

Jaarverslag 2008

ASR Nederland N.V.

Jaarverslag 2008

ASR Nederland N.V.

Inhoudsopgave

Verslag van het Bestuur ASR Nederland N.V.

• Verslag van de Raad van Commissarissen ASR Nederland N.V.	8
• Verslag van de Hoofddirectie ASR Nederland N.V.	10

Geconsolideerde Jaarrekening 2008

• Geconsolideerde balans	16
• Geconsolideerde resultatenrekening	17
• Geconsolideerd overzicht van wijzigingen in het eigen vermogen	18
• Geconsolideerd kasstroomoverzicht	19
1 Algemeen	20
2 Grondslagen voor financiële verslaggeving	21
3 Overnames en desinvesteringen	42
4 Eigen vermogen	42
5 Minderheidsbelangen	44
6 Risicomanagement	44
7 Toezicht en solvabiliteit	69
8 Vergoedingen na uitdiensttreding en andere lange termijn personeelsbeloningen	70
9 Beloning in aandelen en opties	75
10 Bezoldiging van de directieleden en commissarissen van ASR	75
11 Accountantsvergoedingen	77
12 Transacties met verbonden partijen	77
13 Segmentinformatie	78
14 Geldmiddelen en kasequivalenten	82
15 Overige activa en vorderingen	82
16 Beleggingen	84
17 Materiële vaste activa	87
18 Goodwill en overige immateriële vaste activa	89
19 Overlopende rente en overige passiva	91
20 Schulden aan banken	92
21 Verplichtingen inzake verzekeringscontracten	92
22 Verplichtingen inzake unit-linked contracten	93
23 Overige financieringen	93
24 Acute en latente belastingen	93
25 Voorzieningen	96
26 Achtergestelde schulden	96
27 Niet-cumulatieve gegarandeerde Trust Capital Securities	96
28 Derivaten	97
29 Reële waarde van financiële activa en financiële passiva	101
30 Verzekeringspremies	105
31 Rentebaten	106
32 Dividend- en andere beleggingsbaten	106
33 Overige baten	106
34 Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen op beleggingen	107
35 Schadelasten en uitkeringen	108
36 Operationele lasten en personeelslasten	108
37 Rentelasten	109
38 Wijzigingen in de bijzondere waardeverminderingen	109
39 Winstbelasting	110
40 Verzekeringen	111
41 Voorwaardelijke verplichtingen	114
42 Lease-overeenkomsten	114
43 Vermogen onder beheer	115
44 Gebeurtenissen na balansdatum	115

Vennootschappelijke Jaarrekening 2008

• Vennootschappelijke balans	118
• Vennootschappelijke resultatenrekening	120
• Toelichting op de balans en resultatenrekening	120

Overige gegevens

• Accountantsverklaring	125
• Statutaire bepalingen omtrent resultaatbestemming	127
• Resultaatbestemming	127
• Lijst deelnemingen 2008	128
• Waarschuwing ten aanzien van mededelingen met betrekking tot de toekomst	132
• Plaatsen waar de documenten kunnen worden geraadpleegd	132
• Begrippenlijst en afkortingen	133

Verlag van het Bestuur

ASR Nederland N.V.

Alle bedragen in de cijferopstellingen van deze jaarrekening luiden in miljoenen euro's tenzij anders vermeld.

Er hebben enkele herrubriceringen plaatsgevonden in de presentatie van voorgaande jaren in de geconsolideerde jaarrekening om tot een betere vergelijking te komen met de presentatie van het huidige jaar.

Verslag van de Raad van Commissarissen ASR Nederland N.V.

Samenstelling Raad van Commissarissen

Naar aanleiding van de wijziging van het aandeelhouderschap van ASR Nederland N.V. (voormalig Fortis Verzekeringen Nederland N.V.) is de samenstelling van de Raad van Commissarissen gewijzigd. De aandeelhoudersvergadering heeft vier nieuwe commissarissen benoemd.

Per 15 december 2008 zijn de heren Depovere, Feilzer, De Mey, Mittler en Verwilt teruggetreden als leden van de Raad van Commissarissen.

Vergadering Raad van Commissarissen

Per 15 december 2008 zijn C. van der Pol, M. Scheltema en C. van den Bos op aanbeveling van de Nederlandse Staat als aandeelhouder benoemd tot commissaris. De Raad van Commissarissen van ASR Nederland N.V. (hierna te noemen ASR) kwam voor het eerst bijeen op 15 december 2008. In de vergadering benoemde de Raad van Commissarissen C. van der Pol tot voorzitter en stelde vast dat de gewenste omvang van de Raad vooralsnog vier commissarissen is. Op aanbeveling van de Ondernemingsraad is M. Bax per 12 februari 2009 toegetreden tot de Raad van Commissarissen.

De Raad van Commissarissen heeft een jaarkalender opgesteld. De Raad van Commissarissen vergadert tenminste zesmaal per jaar. Voor 2009 zijn extra vergaderingen gepland die vooral in het teken staan van de nieuwe strategie van ASR. Om de commissarissen versneld meer inzicht te geven in de bedrijfsvoering van ASR zijn er begin 2009 meerdere kennismakingssessies georganiseerd en hebben de commissarissen individuele kennismakingsgesprekken gevoerd met de Hoofddirectie-leden en met leden van de Ondernemingsraad.

De Raad van Commissarissen heeft twee Commissies ingesteld en de bijbehorende Commissieleden benoemd:

- **Audit Commissie.**

Leden zijn C. van den Bos (voorzitter) en M. Scheltema.

In het jaar vinden tenminste vijf reguliere vergaderingen plaats. Aan de reguliere bijeenkomsten wordt deelgenomen door de CFO. Naast de reguliere vergaderingen, vergadert de Audit Commissie tenminste eenmaal per jaar met de externe accountant buiten aanwezigheid van leden van de Hoofddirectie.

De Audit Commissie zal jaarlijks een verslag van haar beraadslagingen en bevindingen opstellen en publiceren.

- **Selectie -, Benoemings - en Remuneratie Commissie.**

Leden zijn M. Bax (voorzitter) en C. van der Pol.

De commissie vergadert tenminste tweemaal per jaar. De Selectie -, Benoemings - en Remuneratie Commissie zal jaarlijks een verslag van haar beraadslagingen en bevindingen opstellen en publiceren. In 2009 zal de commissie voorstellen doen voor een nieuw, duurzaam beloningsbeleid voor de Hoofddirectie.

Jaarrekening

De Raad van Commissarissen heeft de jaarrekening 2008 besproken en vastgesteld in de vergadering van 26 mei 2009. De jaarcijfers zijn eerder, op 02 april 2009, gepubliceerd middels een persbericht dat vooraf door de Hoofddirectie en de Raad van Commissarissen was besproken. KPMG, de externe accountant, heeft een goedkeurende verklaring voor de jaarrekening 2008 afgegeven.

Toekomst

De Raad van Commissarissen beseft terdege dat het jaar 2008 een in meerdere opzichten bijzonder jaar is geweest, waarbij financiële instellingen met zeer turbulente marktomstandigheden te maken kregen en wereldwijd de recessie merkbaar werd. Het uiteenvallen van Fortis, en de verkoop van Fortis Verzekeringen Nederland aan de Nederlandse Staat, maakte 2008 voor ASR Nederland - de nieuwe naam van Fortis Verzekeringen Nederland - extra ingrijpend.

In deze situatie beschouwt de Raad van Commissarissen het, naast haar primaire taak als toezichhoudend orgaan, als haar plicht om de Hoofddirectie met raad terzijde te staan. Dit doet zij in alle onafhankelijkheid en rekening houdend met alle belanghebbenden van de onderneming.

De Raad van Commissarissen richt zich op het bewaken van een snelle en zorgvuldige ontvlechting uit Fortis, de gevolgen van de financiële crisis op met name de kapitaalpositie van ASR en de ingrijpende omvorming van de onderneming tot een verzekeraar die vanuit soliditeit en continuïteit haar 'nutsfunctie' volledig naar klanten kan waarmaken.

Beloning

De Raad van Commissarissen spreekt haar waardering uit voor het besluit van de Hoofddirectie om over het jaar 2008 af te zien van variabele beloning voor het management.

Tot slot

De Raad van Commissarissen wil graag op deze plaats de leden van de Hoofddirectie en alle medewerkers bedanken voor hun grote bijdrage en inzet in het moeilijke jaar 2008.

Utrecht, 26 mei 2009

Raad van Commissarissen

C. van der Pol
M. Bax
C.H. van den Bos
M.A. Scheltema

Dr. C. van der Pol

Voorzitter van de Raad van Commissarissen

Onafhankelijk adviseur sinds 2007. Van 2005-2006 was hij vice-voorzitter van de Raad van Bestuur van Eureko/Achmea. Daarvoor was hij onder meer van 2002 tot 2005 voorzitter van de Hoofddirectie van Interpolis.

Mr. M. Bax

Tot 2000 verschillende directiefuncties bij Sara Lee Corporation, waarvan de laatste vijf jaar als hoofd M&A Europa. Zij was oprichtster en directeur van TopBrainstorm en is momenteel lid van de Commissie Monitoring Talent naar de Top.

Drs. C.H. van den Bos

Van 2001 tot augustus 2008 Lid van de Raad van Bestuur van SNS Reaal NV, verantwoordelijk voor alle verzekeringsactiviteiten.

Drs. M.A. Scheltema

Van 2004 tot april 2009 Financieel Directeur Shell Nederland B.V. Daarvoor vervulde zij vanaf 1986 verschillende internationale managementfuncties bij Shell.

Verslag van de Hoofddirectie ASR Nederland N.V.

Dit financieel verslag geeft niet alleen een beeld van de ontwikkelingen in ons bedrijf, maar ook van de omgeving waarbinnen wij actief zijn. En die was in 2008 buitengewoon turbulent. De kredietcrisis, de steeds sterker merkbare recessie, de val van Fortis alsmede de invloed van nieuwe wetgeving en van mediadruk hebben onze sector en ons bedrijf zwaar geraakt. De financiële sector is in een nieuwe economische realiteit terechtgekomen.

Het is voor het eerst dat wij onder onze nieuwe naam ASR Nederland (hierna te noemen ASR) onze cijfers presenteren. Dit feit alleen al geeft aan welke verandering wij in 2008 hebben doorgemaakt. Sinds 3 oktober vorig jaar maken wij geen deel meer uit van Fortis. Om te voorkomen dat de Nederlandse bedrijfsonderdelen geraakt zouden worden door de verwikkelingen rond het moederbedrijf Fortis heeft de Nederlandse Staat de vier afzonderlijke bank- en verzekeringsentiteiten gekocht. Daarmee zijn wij een zelfstandig bedrijf geworden met de Nederlandse Staat als aandeelhouder. Dit betekent overigens niet dat wij daarmee ook financiële steun van de Staat hebben verkregen door middel van een kapitaalinjectie of garantieregeling. Dit is tot het moment waarop dit verslag is samengesteld, niet het geval. De Overheid heeft aangegeven dat haar aandeelhouderschap van tijdelijke aard zal zijn. Dit betekent dat het eigenaarschap van ASR op termijn teruggebracht zal worden naar de private sector, op zodanige manier dat ASR operationeel stabiel en financieel solide is en over voldoende robuuste vermogensbasis beschikt om op lange termijn op basis van continuïteit te kunnen opereren.

Wij hebben de naam van ons bedrijf op de nieuwe situatie aangepast. In de keuze voor de naam is de langjarige historie van ons bedrijf verankerd.

Profiel

ASR is actief in Nederland en bestaat uit de algemene verzekeraar ASR Verzekeringen en de vier specialistische verzekeraars De Amersfoortse, Europeesche, Ardanta en Falcon Leven. De distributie verloopt via meerdere kanalen: onafhankelijke tussenpersonen, op commissiebasis werkende consultants, banken en direct via Ditzo. ASR biedt particulieren en ondernemingen een scala van levens-, schade-, zorg en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, evenals hypotheek-, spaar- en beleggingsproducten.

Bruto premies

De bruto premies in 2008 zijn ondanks de moeilijke marktomstandigheden met 10% gestegen naar EUR 5.758 miljoen. In het Levenbedrijf was de omzet EUR 3.491 miljoen, 12% hoger dan in 2007. Bij Schade werd een groei van de bruto premies van 7% tot EUR 2.268 miljoen gerealiseerd.

Leven

De markt voor levensverzekeringen heeft onder druk gestaan. Dit is een direct gevolg van de crisis op de financiële markten, waardoor klanten minder geneigd waren levensverzekeringsproducten af te nemen. Daarnaast was er sprake van een daling van de vraag naar nieuwe hypotheeklen, met een directe impact op de daaraan gekoppelde levensverzekeringen. Desondanks is de bruto premie in het Levenbedrijf in 2008 gestegen met 12% tot EUR 3.491 miljoen. Deze groei is voornamelijk gerealiseerd door enkele grote collectieve contracten in de eerste helft van 2008. Deze stijging werd ondersteund door het individuele Levenbedrijf, waar het roeyement lager was dan in voorgaande jaren.

In de tweede helft van 2008 hebben de ontwikkelingen op de financiële markten en, vooral in het laatste kwartaal, het negatieve sentiment rond Fortis, de verdere omzetonwikkeling van ASR, in met name de collectieve contracten, onder druk gezet.

Schade

De Nederlandse markt kenmerkte zich in 2008 door hevige prijsconcurrentie. In meerdere branches (waaronder de branches Arbeidsongeschiktheid en Motor) stonden de premies onder druk.

Vrijwel alle productlijnen hebben bijgedragen aan de groei van de bruto premies van 7% tot EUR 2.268 miljoen. De stijging bij Zorg was het grootste, dankzij een succesvolle campagne aan het einde van 2007.

Netto resultaat

Het netto resultaat van ASR daalde in 2008 tot EUR -640 miljoen. Het resultaat is met ruim EUR 1 miljard negatief beïnvloed door met name de volgende factoren: de turbulentie op de financiële markten (EUR 615 miljoen), voorzieningen die zijn getroffen in verband met garantieverplichtingen (EUR 186 miljoen) als gevolg van dalende beurskoersen en de versterking van de voorziening ten behoeve van de compensatie van beleggingsverzekeringen (EUR 248 miljoen) als gevolg van de afspraken met consumentenorganisaties.

Het netto resultaat in 2007, dat een exceptioneel goed jaar was, bedroeg EUR 890 miljoen. Het beleggingsresultaat in 2007 was van een hoog niveau als gevolg van de versnelde verkoop van een groot deel van onze aandelenportefeuille. Dit onder andere als onderdeel van beschermingsconstructies tegen koersdalingen.

Leven

Het netto resultaat bedroeg in 2008 EUR -646 miljoen ten opzichte van EUR 657 miljoen in 2007 door negatieve resultaten op de financiële markten en de toevoegingen aan de garantievoorziening en de voorziening ten behoeve van de compensatie van beleggingsverzekeringen. Dezelfde componenten verklaren de daling van het technisch resultaat Leven van EUR -86 miljoen tot EUR -998 miljoen.

Schade

Het netto resultaat daalde tot EUR 6 miljoen. Deze daling werd voornamelijk veroorzaakt door lagere beleggingsopbrengsten (EUR 119 miljoen bruto) als gevolg van afschrijvingen op vastrentende waarden, een hogere schadelast alsmede exceptioneel hoge meerwaarden in 2007.

De combined ratio nam in 2008 met 1,3% punt toe tot 94,1% (2007: 92,8%). Deze toename is veroorzaakt door een hogere schaderatio van 2,9% punt van 59,2% naar 62,1% in 2008. Met name de schadefrequentie bij Ziektekostenverzekeringen en bij Overige Schade zorgde voor deze verhoging. De kostenratio daalde licht omdat de kostenstijging nagenoeg in lijn was met de stijging van de premie.

Operationele kosten en personeel

De operationele kosten (administratieve kosten) namen met 5% toe tot EUR 591 miljoen, zoals verantwoord in het technisch resultaat van Leven en Schade gezamenlijk. Dit was met name het gevolg van de separatie van ASR uit Fortis. De overige stijging werd veroorzaakt door investeringen in het nieuwe directe distributiekanaal, alsmede door noodzakelijke investeringen in automatiseringsaanpassingen, mede als gevolg van nieuwe wetgeving. Desondanks daalde de netto kostenratio in het Levenbedrijf naar 13,4% (2007: 14,0%) en in het Schadebedrijf naar 15,8% (2007: 15,9%).

De separatie van Fortis betekende tevens de start van een ontvlechtigingsproces, waarmee in het vierde kwartaal een begin is gemaakt. Het betreft hier vooral stafafdelingen en automatisering. Operationeel was de onderlinge verwevenheid beperkt. Daarmee is de business impact van de ontvlechting niet heel groot. De ontvlechting verloopt voorspoedig en zal in 2009 worden voltooid.

Het aantal FTE is per balansdatum ten opzichte van 2007 met 86 afgenomen van 4.626 naar 4.540. Het vervullen van vacatures bleek in 2008 lastig door de geldende marktomstandigheden.

Vermogen en bufferkapitaal

Het totaal vermogen in 2008 - het eigen vermogen inclusief de herwaardering van het vastgoed - is afgenomen van EUR 3.487 miljoen naar EUR 1.757 miljoen. De belangrijkste reden hiervoor was de negatieve herwaardering op de beleggingen van EUR 1.148 miljoen, naast de toevoeging van het netto verlies van EUR 640 miljoen.

Het bufferkapitaal, uitgedrukt in een percentage van het vereiste minimumvermogen, kwam voor ASR eind 2008 uit op een percentage van 233%. Voor de berekening van het bufferkapitaal zijn aan het vermogen, naast de herwaardering van het vastgoed, meerdere toevoegingen gedaan, zoals bijvoorbeeld de capital securities en de overwaarde in de technische voorzieningen - waarvoor toestemming is gekregen van DNB - zoals vastgesteld op basis van de IFRS-toereikendheidstoets. De berekening voor 2007 is gemaakt op basis van het Fortis Capital Model.

Op 26 maart 2009 heeft ASR bekendgemaakt geen gebruik te maken van de optie tot vervroegde aflossing van twee tranches aan uitstaande hybride securities met een nominale waarde van EUR 600 miljoen. De achtergrond daarvan is onder meer dat we momenteel werken aan ontvlechting van Fortis Groep. ASR is voornemens om de bestaande securities te ruilen ("exchange").

Risicobeheer

De verzekeringsactiviteiten van ASR zijn onderhevig aan diverse mogelijke risico's. Het beleid en de organisatiestructuur van ASR op het gebied van risicobeheer zijn zodanig opgezet dat deze risico's worden gesignaleerd, geanalyseerd, gemeten, opgevolgd en beheerst. Een nadere uitwerking hiervan is opgenomen in hoofdstuk 6 Risicomanagement.

Herziene strategie en focus 2009

Terugkijkend is 2008 voor de financiële sector een harde leerschool geweest. Dit geldt ook voor ASR. Het verleden kunnen we niet veranderen. Onze toekomst wel. Dat begint met de lessen die wij hieruit trekken. Met de wetenschap van nu zouden wij een aantal zaken anders hebben aangepakt. Zo moeten we terugkijkend constateren dat de druk op rendement en aandeelhouderswaarde om meer tegenwicht vroeg. Risicoanalyses zullen meer aandacht moeten krijgen en minder eenzijdig moeten leunen op modellen en extrapolaties van het verleden. Op beleggingen met de combinatie van AAA ratings en hoge rendementen zullen we kritischer zijn dan in het verleden. De beleggingsverzekeringsaffaire heeft ons besef versterkt dat transparantie en begrijpelijkheid essentieel zijn om het vertrouwen van klanten te behouden. Daarbij is het voldoen aan de heersende wetten, regels en opvattingen niet voldoende gebleken.

Deze ervaring zal mede de basis vormen voor de later dit jaar te presenteren herziene strategie. Kern daarvan zal zijn dat er een nieuw evenwicht gevonden moet worden in de waarde die ons bedrijf biedt aan de verschillende relevante stakeholders met ieder hun eigen belangen: klanten, aandeelhouders, medewerkers en maatschappij. Wij zullen ons versneld en krachtig moeten richten op de veranderende behoefte van de moderne klant. Daarbij zullen wij alles wat wij doen publiekelijk en politiek-maatschappelijk moeten kunnen en durven verantwoorden. Dat vraagt om een verandering van mindset.

De marktomstandigheden zijn veranderd. Om in de concurrentie mee te kunnen blijven doen, is in iedere strategie verdere verlaging van onze kosten-/omzetratio essentieel. Omdat omzetgroei geen vanzelfsprekendheid meer is, neemt het belang van een lager kostenniveau verder toe. Tot medio 2010 zullen wij daarom een kostenbesparing realiseren van EUR 100 miljoen op een totale bruto kostenbasis van EUR 730 miljoen. Daarmee beogen we onze kostenratio belangrijk te verlagen. Daarmee komt de focus in 2009 te liggen op het groeien naar een (kosten) efficiënte, klantgerichte organisatie. Dit zal mede ondersteund worden door de introductie in 2009 van een volgende generatie leven- en schadeproducten.

In relatie tot de separatie van Fortis en vanwege het feit dat ASR klanten spaar- en beleggingsproducten wil blijven aanbieden, hebben wij met Fortis Bank Nederland overeenstemming bereikt over de overname van Fortis ASR Bank per 1 januari 2009.

Ten slotte

De verzekeringsmarkt in Nederland maakt een ongekend zware tijd door. Enerzijds is dit het gevolg van economische omstandigheden, anderzijds van maatschappelijke ontwikkelingen. Daarbij moet helaas worden geconstateerd dat de reputatie van de financiële sector zwaar in het geding is gekomen. De hoogste prioriteit is dan ook geboden om het vertrouwen te herwinnen. Dit vraagt van de sector en van de individuele bedrijven een gerichte en consequente aanpak. Voor ASR zal dat betekenen dat wij, meer dan voorheen, onze "nutsfunctie" als uitgangspunt en permanent ijkpunt zullen hanteren. Dit zal leiden tot een fundamentele en structurele aanpassing van ons businessmodel. Daartoe zijn inmiddels de eerste stappen gezet.

Utrecht, 26 mei 2009

Hoofddirectie

Samenstelling Hoofddirectie

De samenstelling van de Hoofddirectie ASR Nederland is als volgt;

Mr. J.P.M. Baeten

Sinds 1 december 2001 lid van de Raad van bestuur AMEV Stad Rotterdam Verzekeringsgroep (ASR) N.V., thans voorzitter van de Hoofddirectie ASR Nederland.

Drs. J.W.M. van der Knaap

Per 1 april 2003 lid van de Hoofddirectie ASR Nederland.

M.N. Kok

Per 24 juli 2006 lid van de Hoofddirectie ASR Nederland. M. Kok heeft per 26 mei 2009 zijn functie als bestuurder van ASR Nederland neergelegd

Drs. T. Pluijter

Per 5 maart 2004 lid van de Hoofddirectie ASR Nederland.

Drs. J. Rijdsijk

Per 1 april 2009 lid van de Hoofddirectie ASR Nederland.

Mr. R.H.A. van Vledder

Per 1 januari 2006 lid van de Hoofddirectie ASR Nederland.

Dr. R. Th. Wijmenga

Per 1 februari 2009 lid van de Hoofddirectie ASR Nederland.

De leden van de Hoofddirectie vervullen verschillende functies als bestuurder of commissaris bij verschillende groepsmaatschappijen. De heer Van Harten is met ingang van 26 januari 2009 teruggetreden als lid van de Hoofddirectie ASR Nederland.

Geconsolideerde Jaarrekening 2008

ASR Nederland N.V.

Geconsolideerde balans

(voor resultaatbestemming)

	Hoofdstuk	31 december 2008	31 december 2007	31 december 2006
Geldmiddelen en kasequivalenten	14	654	483	1.004
Overige activa en vorderingen	15	8.677	8.148	8.548
Beleggingen voor verkoop beschikbaar	16	16.291	15.568	16.059
Beleggingen tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening	16	410	1.475	1.749
Vastgoedbeleggingen	16	1.839	1.673	1.625
Beleggingen in deelnemingen en joint ventures	16	162	185	211
Beleggingen inzake unit-linked contracten		7.487	10.234	9.504
Herverzekering		523	528	568
Materiële vaste activa	17	264	227	329
Goodwill en overige immateriële vaste activa	18	407	405	428
Activa		36.714	38.926	40.025
Overlopende rente en overige passiva	19	3.563	2.634	2.481
Schulden aan banken	20	1.651	1.207	1.690
Verplichtingen inzake verzekeringscontracten	21	21.150	20.045	20.233
Verplichting inzake unit-linked contracten	22	8.263	10.633	9.797
Overige financieringen	23	509	1.057	1.323
Acute en latente belastingen	24	334	278	417
Voorzieningen	25	29	26	26
Achtergestelde schulden	26	686	687	747
Passiva, verplichtingen		36.185	36.567	36.714
Eigen vermogen toewijsbaar aan de aandeelhouders	4	432	2.262	3.257
Minderheidsbelangen	5	97	97	54
Eigen vermogen		529	2.359	3.311
Totaal verplichtingen en eigen vermogen		36.714	38.926	40.025

Geconsolideerde resultatenrekening

	Hoofdstuk	2008	2007	2006
Baten				
Verzekeringspremies	30	5.777	5.197	5.378
Rentebaten	31	1.331	1.233	1.361
Commissiebaten		120	114	122
Dividend- en andere beleggingsbaten	32	301	298	290
Overige baten	33	316	335	144
Baten inzake unit-linked contracten		2.359	119	998
Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen	34	-17	768	219
Aandeel in het resultaat van deelnemingen en joint ventures		27	38	31
Totale baten		10.214	8.102	8.543
Lasten				
Schadelasten en uitkeringen	35	-5.360	-4.288	-4.712
Commissielasten		-541	-554	-577
Afschrijving van materiële en immateriële vaste activa		-79	-68	-80
Operationele lasten en personeelslasten	36	-923	-862	-727
Rentelasten	37	-352	-369	-329
Lasten inzake unit-linked contracten		-2.871	-785	-1.286
Wijzigingen in de bijzondere waardeverminderingen	38	-933	-159	-24
Totale lasten		-11.059	-7.085	-7.735
Resultaat voor belasting		-845	1.017	808
Winstbelasting	39	212	-111	-179
Nettoresultaat over de periode		-633	906	629
Nettoresultaat toewijsbaar aan de minderheidsbelangen		-7	-17	-5
Nettoresultaat toewijsbaar aan de aandeelhouders		-640	889	624

Geconsolideerd overzicht van wijzigingen in het eigen vermogen

	Aandelen kapitaal	Agio reserve	Nettoresultaat toewijsbaar aan aandeel- houder	Ongerea- liseerde winsten en verliezen	Koers verschillen reserve	Overige reserves	Eigen vermogen toewijsbaar aan aandeel- houder	Minder heids- belangen	Eigen vermogen
Balans per 1 januari 2006	100	962	533	840	-5	66	2.496	51	2.547
Overdracht resultaat vorig boekjaar	0	0	-533	0	0	533	0	0	0
Nettoresultaat lopend boekjaar	0	0	624	0	0	0	624	5	629
Dividend	0	0	0	0	0	-250	-250	-3	-253
Koersverschillen	0	0	0	0	-4	0	-4	0	-4
Herwaardering van beleggingen	0	0	0	407	0	0	407	0	407
Overige	0	0	0	0	0	-16	-16	1	-15
Balans per 31 december 2006	100	962	624	1.247	-9	333	3.257	54	3.311
Overdracht resultaat vorig boekjaar	0	0	-624	0	0	624	0	0	0
Nettoresultaat lopend boekjaar	0	0	889	0	0	0	889	17	906
Dividend	0	0	0	0	0	-1.200	-1.200	-4	-1.204
Toename van kapitaal	0	0	0	0	0	0	0	23	23
Koersverschillen	0	0	0	0	-3	0	-3	0	-3
Herwaardering van beleggingen	0	0	0	-703	0	0	-703	0	-703
Overige	0	0	0	0	0	22	22	7	29
Balans per 31 december 2007	100	962	889	544	-12	-221	2.262	97	2.359
Overdracht resultaat vorig boekjaar	0	0	-889	0	0	889	0	0	0
Nettoresultaat lopend boekjaar	0	0	-640	0	0	0	-640	7	-633
Dividend	0	0	0	0	0	0	0	-8	-8
Toename van kapitaal	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koersverschillen	0	0	0	0	2	0	2	0	2
Herwaardering van beleggingen	0	0	0	-1.192	0	0	-1.192	0	-1.192
Overige	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Balans per 31 december 2008	100	962	-640	-648	-10	668	432	97	529

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

	2008	2007	2006
Geldmiddelen en kasequivalenten per 1 januari	483	1.004	558
Resultaat voor belastingen	-845	1.017	808
Netto gerealiseerde (winsten) verliezen op verkoop	-141	-864	-248
Netto niet-gerealiseerde winsten (verliezen)	340	89	-8
Baten van deelnemingen en joint ventures (gesaldeerd met ontvangen dividenden)	4	24	-2
Afschrijvingen, amortisaties en oprenting	168	168	187
Bijzondere waardeverminderingen	933	160	34
Activa en passiva aangehouden voor handelsdoeleinden	-174	-26	-39
Vorderingen op banken	72	234	18
Vorderingen op klanten	179	283	435
Handels- en overige vorderingen	106	11	103
Schulden aan banken	444	-483	1.690
Schulden aan klanten	43	3	-71
Verplichtingen inzake verzekerings- en beleggingscontracten	1.147	-39	-35
Netto wijzigingen in alle overige operationele activa en passiva	117	171	-185
Betaalde winstbelasting	-10	-172	-220
Kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	2.383	576	2.467
Aankoop van investeringen	-12.556	-11.719	-8.481
Opbrengsten uit verkoop en aflossingen	10.758	12.116	7.551
Aankoop van vastgoedbeleggingen	-428	-143	-766
Opbrengsten uit verkoop van vastgoedbeleggingen	624	214	497
Beleggingen in deelnemingen en joint ventures	-14	-3	6
Opbrengsten uit verkoop van deelnemingen en joint ventures	21	1	2
Aankoop van materiële vaste activa	-55	-26	-133
Verkoop van materiële vaste activa	0	0	2
Aankoop van groepsmaatschappijen (verminderd met overgenomen kasmiddelen)	0	-3	94
Verkoop van groepsmaatschappijen (verminderd met verkochte kasmiddelen)	2	2	47
Aankoop van immateriële vaste activa	-16	-4	-43
Verandering in scope	0	0	-11
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-1.664	435	-1.235
Terugbetaling van schuldbewijzen	0	0	0
Opbrengsten uit de uitgifte van achtergestelde schulden	0	0	-8
Terugbetaling van achtergestelde schulden	0	-59	-556
Opbrengsten uit de uitgifte van overige leningen	793	11	97
Terugbetaling van overige leningen	-1.341	-310	-69
Dividenden uitgekeerd aan aandeelhouders	0	-1.200	-250
Minderheidsbelangen	0	26	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-548	-1.532	-786
Geldmiddelen en kasequivalenten per 31 december	654	483	1.004

1 Algemeen

ASR Nederland N.V. (hierna te noemen ASR), opgericht en gevestigd te Utrecht, Nederland, is een naamloze vennootschap naar Nederlands recht. Het adres van haar statutaire zetel is Archimedeslaan 10, 3584 BA te Utrecht.

Bij ASR zijn circa 4.500 (2007: 4.600) fte werkzaam.

ASR maakte tot 3 oktober 2008 deel uit van de Fortis groep (als dochter van Fortis Insurance N.V.). Op 3 oktober is de Nederlandse Staat 100% aandeelhouder geworden. Aanleiding hiertoe vormden de ontwikkelingen rondom het voormalige moederbedrijf. De naam is bij een statutenwijziging d.d. 5 maart 2009 gewijzigd in ASR Nederland N.V.

Meer informatie over ASR is te vinden op www.asrnederland.nl.

Waar in dit rapport gesproken wordt over ASR wordt bedoeld ASR Nederland N.V. of haar verzekeringsdochters.

2 Grondslagen voor financiële verslaggeving

2.1 Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van ASR is – conform voorgaand boekjaar – opgesteld in overeenstemming met IFRS – met inbegrip van de International Accounting Standards ('IAS') en Interpretaties – zoals aanvaard binnen de Europese Unie. Grondslagen voor financiële verslaggeving die verder niet specifiek worden vermeld, stemmen overeen met de IFRS-standaarden zoals aanvaard binnen de Europese Unie.

2.2 Schattingen

De opstelling van jaarrekeningen op basis van IFRS vereist een aantal schattingen. Van het management wordt gevraagd om een oordeel te geven over de schattingen tijdens het opstellen van dit jaarverslag. Werkelijke resultaten kunnen afwijken van deze schattingen en beoordelingen.

Schattingen en beoordelingen vinden vooral plaats op de volgende gebieden:

- Schatting van de realiseerbare waarde bij bijzondere waardeverminderingen.
- Bepaling van de reële waarde van niet-genoteerde financiële instrumenten.
- Bepaling van de verwachte gebruiksduur en restwaarde van materiële vaste activa, vastgoedbeleggingen en immateriële vaste activa.
- Waardering van verplichtingen inzake verzekeringscontracten.
- Actuariële veronderstellingen over de waardering van pensioenverplichtingen en pensioenactiva.
- Schatting van de bestaande verplichtingen die voortvloeien uit gebeurtenissen in het verleden bij de opname van voorzieningen.

2.3 Wijzigingen in grondslagen voor financiële verslaggeving

De grondslagen voor financiële verslaggeving die voor het opstellen van de jaarrekening van 2008 gebruikt zijn, zijn consistent met de gebruikte grondslagen voor de jaarrekening van 2007.

De volgende wijzigingen aan IFRS-standaarden en IFRIC-interpretaties werden ingevoerd in het boekjaar 2008 (alle goedgekeurd door de Europese Unie, behalve IFRIC 12) en hadden geen materieel effect op ASR:

- IFRIC 11, IFRS 2 – *Transacties in groepsaandelen en ingekochte eigen aandelen*
- IFRIC 12, *Concessieovereenkomsten*
- IFRIC 14, IAS 19 – *De limiet voor een actief uit hoofde van een toegezegd pensioenregeling, minimaal vereiste dekkingsgraden en de wisselwerking hiertussen.*

Op 13 oktober 2008 heeft de IASB wijzigingen uitgebracht op IAS 39, *Financiële instrumenten: opname en waardering* en IFRS 7, *Financiële instrumenten: Informatieverschaffing* (goedgekeurd door de Europese Unie op 15 oktober 2008). De wijzigingen aan IAS 39 laten herclassificaties toe van de categorieën 'aangehouden voor handelsdoeleinden' en 'voor verkoop beschikbaar' naar 'leningen en vorderingen' indien de entiteit de intentie en de mogelijkheid heeft om de financiële activa aan te houden gedurende een voorzienbare periode in de toekomst. De wijzigingen laten ook toe om financiële activa, aangehouden voor handelsdoeleinden en die geen derivaten zijn, te herklasseren in zeldzame omstandigheden. De wijzigingen aan IFRS 7 specificeren de te verschaffen informatie in geval van transfers. De wijzigingen gaan in vanaf 1 juli 2008. ASR heeft besloten geen gebruik te maken van deze herklasseringsmogelijkheden.

In 2008 zijn er een aantal wijzigingen aan IFRS-standaarden en IFRIC-interpretaties gepubliceerd met een latere toepassingsdatum:

Op 10 januari 2008 heeft de IASB (International Accounting Standards Board) een herziene versie uitgebracht van IFRS 3, *Bedrijfscombinaties* en overeenkomstige aanpassingen aan IAS 27, *Geconsolideerde jaarrekening en enkelvoudige jaarrekening* (nog niet goedgekeurd door de Europese Unie). In de nieuwe versie van IFRS 3 worden transactiekosten die direct kunnen worden toegerekend aan de verwerving niet langer opgenomen in de kosten van de bedrijfscombinatie.

Verder kan onder IFRS 3 de overnemende partij ervoor kiezen een minderheidsbelang te waarderen tegen de reële waarde op de overnamedatum of tegen het proportionele belang in de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva van de overgenomen partij, op een transactie-per-transactiebasis. Een gedeeltelijke overdracht van een belegging in een

dochteronderneming die een verlies van controle tot gevolg heeft, brengt een herwaardering van de resterende belegging naar de reële waarde met zich mee.

Deze wijziging zal van toepassing zijn vanaf het boekjaar 2010 (eerdere toepassing is toegestaan) en zou een effect kunnen hebben op ASR in het geval van mogelijke toekomstige acquisities of desinvesteringen.

Op 17 januari 2008 heeft de IASB een wijziging uitgebracht op IFRS 2, *Op aandelen gebaseerde betalingen* (goedgekeurd door de Europese Unie op 16 december 2008). Deze wijziging licht toe dat voorwaarden voor onvoorwaardelijke toezegging enkel dienstperiode- en prestatiegerelateerde voorwaarden zijn en zij introduceert voorwaarden niet gerelateerd aan dienstperiodes en prestaties. Deze wijziging zal van toepassing zijn vanaf het boekjaar 2009 (eerdere toepassing is toegestaan) en zal naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Op 14 februari 2008 heeft de IASB wijzigingen uitgebracht ter verbetering van de verslaggeving over bijzondere types van financiële instrumenten met eigenschappen die lijken op gewone aandelen maar die op dit ogenblik geclassificeerd worden als financiële verplichtingen (goedgekeurd door de Europese Unie op 21 januari 2009). De wijzigingen zijn van invloed op IAS 32, *Financiële instrumenten: presentatie* en IAS 1, *Presentatie van de jaarrekening*. Deze wijzigingen zullen van toepassing zijn vanaf het boekjaar 2009 (eerdere toepassing is toegestaan) en zullen naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Op 22 mei 2008 heeft de IASB 'Verbeteringen aan de IFRS's' uitgebracht, een verzameling van kleinere wijzigingen op een aantal IFRS-standaarden (goedgekeurd door de Europese Unie op 23 januari 2009). Deze wijzigingen hebben verschillende toepassingsdata en zullen naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Op dezelfde datum heeft de IASB een wijziging uitgebracht op IFRS 1, *Eerste toepassing van International Financial Reporting Standards* en IAS 27, *De geconsolideerde jaarrekening en enkelvoudige jaarrekening* (goedgekeurd door de Europese Unie op 23 januari 2009), die verband houdt met de kostprijs van een investering in een dochteronderneming in de afzonderlijke financiële verslagen van een moedermaatschappij. Deze wijziging zal van toepassing zijn vanaf het boekjaar 2010 (eerdere toepassing is toegestaan) en zal naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Op 3 juli 2008 heeft het IFRIC (International Financial Reporting Interpretation Committee) IFRIC 15, *Verwerking van contracten inzake de bouw van onroerend goed*, uitgebracht (nog niet goedgekeurd door de Europese Unie). IFRIC 15 standaardiseert de verantwoording van opbrengsten bij de verkoop van eenheden door projectontwikkelaars, over jurisdicties heen. IFRIC 15 zal van toepassing zijn vanaf het boekjaar 2009 (eerdere toepassing is toegestaan) en zal naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Op dezelfde datum heeft het IFRIC de interpretatie IFRIC 16, *Afdekkingen van een netto-investering in een buitenlandse entiteit*, uitgebracht (nog niet goedgekeurd door de Europese Unie), IFRIC 16 geeft duidelijkheid over welke risico's in aanmerking komen voor verwerking van afdekking. IFRIC 16 zal van toepassing zijn vanaf het boekjaar 2009 (eerdere toepassing is toegestaan) en zal naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Op 31 juli 2008 heeft de IASB wijzigingen uitgebracht op IAS 39, *Financiële instrumenten: opname en waardering* (nog niet goedgekeurd door de Europese Unie), die duidelijkheid geeft over twee vraagstukken met betrekking tot de verwerking van afdekkingen: inflatie in een financiële afgedekte positie, en een eenzijdig risico in een afgedekte positie. Deze wijzigingen zullen van toepassing zijn vanaf het boekjaar 2010 (eerdere toepassing is toegestaan) en zullen naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Op 27 november 2008 heeft het IFRIC de interpretatie IFRIC 17, *Uitkeringen van activa in natura* uitgebracht (nog niet goedgekeurd door de Europese Unie). IFRIC geeft aan dat een uit te betalen dividend moet verantwoord worden bij goedkeuring wanneer het bijgevolg een verplichting wordt voor de entiteit. Het uit te betalen dividend moet gewaardeerd worden tegen de reële waarde van de uit te keren netto activa, waarbij het verschil tussen het betaalde dividend en de boekwaarde van de niet-actieve in de resultatenrekening wordt verantwoord. IFRIC 17 is van toepassing vanaf het boekjaar 2010 (eerdere toepassing is toegestaan) en zal naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

Vervolgens zijn de volgende IFRS-standaarden en IFRIC-interpretaties ook van toepassing vanaf het boekjaar 2009 (alle goedgekeurd door de Europese Unie):

- IFRS 8, *Operationele segmenten*. Deze standaard vereist de identificatie van operationele segmenten op basis van interne rapporten die op regelmatige basis beoordeeld worden door de hoogstgeplaatste functionaris van de entiteit. Dit zal naar verwachting geen invloed hebben op de manier waarop ASR de segmentrapportering publiceert.
- IAS 23, *Financieringskosten*. Deze standaard vereist de activering van alle financieringskosten. Dit is al in lijn met de grondslagen van ASR.
- IAS 1, *Presentatie van de jaarrekening*, met enkel een impact op de presentatie, niet op de opname- of waarderingsregels.
- IFRIC 13, *Loyaliteitsprogramma's*. Deze interpretatie behandelt de verantwoording door entiteiten die klantenloyaliteit belonen en zal naar verwachting geen materieel effect hebben op ASR.

2.4 Gesegmenteerde informatie

De door ASR gerapporteerde bedrijfssegmenten leveren financiële producten of diensten die onderhevig zijn aan uiteenlopende risico's en rendementen.

De hoofdactiviteiten van ASR zijn het leveren van Leven en Niet-leven producten. Voor transacties of transfers tussen de bedrijfssegmenten gelden de gebruikelijke commerciële voorwaarden die ook voor niet-verbonden partijen gelden.

Omdat ASR hoofdzakelijk acteert op de Nederlandse markt, wordt geen geografische segmentatie toegepast.

2.5 Consolidatiegrondslagen

Dochterondernemingen

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de jaarrekeningen van ASR en haar dochterondernemingen begrepen. Dochterondernemingen zijn die ondernemingen waarin ASR, direct of indirect, het financiële en operationele beleid kan sturen. Dit om voordelen uit deze activiteiten te verwerven ('zeggenschap'). Dochterondernemingen worden geconsolideerd vanaf de datum waarop de effectieve zeggenschap aan ASR wordt overgedragen. Ze worden van consolidatie uitgesloten vanaf de datum waarop een einde komt aan die zeggenschap. Dochterondernemingen, die uitsluitend zijn overgenomen met de bedoeling te worden doorverkocht, worden als 'Vaste activa aangehouden voor verkoop' verantwoord (zie hiervoor hoofdstuk 2.23).

'Intercompany'-transacties, saldi en winsten en verliezen uit transacties tussen ASR ondernemingen worden geëlimineerd. Minderheidsbelangen in de netto activa en netto resultaten van geconsolideerde dochterondernemingen worden in de balans en de resultatenrekening afzonderlijk weergegeven. Minderheidsbelangen worden gewaardeerd tegen de reële waarde van de netto activa op de datum van verwerving. Na de datum van verwerving omvatten minderheidsbelangen het op de datum van verwerving berekende bedrag en het minderheidsaandeel in de eigen vermogensmutaties sinds de datum van verwerving.

Bij de beoordeling van de zeggenschap van ASR over een andere onderneming wordt het bestaan en effect van potentiële stemrechten die nu uitoefenbaar of converteerbaar zijn in aanmerking genomen.

Joint ventures

Deze belangen worden verantwoord op basis van de 'equity'-methode, wat betekent dat de joint venture aanvankelijk wordt opgenomen tegen kostprijs. Vervolgens wordt deze prijs aangepast om rekening te houden met de wijziging van het aandeel van ASR in de netto activa van de joint venture. Het resultaat van ASR in de joint venture omvat het aandeel in het resultaat van de joint venture. Joint ventures zijn contractuele afspraken waarbij ASR en andere partijen een economische activiteit aangaan waarover zij gezamenlijk evenredige zeggenschap hebben.

Geassocieerde deelnemingen

Beleggingen in deelnemingen worden verantwoord op basis van de 'equity'-methode. Dit zijn investeringen waarin ASR invloed van betekenis heeft, zonder overwegende zeggenschap. Het aandeel van ASR in de nettowinst over het jaar wordt verantwoord als beleggingsopbrengst. De investering in de deelneming wordt verantwoord op basis van het aandeel van ASR in het netto actief van de deelneming. Goodwill die resulteert uit de acquisitie van een deelneming wordt verantwoord als een onderdeel van de investering in de deelneming.

Winsten op transacties tussen ASR en geassocieerde deelnemingen gewaardeerd volgens de 'equity'-methode, worden geëlimineerd naar rato van het aandeel van ASR. Verliezen worden ook geëlimineerd, tenzij uit de transactie blijkt dat het overgedragen actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan (zie hoofdstuk 2.10).

De jaarrekening van de deelnemingen wordt aangepast als dat nodig is om consistentie te verzekeren met de ASR grondslagen voor financiële verslaggeving.

Verliezen worden verantwoord totdat de balanswaarde van de investering nihil bedraagt. Verdere verliezen worden alleen verantwoord als ASR een in rechte afdwingbare of een feitelijke verplichting heeft of betalingen verricht heeft die deze deelneming betreffen.

2.6 Vreemde valuta

De geconsolideerde jaarrekening is uitgedrukt in euro, de functionele munt van ASR.

Transacties in vreemde valuta door individuele maatschappijen van ASR worden verantwoord tegen de valutakoers op de datum van de transactie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen monetaire en niet-monetaire posten.

Monetaire posten

Op balansdatum worden uitstaande saldi in vreemde valuta verantwoord tegen de slotkoers voor monetaire posten. Valutakoersverschillen welke optreden bij de omrekening van monetaire posten worden verantwoord in de verlies- en winstrekening.

	Koers per jaareinde			Gemiddelde koers		
	2008	2007	2006	2008	2007	2006
1 euro=						
Pound sterling	0,95	0,73	0,67	0,8	0,68	0,68
US dollar	1,39	1,47	1,32	1,47	1,37	1,26
AUD dollar	2,03	1,67	1,67	1,74	1,63	1,67
Zuid-Afrikaanse rand	12,85	10,03	9,21	11,26	9,66	8,62

Niet-monetaire posten

De omrekening van niet-monetaire posten hangt af van het feit of deze worden verantwoord tegen historische kostprijs of reële waarde:

- Niet-monetaire posten, die tegen historische kostprijs worden verantwoord, worden omgerekend op basis van de historische wisselkoers op transactiedatum.
- Niet-monetaire posten, die tegen reële waarde worden verantwoord, worden omgerekend op basis van de wisselkoers op de datum waarop de reële waarde werd bepaald.

De resulterende koersverschillen worden als winst of verlies verantwoord onder de post valutakoersverschillen. Dit geldt niet bij wijziging van de reële waarde van niet-monetaire posten die als bestanddeel van het eigen vermogen worden verantwoord.

Het onderscheid tussen valutakoersverschillen (die worden verantwoord in de resultatenrekening) en niet-gerealiseerde herwaarderingen van reële waarden (verantwoord in het eigen vermogen) op voor verkoop beschikbare financiële activa wordt bepaald volgens de volgende regels:

- De valutakoersverschillen worden bepaald op basis van de ontwikkeling van de wisselkoers ten opzichte van de voorgaande verslaggevingsperiode;
- De niet-gerealiseerde resultaten (qua reële waarde) worden bepaald op basis van het verschil tussen de in euro uitgedrukte saldi van de voorgaande en de nieuwe verslagperiode op basis van de nieuwe wisselkoers.

Omrekening van vreemde valuta

Bij consolidatie worden de resultatenrekening en het kasstroomoverzicht van entiteiten, waarvan de functionele munt niet in euro is uitgedrukt, omgerekend in de voor presentatie gehanteerde munt van ASR, namelijk de euro. Dit tegen gemiddelde dagwisselkoersen voor het lopende jaar of bij uitzondering tegen de wisselkoers op de dag van de transactie als de wisselkoersen significant schommelen. Hun balansen worden omgerekend tegen de slotkoers op balansdatum.

Wisselkoersverschillen uit omrekening worden verantwoord in het eigen vermogen.

Wisselkoersverschillen die ontstaan bij de omrekening van monetaire posten die een onderdeel zijn van een netto investering in een buitenlandse entiteit, worden in de geconsolideerde jaarrekening verantwoord in het eigen vermogen tot de netto investering wordt vervreemd.

Wisselkoersverschillen op geleende bedragen en andere valuta-instrumenten, die als afdekkingen van die investeringen zijn aangemerkt, worden ook in het eigen vermogen verantwoord. Dit geldt niet voor een indekkingsineffectiviteit die onmiddellijk in de resultatenrekening wordt verantwoord. Bij afstoting van een buitenlandse entiteit worden de wisselkoersverschillen in de resultatenrekening verantwoord als onderdeel van de winsten of verliezen uit verkoop.

Goodwill die voortvloeit uit de acquisitie van een buitenlandse activiteit en uit aanpassingen van de reële waarde van activa en verplichtingen die voortvloeien uit de acquisitie van die buitenlandse activiteit, worden behandeld als activa en verplichtingen van de buitenlandse entiteit. Ze worden tegen de slotkoers op balansdatum omgerekend. Alle verschillen die hieruit voortvloeien worden in het eigen vermogen (rubriek 'Koersverschillen') verantwoord. Bij verkoop van de buitenlandse entiteit vindt er een overdracht naar de resultatenrekening plaats.

2.7 Transactiedatum en afwikkelingsdatum

Alle aan- en verkopen van financiële activa en passiva, die moeten worden afgewikkeld binnen het tijdsbestek dat door regelgeving of een marktconventie is vastgesteld, worden verantwoord op basis van de transactiedatum. Dat is de datum waarop ASR als partij betrokken wordt bij de contractuele bepalingen van het instrument.

Termijnaankopen en -verkopen anders dan deze die moeten worden afgewikkeld binnen het tijdsbestek dat door regelgeving of een marktconventie is vastgesteld, worden tot het moment van afwikkeling verantwoord als afgeleide termijntransacties.

2.8 Saldering

Financiële activa en passiva worden gesaldeerd en het nettobedrag wordt in de balans gerapporteerd als er een wettelijk afdwingbaar recht is om de verantwoorde bedragen te salderen en er de intentie is om tot een afwikkeling op netto basis te komen of tegelijkertijd het netto actief te realiseren en de verplichting af te wikkelen. Activa worden (in voorkomende gevallen) verantwoord na aftrek van bijzondere waardevermindering.

2.9 Verantwoording en waardering van financiële activa en passiva

ASR verantwoordt financiële activa en passiva op basis van het doel van die transacties.

Financiële activa

Financiële activa worden verantwoord als activa aangehouden voor handelsdoeleinden, beleggingen, vorderingen op banken en vorderingen op klanten.

De waardering en de verantwoording van de resultaten hangen af van de indeling van de financiële activa, namelijk:

- a) Leningen en vorderingen.
- b) Tot einde looptijd aangehouden beleggingen.
- c) Financiële activa tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening.
- d) Voor verkoop beschikbare financiële activa.

Deze indeling bepaalt de waardering en de verantwoording van de resultaten als volgt:

- a) Leningen en vorderingen worden op datum van de eerste opname in de balans gewaardeerd tegen reële waarde (inclusief transactiekosten). Na eerste waardering gebeurt dit tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve rentemethode. Daarbij wordt de periodieke amortisatie in de resultatenrekening verantwoord.
- b) Tot einde looptijd aangehouden beleggingen zijn instrumenten met vaste of bepaalde betalingen en een vaste looptijd. Daarbij geldt dat ASR stellig voornemens is en in staat is deze aan te houden tot het einde van de looptijd. Deze instrumenten worden op datum van de eerste opname in de balans gewaardeerd tegen reële waarde (inclusief transactiekosten). Na eerste waardering worden ze gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve rentemethode, waarbij de periodieke amortisatie in de resultatenrekening wordt verantwoord.
- c) Financiële activa tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening omvatten:
 1. Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden, inclusief derivaten die niet voor 'hedge accounting' in aanmerking komen, en
 2. Financiële activa die ASR onherroepelijk bij eerste opname of eerste toepassing van IFRS heeft aangemerkt als aangehouden voor handelsdoeleinden.

Deze financiële activa zijn gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij waardeveranderingen het resultaat beïnvloeden.

- d) Voor verkoop beschikbare financiële activa zijn financiële activa die niet worden verantwoord als (a) leningen en vorderingen, (b) tot einde looptijd aangehouden beleggingen, of (c) financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening. Voor verkoop beschikbare financiële activa worden eerst tegen reële waarde gewaardeerd inclusief transactiekosten. Vervolgens worden ze gewaardeerd tegen reële waarde met opname van niet-gerealiseerde winsten of verliezen uit wijzigingen in de reële waarde in het eigen vermogen.

Soorten financiële activa

Aandelen, deelnemingsbewijzen en andere niet-vastrentende waardepapieren: dit betreffen alle niet-afgeleide financiële activa die bij eerste opname aangemerkt zijn als beschikbaar voor verkoop. Voor verkoop beschikbare financiële vaste activa worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden ze gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in het eigen vermogen.

Obligaties en andere vastrentende waardepapieren: deze beleggingen worden met uitzondering van de synthetische CDO's (Collateralised Debt Obligations) aangemerkt als beschikbaar voor verkoop. Initieel worden deze instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden ze gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in het eigen vermogen. De onder dit hoofd opgenomen preferente aandelen die uitsluitend recht geven op een vast dividend worden ook gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in het eigen vermogen. Synthetische CDO's zijn gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening.

Informatie over derivaten en hedging is te vinden in hoofdstuk 2.24.

Hypothecaire leningen en andere leningen; deze beleggingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde (inclusief transactiekosten) en vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve interest methode.

Belangen in beleggingspools: deze belangen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in het eigen vermogen.

Financiële passiva

Financiële passiva worden verantwoord als passiva aangehouden voor handelsdoeleinden, schulden aan banken, schulden aan klanten, schuldbewijzen, achtergestelde schulden en overige financieringen.

De waardering en de verantwoording van de resultaten hangen af van de IFRS-indeling van de financiële passiva, namelijk:

1. Financiële passiva tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening en
2. Overige financiële passiva.

Deze IFRS-indeling bepaalt de waardering en de verantwoording van de resultaten als volgt:

1. Financiële passiva tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening omvatten:
 - a) financiële passiva aangehouden voor handelsdoeleinden, inclusief derivaten die niet voor 'hedge accounting' in aanmerking komen en
 - b) financiële passiva die ASR onherroepelijk bij eerste opname of eerste toepassing van IFRS heeft aangemerkt als aangehouden tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening.
2. Overige financiële passiva worden eerst tegen reële waarde gewaardeerd (inclusief transactiekosten). Vervolgens worden ze tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd met behulp van de effectieve rentemethode, waarbij de periodieke amortisatie in de resultatenrekening wordt verantwoord.

2.10 Reële waarde van financiële instrumenten

De reële waarde van een financieel instrument wordt bepaald op basis van gepubliceerde prijsnoteringen in een actieve markt. Als er geen actieve markt is voor het financiële instrument, wordt de reële waarde bepaald met behulp van waarderingmethoden. Waarderingmethoden maken zoveel mogelijk gebruik van marktinformatie. Ze worden echter beïnvloed door de gehanteerde veronderstellingen, zoals disconteringsvoeten en inschattingen van toekomstige kasstromen. Dergelijke methoden bevatten marktprijzen van vergelijkbare beleggingen, contante waardeberekeningen, optiewaarderingmodellen en waarderingmethoden voor markt-'multiples'. In het zeldzame geval dat het niet mogelijk is de reële waarde van een financieel instrument te bepalen, wordt het tegen kostprijs verantwoord.

ASR gebruikt de volgende hiërarchie voor het bepalen van de reële waarde van financiële instrumenten:

- Beursgenoteerd (genoteerde prijzen in een actieve markt);
- Gewaardeerd op basis van marktinformatie (waarderingmethoden);
- Gewaardeerd op basis van theoretische modellen (onder andere waardering op kostprijs).

Bij eerste opname is de reële waarde van een financieel instrument de transactieprijs, tenzij de reële waarde blijkt uit waarneembare recente markttransacties van hetzelfde instrument, of wordt ze gebaseerd op een waarderingmethode waarvan de variabelen alleen uit gegevens bestaan afkomstig uit waarneembare markten.

Hierna volgen de belangrijkste methoden en veronderstellingen die ASR hanteert bij het bepalen van de reële waarde van financiële instrumenten:

- De reële waarde van voor verkoop beschikbare effecten en van effecten tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening wordt bepaald met behulp van marktprijzen van actieve markten. Als geen genoteerde prijzen in een actieve markt beschikbaar zijn wordt de reële waarde bepaald met behulp van contante waardeberekeningen van de kasstromen. Disconteringsfactoren worden hierbij gebaseerd op de 'swap curve' plus een spread ter weerspiegeling van de kenmerken van het instrument.
- De reële waarde van derivaten wordt verkregen uit actieve markten of wordt, als dat van toepassing is, bepaald met behulp van netto contante waardeberekeningen van de kasstromen en optie-waarderingsmodellen.
- De reële waarde van leningen wordt bepaald met behulp van contante waardeberekeningen van kasstromen op basis van ASR's huidige rentevoeten voor leningen van hetzelfde type. Voor leningen met een variabele rente, die frequent van prijs wijzigen en geen aanwijsbare wijziging van het kredietrisico vertonen, wordt de reële waarde benaderd door de balanswaarde. Voor het waarderen van rentevoetplafonds en vooruitbetalingsopties, die in leningen opgenomen zijn en op basis van IFRS separaat worden verantwoord, worden optie-waarderingsmodellen gebruikt.
- De reële waarde van niet-beursgenoteerde 'private equity'-beleggingen wordt geschat met behulp van de toepasselijke markt-'multiples' (bijvoorbeeld intrinsieke waarde, koers -winstverhoudingen of koers -kasstroomverhoudingen). Deze worden verfijnd om de specifieke omstandigheden van de emittent te weerspiegelen.
- Verbintenissen en garanties buiten de balans worden toegelicht in de jaarrekening. Deze zijn gebaseerd op vergoedingen die momenteel aangerekend worden om soortgelijke overeenkomsten aan te gaan, rekening houdend met de overige voorwaarden van de overeenkomsten en de kredietwaardigheid van de tegenpartijen.
- Voor overige financiële activa en passiva, zoals kortlopende schulden en vorderingen, wordt verondersteld dat de balanswaarde de reële waarde benadert.

2.11 Waardering van activa die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan

Een actief heeft een bijzondere waardevermindering ondergaan wanneer zijn balanswaarde hoger is dan zijn realiseerbare waarde. ASR onderzoekt al zijn activa op elke balansdatum op indicatoren die aanleiding kunnen geven tot een bijzondere waardevermindering.

De balanswaarde van activa die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan, wordt verlaagd tot hun geschatte realiseerbare waarde. Het bedrag van de wijziging van de voorziening over de lopende verslagperiode wordt verantwoord in de resultatenrekening. Herstellingen, afboekingen en terugnamen van bijzondere waardeverminderingen worden in de resultatenrekening verantwoord als onderdeel van de wijziging in bijzondere waardevermindering.

Als in een volgende periode het bedrag van de bijzondere waardeverminderingen op activa, anders dan goodwill of voor verkoop beschikbare eigen-vermogensinstrumenten, als gevolg van een gebeurtenis die zich voordoet na de waardevermindering daalt, wordt het bedrag teruggeboekt via de resultatenrekening.

Financiële activa

Een financieel actief (of een groep van financiële activa) heeft een bijzondere waardevermindering ondergaan als er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen door een of meer gebeurtenissen die zich hebben afgespeeld na de eerste opname van het actief. Deze tot verlies leidende gebeurtenis(sen) heeft (hebben) een effect op de geschatte toekomstige kasstromen uit het financiële actief (of groep van financiële activa) dat betrouwbaar kan worden geschat.

Voor aandelen is een indicator voor objectieve aanwijzingen tot een bijzondere waardevermindering onder meer het feit dat de reële waarde significant beneden de kostprijs is op balansdatum of gedurende een langere periode beneden kostprijs is op balansdatum.

Afhankelijk van het soort financieel actief kan de realiseerbare waarde als volgt worden geschat:

- De reële waarde door middel van een waarneembare marktprijs;
- De contante waarde van verwachte toekomstige kasstromen verdisconteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet van het financieel actief; of
- Op basis van de reële waarde van verkregen zekerheden.

Bijzondere waardeverminderingen die worden toegerekend aan voor verkoop beschikbare eigenvermogensinstrumenten kunnen in latere periodes niet worden teruggeboekt via de resultatenrekening.

Overige activa

Voor niet-financiële activa wordt de realiseerbare waarde bepaald als de hoogste van enerzijds de reële waarde verminderd met verkoopkosten en anderzijds de waarde in gebruik. De reële waarde verminderd met verkoopkosten is het bedrag dat wordt verkregen door de verkoop van een actief in een marktconforme ('arm's length') transactie tussen bewuste, bereidwillige partijen, na aftrek van verkoopkosten. De waarde in gebruik is de contante waarde van geschatte toekomstige kasstromen waarvan verwacht wordt dat ze zullen voortvloeien uit het voortgezette gebruik van een actief en uit zijn vervreemding aan het einde van zijn gebruiksduur.

2.12 Geldmiddelen en kasequivalenten

Inhoud

Geldmiddelen en kasequivalenten omvatten liquide middelen, vrij beschikbare tegoeden bij banken en andere financiële instrumenten met een vervaldatum korter dan drie maanden vanaf de datum van verwerving. Deze worden tegen nominale waarde gewaardeerd.

Kasstroomoverzicht

ASR presenteert de kasstromen uit bedrijfsactiviteiten op basis van de indirecte methode. Daarbij wordt het netto resultaat aangepast met het oog op de gevolgen van transacties van niet-geldelijke aard, eventuele overlopende posten voor al ontvangen of toekomstige kasontvangsten of kasbetalingen uit exploitatie en posten van baten of lasten in verband met investerings- of financieringskasstromen.

Ontvangen en betaalde rente worden in het kasstroomoverzicht verantwoord als kasstromen uit bedrijfsactiviteiten. Ontvangen dividenden worden in het kasstroomoverzicht verantwoord als kasstromen uit bedrijfsactiviteiten. Betaalde dividenden worden verantwoord als een financieringsactiviteit.

2.13 Vorderingen op banken en vorderingen op klanten

Classificatie

Vorderingen op banken en vorderingen op klanten omvatten leningen die ASR heeft geïnitieerd door rechtstreeks geld te verschaffen aan de lener of tussenpersoon. Ook bij derden aangekochte leningen die tegen geamortiseerde kostprijs worden verantwoord vallen in deze categorie. Titels van schuldvorderingen, die op de primaire markt rechtstreeks van de emittent werden overgenomen, worden als leningen verantwoord op voorwaarde dat er geen actieve markt voor deze titels is. Leningen, die worden geïnitieerd of aangekocht met het voornemen ze op korte termijn te verkopen of effectueren, worden verantwoord als activa aangehouden voor handelsdoeleinden. Leningen, die worden aangemerkt als aangehouden tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening of als voor verkoop beschikbaar, worden als zodanig verantwoord bij eerste opname.

Bijzondere waardevermindering

Een individuele bijzondere waardevermindering op een lening staat vast wanneer er objectieve aanwijzingen zijn dat ASR niet alle verschuldigde bedragen, in overeenstemming met contractuele voorwaarden, zal kunnen innen. Het bedrag van de waardevermindering is het verschil tussen de balanswaarde en de realiseerbare waarde, hetzij de contante waarde van de verwachte kasstromen of, als alternatief, de waarde van de zekerheden, indien de lening door een zekerheid is gedekt, verminderd met de kosten om deze zekerheden te realiseren.

Een 'bestaande maar niet gerapporteerde' ('incurred but not reported' 'IBNR') waardevermindering op leningen wordt verantwoord wanneer er objectieve aanwijzingen zijn dat verliezen aanwezig zijn in componenten van de portefeuille leningen, zonder dat voor deze leningen een bijzondere waardevermindering werd verantwoord. De IBNR wordt geschat op basis van historische patronen van verliezen in elk segment. Hierin wordt het huidige economische klimaat waarin de leners opereren

weerspiegeld, en wordt op basis van een analyse van de politiek-economische situatie in bepaalde landen ook rekening gehouden met een verhoogd risico op betalingsmoeilijkheden.

Bijzondere waardeverminderingen worden verantwoord als een daling van de balanswaarde van vorderingen op banken en vorderingen op klanten.

ASR hanteert voor groepen van vergelijkbare leningen, zoals hypotheekleningen en kredieten, een portefeuille-aanpak voor het bepalen van de bijzondere waardedalingen. Op basis van historische gegevens worden voor verschillende achterstandstermijnen de verwachte verliezen berekend. De parameters voor oninbaarheid worden periodiek herzien.

Wanneer een specifieke lening wordt geïdentificeerd als oninbaar, en alle wettelijke en procedurele middelen uitgeput zijn, wordt de lening in mindering gebracht op de daarmee verband houdende lasten van bijzondere waardevermindering; latere realisaties worden onder wijzigingen in de bijzondere waardeverminderingen in de resultatenrekening verantwoord.

2.14 Verkoop- en terugkoopovereenkomsten en het uitlenen/inlenen van effecten

Effecten, die onder een terugkoopovereenkomst ('repo') vallen, blijven in de balans verantwoord. De schuld die voortvloeit uit de verplichting tot terugkoop van de activa is begrepen in schulden aan banken of schulden aan klanten, afhankelijk van de tegenpartij. Effecten, die zijn aangekocht via een overeenkomst tot terugverkoop ('reverse repo'), worden niet verantwoord in de balans. Het recht op de geldmiddelen van de tegenpartij wordt verantwoord als vorderingen op banken of vorderingen op klanten, afhankelijk van de tegenpartij. Het verschil tussen de verkoopprijs en de terugkoopprijs wordt verantwoord als rente en toegerekend over de looptijd van de overeenkomsten met behulp van de effectieve rentemethode.

Effecten die uitgeleend zijn aan tegenpartijen blijven in de balans verantwoord. Naar analogie worden geleende effecten niet op de balans verantwoord. Als geleende effecten aan derden worden verkocht, worden de opbrengsten uit de verkoop en de schuld uit de verplichting tot teruggave van de zekerheid verantwoord. De verplichting tot teruggave van de zekerheid wordt gewaardeerd tegen reële waarde. Deze verplichting wordt verantwoord als een passief aangehouden voor handelsdoeleinden, met waardeveranderingen in de resultatenrekening.

2.15 Activa en passiva aangehouden voor handelsdoeleinden

Een financieel actief of een financieel passief wordt verantwoord als aangehouden voor handelsdoeleinden als het:

- Verworven of aangegaan is hoofdzakelijk met het doel dit actief of passief op korte termijn te verkopen of terug te kopen;
- Deel uitmaakt van geïdentificeerde financiële instrumenten die gezamenlijk worden beheerd en waarvoor aanwijzingen bestaan van een recent, feitelijk patroon van winstnemingen op korte termijn;
- Een derivaat is (behalve een derivaat dat wordt aangewezen als een afdekkingsinstrument en het een effectieve dekking betreft).

Activa en passiva aangehouden voor handelsdoeleinden worden zowel bij de eerste opname als daarna gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening. De (gerealiseerde en niet-gerealiseerde) resultaten worden verantwoord als 'Overige gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten en verliezen'. Rente ontvangen (betaald) op activa (passiva) die worden aangehouden voor handelsdoeleinden wordt verantwoord als rentebaten (rentelasten). Ontvangen dividenden worden verantwoord als beleggingsopbrengsten.

2.16 Vastgoedbeleggingen

Een vastgoedbelegging is vastgoed dat wordt aangehouden om huuropbrengsten of een waardeverhoging of beide te realiseren. ASR kan bepaalde vastgoedbeleggingen ook voor eigen gebruik aanwenden. Als de delen aangewend voor eigen gebruik afzonderlijk kunnen worden verkocht of geleast via een financiële lease worden die delen verantwoord als materiële vaste activa. Als de delen aangewend voor eigen gebruik niet afzonderlijk kunnen worden verkocht worden de onroerende goederen alleen als vastgoedbeleggingen behandeld als ASR een onbelangrijk deel voor eigen gebruik aanhoudt.

Vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met gecumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. De afschrijving wordt berekend met behulp van de lineaire methode om de kosten van de betreffende activa over hun geschatte gebruiksduur te verlagen tot hun restwaarde. De restwaarde en de geschatte gebruiksduur van vastgoedbeleggingen worden afzonderlijk bepaald voor elk belangrijk onderdeel ('component approach'). Ze worden op elke balansdatum opnieuw bekeken. Afschrijvingen worden berekend totdat de restwaarde wordt bereikt. De restwaarde is altijd nihil. Terreinen worden niet afgeschreven.

De maximale levensduur van componenten is als volgt:

(Uitgedrukt in jaren)

Componenten	Woning	Kantoor	Winkels	Parkeren
Grond	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Casco	50	50	40	50
Buitenschil	40	30	30	40
Installaties	20	20	15	30
Inrichting	15	15	10	15

ASR verhuurt zijn vastgoedbeleggingen aan derden niet-verbonden ondernemingen door middel van diverse niet-opzegbare huurcontracten. Bepaalde contracten bevatten hernieuwingsopties voor diverse periodes. De huuropbrengsten worden als beleggingsopbrengsten lineair verantwoord over de periode waarop ze betrekking hebben.

Overboekingen naar of van vastgoedbeleggingen vinden alleen plaats als er een wijziging is van het gebruik:

- In vastgoedbeleggingen aan het einde van het eigen gebruik of bij aanvang van een operationele lease aan een andere partij of aan het einde van bouw of ontwikkeling;
- Uit vastgoedbeleggingen bij aanvang van het eigen gebruik of bij aanvang van ontwikkeling met het oog op verkoop;
- Nieuwe aankopen in aanbouw c.q. ontwikkeling die gereed zijn.

Projecten (Vastgoedbeleggingen in ontwikkeling)

De vastgoedbeleggingen in ontwikkeling bestaan uit projecten in ontwikkeling en projecten in uitvoering. Tot het moment dat er gestart wordt met de verkoop van het project wordt het project geclassificeerd onder projecten in ontwikkeling. Acquisitiekosten worden alleen geactiveerd wanneer op basis van een haalbaarheidsonderzoek voldoende zekerheid bestaat dat de voorbereidingskosten zullen resulteren in voldoende economische voordelen. Op enig moment als last verantwoorde voorbereidingskosten komen niet meer in aanmerking voor activering. De vastgoedbeleggingen in ontwikkeling worden bij de materiële vaste activa geclassificeerd als gebouwen in aanbouw.

Wanneer het resultaat van een bouwcontract op betrouwbare wijze kan worden geschat worden de contractopbrengsten en -kosten in verband met het bouwcontract verantwoord als baten respectievelijk lasten. Dit gebeurt naar rato van de voortgang van het contract op balansdatum. Wanneer het waarschijnlijk is dat de totale contractkosten hoger zullen zijn dan de totale contractopbrengsten, wordt het verwachte verlies onmiddellijk verantwoord onder de lasten.

Projecten in ontwikkeling

Een project in ontwikkeling behelst vastgoed dat in aanbouw of ontwikkeling is voor toekomstig gebruik als vastgoedbelegging. Het gaat hierbij niet om bestaand vastgoed dat wordt herontwikkeld. Dit blijft geclassificeerd als vastgoedbelegging. Projecten in ontwikkeling worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verhoogd met vervaardigingskosten en toegerekende rente of op de lagere geschatte opbrengstwaarde.

Projecten in uitvoering

Een project in uitvoering betreft een project in opdracht van derden met de intentie om te verkopen. Het is niet bestemd voor toekomstig gebruik als vastgoedbelegging. Projecten in uitvoering worden gewaardeerd conform projecten in ontwikkeling, met dien verstande dat gedeclareerde termijnen hierop in mindering worden gebracht.

Vanaf het moment dat er voor een project een verkoopcontract is gesloten met een derde en de belangrijkste rechten op economische voordelen en de belangrijkste risico's aan deze partij zijn overgedragen wordt het resultaat naar rato van de projectvoortgang verantwoord.

2.17 Lease-overeenkomsten

ASR als leasingnemer

ASR sluit hoofdzakelijk operationele lease-overeenkomsten af voor de huur van materieel en terreinen en gebouwen. Betalingen als gevolg van dergelijke leasetransacties worden verantwoord in de resultatenrekening. Wanneer een operationele lease wordt beëindigd voordat de leaseperiode is afgelopen, worden de vergoedingen die bij wijze van boete aan de leasinggever moeten worden betaald, verantwoord onder lasten in de verslagperiode waarin de beëindiging plaatsvindt.

Eventuele voordelen die van de leasinggever in verband met operationele leasetransacties zijn ontvangen, worden lineair over de leaseperiode verantwoord als een vermindering van de leasinglasten.

Als de lease-overeenkomst vrijwel alle risico's en beloningen overdraagt die aan het bezit van het actief verbonden zijn, wordt de lease als financiële lease verantwoord en wordt het betreffende actief geactiveerd. Bij aanvang van de leaseperiode wordt het actief verantwoord tegen de reële waarde van het geleasede actief of, als ze lager zijn, tegen de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Het geleasede actief wordt afgeschreven over de verwachte gebruiksduur van het actief of over de leaseperiode indien deze laatste korter is. De overeenkomstige leaseverplichting, na aftrek van financiële kosten, wordt verantwoord onder leningen. Het rente-element van de financiële kosten wordt in de resultatenrekening over de leaseperiode ten laste genomen. Zo ontstaat er een constante periodieke rentevoet op het resterende verplichtingsaldo voor elke verslagperiode.

2.18 Beleggingen inzake unit-linked contracten

Beleggingen in unit-linked verzekerings- en beleggingscontracten hebben betrekking op beleggingen die aangehouden worden om te voldoen aan specifieke investeringsdoelstellingen van derde partijen die het beleggingsrisico lopen. Deze beleggingen worden tegen reële waarde verantwoord.

Ongerealiseerde en gerealiseerde waardestijgingen worden in de resultatenrekening verantwoord.

2.19 Herverzekering, handels- en overige vorderingen

Herverzekering

Herverzekeringsvorderingen omvatten hoofdzakelijk saldi die zowel verzekerings- als herverzekeringsondernemingen verschuldigd zijn voor gecedeerde verzekeringsverplichtingen. Bedragen die vorderbaar zijn op herverzekeraars, worden geschat op een wijze die strookt met de bedragen die verbonden zijn aan de herverzekerde polissen en in overeenstemming zijn met het herverzekeringscontract.

Contracten die een aanzienlijk verzekeringsrisico overdragen, worden verantwoord als herverzekeringscontracten.

Herverzekeringscontracten worden geëvalueerd om te bepalen of binnen het contract een belangrijk verzekeringsrisico wordt overgedragen. Herverzekeringscontracten, die geen belangrijk verzekeringsrisico overdragen, worden verantwoord op basis van de stortingsmethode. Ze worden onder leningen (kredieten of leningen) verantwoord als financiële activa of financiële passiva voor herverzekerings. Een financieel actief of financieel passief voor herverzekerings wordt verantwoord tegen de betaalde respectievelijk ontvangen vergoeding, verminderd met de eventuele expliciet geïdentificeerde premies of 'fees' die toekomen aan de herverzekerde. De betaalde respectievelijk ontvangen bedragen voortvloeiend uit deze contracten worden verantwoord als deposito's met behulp van de effectieve rentemethode.

Handelsvorderingen en overige vorderingen

Handelsvorderingen en overige vorderingen, die voortvloeien uit de normale bedrijfsvoering en door toedoen van ASR ontstaan, worden tegen hun eerste reële waarde onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen verantwoord.

2.20 Materiële vaste activa

Alle voor eigen gebruik aangehouden vastgoed en alle vaste activa worden verantwoord tegen kostprijs. Dit bedrag wordt verminderd met geaccumuleerde afschrijvingen (behalve voor terreinen die niet worden afgeschreven) en eventuele geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen. De kostprijs is het equivalent van de contante prijs die is betaald, ofwel de reële waarde van de vergoeding die is gegeven om het actief te verwerven op het moment van de verwerving of de bouw van het actief.

De afschrijving op gebouwen wordt lineair berekend om de kosten van deze activa over de verwachte gebruiksduur tot hun restwaarde af te schrijven. De gebruiksduur van de gebouwen wordt voor elk afzonderlijk onderdeel vastgesteld (componenten benadering). Deze wordt elk jaareinde opnieuw beoordeeld. Het vastgoed wordt gesplitst in de volgende componenten: grond, casco, buitenschil, installaties en inrichting (zowel ruwe afwerking als detailafwerking).

Voor de maximale levensduur van componenten wordt verwezen naar de tabel onder paragraaf 2.16.

IT, kantoor- en andere apparatuur en motorrijtuigen worden afgeschreven over hun respectievelijke levensduur die individueel is vastgesteld (meestal tussen de 3 tot 5 jaar). Als algemene regel zijn de restwaarden, m.u.v. grond, op nihil gesteld.

Uitgaven voor reparaties en onderhoud worden in de resultatenrekening als last verantwoord in de periode waarin ze zijn gedaan. Uitgaven die de voordelen van vastgoed of vaste activa zodanig verbeteren of uitbreiden dat hun oorspronkelijk gebruik wordt overstegen, worden geactiveerd en vervolgens afgeschreven.

Informatie over financieringskosten voor de financiering van de bouw van materiële vaste activa is te vinden in hoofdstuk 2.36 'Financieringskosten'.

2.21 Goodwill en overige immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa

Een immaterieel vast actief is een identificeerbaar niet-monetair actief. Het immaterieel vast actief wordt verantwoord tegen kostprijs als het toekomstige economische voordelen zal opleveren en de kostprijs van het actief betrouwbaar kan worden bepaald.

Immateriële vaste activa met onbepaalde gebruiksduur worden niet afgeschreven maar ten minste eenmaal per jaar getoetst op bijzondere waardevermindering. Geïdentificeerde eventuele bijzondere waardeverminderingen worden in de resultatenrekening verantwoord. Immateriële vaste activa met een bepaalde levensduur worden doorgaans lineair over hun gebruiksduur afgeschreven.

Immateriële vaste activa worden op de balans verantwoord tegen kostprijs, verminderd met eventuele geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen. De restwaarde en de geschatte gebruiksduur van immateriële vaste activa worden op elke balansdatum opnieuw bekeken. Met uitzondering van goodwill, heeft ASR geen immateriële vaste activa met onbepaalde levensduur.

Goodwill

Overnames van ondernemingen worden verantwoord op basis van de overnamemethode. Goodwill vertegenwoordigt het positieve verschil tussen enerzijds de kostprijs (reële waarde van de activa, passiva en uitgegeven eigenvermogensinstrumenten) en anderzijds het belang van ASR in de reële waarde van de activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen. Goodwill uit de overname van een dochteronderneming wordt op de balans als immaterieel vast actief weergegeven. Goodwill die bij bedrijfscombinaties van vóór 1 januari 2005 is ontstaan, is in mindering gebracht op het eigen vermogen en wordt in het kader van IFRS niet geherwaardeerd. Op overnamedatum wordt de goodwill toegewezen aan de kasstroomgenererende eenheden die naar verwachting voordeel zullen halen uit de synergie in de bedrijfscombinatie. Goodwill wordt niet afgeschreven, maar wel getoetst op bijzondere waardevermindering. Goodwill uit de overname van een minderheidsdeelneming wordt verantwoord als een onderdeel van de waardering van de minderheidsdeelneming.

Het positieve verschil tussen enerzijds het verworven belang in de netto reële waarde van de activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen van de overgenomen partij en anderzijds de overnamekosten wordt onmiddellijk in de resultatenrekening verantwoord.

ASR waardeert goodwill jaarlijks, of frequenter als gebeurtenissen of wijzigingen in omstandigheden aangeven dat de balanswaarde mogelijk niet realiseerbaar is. In dat geval wordt de realiseerbare waarde bepaald voor de kasstroomgenererende eenheid waaraan goodwill is toegerekend. Als de realiseerbare waarde van de eenheid lager is dan de balanswaarde van de eenheid, wordt een bijzondere waardevermindering onmiddellijk verantwoord in de resultatenrekening.

Bij een bijzondere waardevermindering verlaagt ASR eerst de balanswaarde van de goodwill die aan de kasstroomgenererende eenheid is toegerekend. Daarna volgt die van de andere activa van de eenheid, naar rato van de balanswaarde van elk actief in de eenheid. Eerder verantwoorde bijzondere waardeverminderingen met betrekking tot goodwill worden niet teruggeboekt.

ASR kan de zeggenschap over een dochteronderneming in verschillende stappen verkrijgen. In dat geval behandelt ASR elke ruiltransactie afzonderlijk. De kosten van elke transactie worden vergeleken met de reële waarde van elke transactie om het bedrag aan goodwill te bepalen dat aan die individuele transactie verbonden is. Voor ASR zeggenschap over de entiteit krijgt, kan de transactie worden beschouwd als investering in een minderheidsdeelneming en verantwoord op basis van de 'equity'-methode. In voorkomende gevallen wordt de reële waarde van de identificeerbare netto activa van de partij waarin wordt deelgenomen bepaald door de 'equity'-methode op de investering toe te passen. Dit op de datum van elke eerste transactie.

Overige immateriële vaste activa

Value of business acquired (VOBA)

Value of business acquired vertegenwoordigt het verschil tussen de reële waarde bij acquisitie en de boekwaarde van een portefeuille van contracten verworven in het kader van een acquisitie van een business of portefeuille. VOBA wordt verantwoord als immaterieel vast actief en afgeschreven over de opnameperiode van de opbrengsten van de verworven portefeuille.

Intern gegenereerde immateriële vaste activa

Intern gegenereerde immateriële vaste activa worden geactiveerd wanneer ASR alle navolgende punten kan aantonen:

- De technische uitvoerbaarheid om het immaterieel vast actief te voltooien, zodat het beschikbaar zal zijn voor gebruik of verkoop;
- De intentie het immaterieel vast actief te voltooien en te gebruiken of te verkopen;
- Het vermogen om het immaterieel vast actief te gebruiken of te verkopen;
- Dat het immaterieel vast actief waarschijnlijk toekomstige economische voordelen zal genereren;
- De beschikbaarheid van adequate technische, financiële en andere middelen om de ontwikkeling te voltooien en het immaterieel vast actief te gebruiken of te verkopen;
- Het vermogen om de uitgaven die aan het immaterieel vast actief kunnen worden toegerekend tijdens zijn ontwikkeling betrouwbaar te waarderen.

Immateriële vaste activa die ontstaan uit onderzoek en intern gegenereerde goodwill worden niet geactiveerd.

Software

Software voor computerhardware die zonder die specifieke software niet werkt, zoals het besturingssysteem, vormt een integraal onderdeel van de betreffende hardware en wordt behandeld als materiële vaste activa. Wanneer de software geen integraal onderdeel van de betreffende hardware uitmaakt, worden de kosten die zijn gemaakt tijdens de ontwikkelingsfase geactiveerd als immaterieel vast actief en lineair afgeschreven over de geschatte gebruiksduur, mits ASR kan aantonen dat aan alle hierboven vermelde criteria is voldaan. Over het algemeen wordt software afgeschreven in maximaal vijf jaar.

Overige immateriële vaste activa met bepaalde gebruiksduur

Overige immateriële vaste activa zoals immateriële vaste activa met bepaalde gebruiksduur, zoals handelsmerken en licenties, worden doorgaans lineair over hun gebruiksduur afgeschreven. Immateriële vaste activa met bepaalde gebruiksduur worden op elke verslaggevingdatum getoetst op bijzondere waardeverminderingen. Over het algemeen hebben dergelijke immateriële vaste activa een gebruiksduur van maximaal 10 jaar.

2.22 Geactiveerde acquisitiekosten

De kosten van het verwerven van nieuwe en hernieuwde verzekeringen worden geactiveerd en afgeschreven. Het gaat hierbij hoofdzakelijk om commissies en uitgaven met betrekking tot tussenpersonen en uitgifte van nieuwe polissen. Kosten variëren en houden hoofdzakelijk verband met de productie van nieuwe verzekeringen. Geactiveerde acquisitiekosten ('deferred acquisition costs' of 'DAC') worden periodiek getoetst op realiseerbaarheid op basis van schattingen van toekomstige kostenopslagen van de onderliggende contracten.

Voor levensverzekeringsproducten en beleggingsproducten van het type 'leven' zonder discretionaire winstdelingselementen worden de geactiveerde acquisitiekosten geamortiseerd naar verhouding tot de verwachte premies of tot de in de premie begrepen opslag voor terugbetaling van de acquisitiekosten. Verwachte premies worden geschat op de datum van de polisuitgifte en worden consequent toegepast tijdens de looptijd van de contracten. Afwijkingen tussen de werkelijke resultaten en de op basis van ervaring geschatte resultaten worden weergegeven in de resultatenrekening in de verslagperiode waarin die afwijkingen zich voordoen. Voor deze contracten kunnen de amortisatieperiodes gelijk zijn aan de totale looptijd van de premiebetaling of een kortere periode, afhankelijk van de soort verzekering.

Voor kortlopende contracten worden de overlopende acquisitiekosten geamortiseerd over de verslagperiode waarin de betreffende geschreven premies worden verdiend.

2.23 Vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten

Vaste activa of een groep van activa en passiva die door ASR worden verantwoord als aangehouden voor verkoop zijn die waarvan de balanswaarde hoofdzakelijk zal worden gerealiseerd in een verkooptransactie die naar verwachting binnen het jaar zal plaatsvinden en niet door het voortgezette gebruik ervan.

Een beëindigde bedrijfsactiviteit is een onderdeel van ASR dat is afgestoten of is verantwoord als aangehouden voor verkoop en dat aan de volgende criteria voldoet:

- Het vertegenwoordigt een afzonderlijke belangrijke activiteit of geografische locatie;
- Het is een onderdeel van een specifiek gecoördineerd plan om een afzonderlijke belangrijke bedrijfstak of geografisch bedrijfsgebied af te stoten; of
- Het is een dochteronderneming die uitsluitend is overgenomen met de bedoeling om te worden doorverkocht.

Op activa (of groepen van activa) die als aangehouden voor verkoop worden verantwoord, wordt niet afgeschreven. Deze worden gewaardeerd tegen de laagste van de boekwaarde en reële waarde min verkoopkosten en worden afzonderlijk verantwoord op de balans.

Resultaten op beëindigde bedrijfsactiviteiten worden afzonderlijk verantwoord in de resultatenrekening.

2.24 Derivaten en hedging

Opname en verantwoording

Derivaten zijn afgeleide financiële instrumenten zoals swaps, termijncontracten, futures en (geschreven en gekochte) opties. Dergelijke instrumenten hebben een waarde die wijzigt als gevolg van veranderingen in onderliggende instrumenten of waarden. Ze vergen weinig of geen netto aanvangsinvestering en worden op een tijdstip in de toekomst afgewikkeld.

Alle derivaten worden eerst op de balans verantwoord tegen reële waarde op de transactiedatum:

- Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden in 'Activa aangehouden voor handelsdoeleinden' en 'Passiva aangehouden voor handelsdoeleinden';
- Derivaten aangehouden voor afdekkingsdoeleinden in 'Overlopende rente en overige activa' en 'Overlopende rente en overige passiva'.

Latere wijzigingen van de reële waarde van derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden ('trading') worden in de resultatenrekening onder 'Overige gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten en verliezen' verantwoord.

Financiële activa of passiva kunnen in een contract besloten derivaten omvatten. Dergelijke financiële instrumenten worden dikwijls 'hybride financiële instrumenten' genoemd. Als het basiscontract niet wordt verantwoord tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening en de kenmerken en risico's van het in een contract besloten derivaat niet nauw aansluiten bij die van het basiscontract, dan wordt het in een contract besloten derivaat te worden afgezonderd van het basiscontract en gewaardeerd tegen reële waarde als een op zichzelf staand derivaat. Reële-waardeveranderingen worden in de resultatenrekening verantwoord. Het basiscontract wordt verantwoord en gewaardeerd door toepassing van de regels van de betreffende categorie van het financiële instrument.

Als het basiscontract echter wordt verantwoord tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening of indien de kenmerken en risico's van het in een contract besloten derivaat nauw aansluiten bij die van het basiscontract, dan wordt het in een contract besloten derivaat niet afgezonderd en wordt het hybride financieel instrument gewaardeerd als een enkel instrument.

De af te scheiden derivaten worden afhankelijk van de situatie verantwoord als derivaten aangehouden voor afdekkingsdoeleinden of als derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden.

Hedge accounting

ASR past hedge accounting toe. Dit houdt in dat op de datum waarop een derivaat wordt afgesloten ASR dat contract kan aanmerken als ofwel een afdekking voor de reële waarde van een verantwoord actief of verplichting, of als een afdekking van toekomstige kasstromen toerekenbaar aan een verantwoord actief of passief of een verwachte transactie (kasstroomafdekking). Afdekking van vaststaande toezeggingen zijn hedges tegen reële waarde, uitgezonderd afdekkingen van valutarisico's die verantwoord worden als kasstroomafdekkingen.

Bij het begin van de transactie documenteert ASR de relatie tussen afdekkingsinstrumenten en afgedekte posities. Het zelfde gebeurt met de doelstelling en het beleid op het vlak van risicobeheer met betrekking tot hedgetransacties. ASR documenteert ook de beoordeling, zowel bij aanvang van de afdekking als doorlopend per rapportagedatum, in hoeverre het afdekkingsinstrument effectief is geweest bij het compenseren van veranderingen in de reële waarde of kasstromen van de afgedekte positie, alsmede de aanhoudende verwachte effectiviteit naar de toekomst toe.

Alleen activa, passiva, vaststaande toezeggingen of heel waarschijnlijke verwachte transacties waarbij een partij van buiten ASR betrokken is, worden als afgedekte posities aangemerkt.

De reële-waardeverandering van een afgedekte positie, die aan het afgedekte risico toerekenbaar is en de reële-waardeverandering van het afdekkingsinstrument in een reële-waardeafdekkingstransactie, worden verantwoord in de resultatenrekening. De reële-waardeverandering van rentedragende derivaten wordt afzonderlijk van de overlopende rente verantwoord.

Als de afdekking niet langer voldoet aan de afdekkingscriteria of beëindigd wordt, wordt de aanpassing van de balanswaarde van een afgedekt rentedragend financieel instrument die uit de hedge accounting voortvloeit, afgeschreven. Dit gebeurt op basis van een herberekende effectieve rentevoet op de datum waarop de afdekkingstransactie wordt beëindigd.

Reële waardeveranderingen van derivaten die zijn aangewezen en in aanmerking komen als kasstroomafdekkingen, worden in het eigen vermogen verantwoord als een ongerealiseerde winst of een ongerealiseerd verlies. Niet-effectieve afdekkingen worden onmiddellijk verantwoord in de resultatenrekening.

Als de afdekking van een verwachte transactie of vaststaande toezegging tot de opname van een niet-financieel actief of een niet-financieel passief leidt worden de winsten en verliezen die eerder in het eigen vermogen waren verantwoord, uit het eigen vermogen overgeboekt en verwerkt in de eerste waardering van dat niet-financiële actief of dat niet-financieel passief. Daarnaast worden in het eigen vermogen verantwoorde bedragen naar de resultatenrekening overgeboekt en als baten of lasten verantwoord in de periodes waarin de afgedekte vaststaande toezegging of verwachte transactie de resultatenrekening beïnvloedt.

Dit is ook het geval als de afdekking niet langer voldoet aan de criteria voor hedge accounting of op een andere wijze stopgezet wordt, maar de verwachte transacties of vaststaande toezeggingen wel naar verwachting zullen plaatsvinden. Als de verwachte transacties of vaststaande toezeggingen naar verwachting niet meer zullen plaatsvinden, worden de in het eigen vermogen uitgestelde bedragen overgebracht naar de resultatenrekening.

Voor afdekkingen van netto-investeringen, zie hoofdstuk 2.6 Vreemde valuta.

2.25 Verplichtingen inzake verzekeringscontracten

Algemeen

ASR geeft contracten uit die het verzekeringsrisico of financiële risico of beide overdragen van de verzekeringsnemer naar ASR. Contracten met een aanzienlijk verzekeringsrisico worden verantwoord als verzekeringscontracten of herverzekeringscontracten. Die contracten kunnen ook een financieel risico overdragen.

Levensverzekeringscontracten met discretionair winstdelingselement

De meeste levensverzekeringscontracten houden een gegarandeerd voordeel in. Sommige kunnen ook een discretionair winstdelingselement inhouden. Dat element geeft de houder van het contract het recht om, boven op gegarandeerde uitkeringen, aanvullende uitkeringen of bonussen te ontvangen:

- die waarschijnlijk een aanzienlijk deel van de totale contractuele uitkeringen vormen;
- waarvan het bedrag en/of de timing contractueel onderworpen is aan de autonome beslissing van het bestuur van ASR; en/of
- die contractueel gebaseerd zijn op:
 - de prestatie van een specifieke 'pool' van contracten of een bepaald type van contract;
 - gerealiseerde en/of niet-gerealiseerde beleggingsrendementen op een specifieke 'pool' van activa in handen van ASR; of
 - de winst van ASR, een fonds of een andere entiteit die het contract uitgeeft.

Als het besluit tot winstdeling voor het einde van het boekjaar is genomen wordt de winstdeling als verplichting opgenomen.

Voor levensverzekeringscontracten met discretionair winstdelingselement worden lopende polishouderdividenden toegerekend. Dit gebeurt op basis van het contractueel verschuldigde bedrag op basis van de statutaire nettowinst, beperkingen en betaaltermijnen.

Shadow accounting

Bij sommige van de financiële instrumenten die ASR aanhoudt hebben (on)gerealiseerde winsten of verliezen op activa een rechtstreeks effect op de waardering van (een deel van de) verzekeringsverplichtingen of hieraan gerelateerde overlopende acquisitiekosten. ASR past 'shadow accounting' toe op de reële-waardeveranderingen van de vastrentende beleggingen en activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden die samenhangen met, en dus invloed hebben op, de waardering van de verzekeringsverplichtingen. De waardering van de verzekeringsverplichtingen na shadow accounting is minimaal gelijk aan de Wft-toetsvoorziening. De reële-waardeveranderingen, voor zover deze niet zijn begrensd door de Wft-toetsvoorziening, zullen daardoor geen deel uitmaken van het eigen vermogen of het netto resultaat.

Shadow accounting wordt toegepast voor zover eerder genoemde beleggingen samenhangen met winstdelende polissen. Voor niet-winstdelende polissen vindt shadow accounting plaats voor zover de actuele rentestand lager is dan de actuariële rekenrente waarop de verplichting wordt berekend. Door de toepassing van shadow accounting worden (on)gerealiseerde waardeveranderingen ook verantwoord in de voorziening voor Verzekeringsverplichtingen. De (on)gerealiseerde waardeveranderingen zullen daarom per saldo geen deel uitmaken van het eigen vermogen of de resultatenrekening.

Toereikendheidstoets voor de verplichtingen (LAT)

Deze toets wordt ieder jaareinde uitgevoerd om te bepalen of de opgenomen verplichtingen toereikend zijn. Er wordt gebruikgemaakt van de huidige portefeuillerendementen om de toekomstige kasstromen te schatten. De toereikendheid van de verplichtingen wordt getest op het niveau van homogene productgroepen. Als de verplichtingen niet toereikend zijn om te voorzien in toekomstige kasstromen, inclusief kasstromen zoals beheerskosten, alsook kasstromen die voortvloeien uit in een contract besloten opties en garanties en afschrijvingen van de overlopende acquisitiekosten ('DAC'), dan worden de overlopende acquisitiekosten extra afgeschreven en/of worden bijkomende verplichtingen verantwoord op basis van zo goed mogelijke schattingen. In voorkomende gevallen wordt een berekend tekort onmiddellijk in de resultatenrekening verantwoord. Een vergelijkbare toereikendheidstoets is uitgevoerd, waarbij de huidige marktrendementen van de beleggingsportefeuille, exclusief ongerealiseerde winsten, zijn toegepast voor de berekening van de toekomstige kasstromen.

Verplichtingen inzake verzekeringscontracten

Leven

Voor levensverzekeringscontracten worden toekomstige verplichtingen voor polisuitkeringen berekend met behulp van een netto premiemethode (de contante waarde van toekomstige netto verplichtingen minus de contante waarde van de toekomstige netto premies) op basis van de grondslagen waarop ook de premie van de verzekering is bepaald. Voor contracten waarvan de toekomstige duur van de premiebetaling korter is dan de toekomstige duur van de verzekering of waar geen premie meer voor wordt betaald, wordt een voorziening voor toekomstige administratiekosten opgenomen. Winstdelende polissen omvatten eventuele bijkomende verplichtingen voor eventuele contractuele dividenden of winstdelingen.

Voor bepaalde aangemerkte contracten zijn de toekomstige verplichtingen voor polisuitkeringen geherwaardeerd om met de huidige marktrentevoeten rekening te houden.

Acquisitiekosten worden geactiveerd en afgeschreven. Zie hoofdstuk 2.22.

Niet-leven

Claims en schadebehandelingskosten worden in de resultatenrekening verantwoord op het moment dat de schades worden gerapporteerd respectievelijk worden gemaakt. Niet-betaalde claims en schadebehandelingskosten omvatten schattingen voor gerapporteerde claims en voorzieningen voor claims die zijn voorgevallen maar niet gerapporteerd. Schattingen van voorgevallen maar niet gerapporteerde claims komen tot stand op basis van ervaring uit het verleden, de huidige claimtendensen en het heersende sociale, economische en wettelijke kader. De verplichting voor schadeverzekeringsclaims en schadebehandelingskosten (na aftrek van schadeloosstellingen, verhaalde schaden, restwaarden en subrogatie) is gebaseerd op schattingen van verwachte toekomstige betalingen en kosten. Rekening wordt gehouden met de beoordeling door het management wat betreft het verwachte inflatiepeil, de kosten van de behandeling van claims, juridische risico's en de claimtendensen. Schadeverplichtingen op het gebied van arbeidsongeschiktheid worden verantwoord tegen hun netto contante waarde. De verantwoorde voorzieningen zijn toereikend om de uiteindelijke kosten van claims en schadebehandelingskosten te dekken. De daaruit voortvloeiende aanpassingen worden in de resultatenrekening verantwoord. ASR disconteert zijn verplichtingen voor schade alleen voor claims met bepaalbare en vaste betaaltermijnen.

Herverzekeringsverplichtingen

Verplichtingen met betrekking tot in herverzekering aangenomen zaken die geen aanzienlijk verzekeringsrisico overdragen,

kunnen worden beschouwd als financiële passiva. Deze passiva worden op dezelfde wijze als overige financiële passiva, zoals vermeld onder 29, verantwoord.

De administratieve verwerkingsvoorschriften voor verplichtingen uit inkomende herverzekeringscontracten met een aanzienlijk verzekeringsrisico zijn dezelfde als de voorschriften die voor rechtstreekse, geschreven verzekeringscontracten gelden.

Deposito's van herverzekeraars in het kader van in herverzekering gecedeerde zaken die een aanzienlijk herverzekeringsrisico overdragen, zijn gelijk aan het op balansdatum verschuldigde bedrag.

Herverzekeringsverplichtingen worden gerapporteerd onder 'Overige passiva'.

2.26 Verplichtingen inzake unit-linked contracten

Unit-linked overeenkomsten zijn verzekeringen in beleggingseenheden (units). Een beleggingseenheid is een aandeel in een beleggingsfonds dat door ASR namens de polishouders wordt aangekocht met de door polishouders betaalde netto premies. De uitkering op de einddatum van het contract is gelijk aan de actuele waarde van de beleggingseenheden van dat fonds. De actuele waarde van een beleggingseenheid is de unitwaarde en is gelijk aan de reële waarde van de beleggingen van het beleggingsfonds gedeeld door het aantal units.

De verzekeringsverplichting voor een unit-linkedcontract is gelijk aan het aantal units van die verzekering maal de unitwaarde op dat moment.

Een deel van de unit-linkedcontracten kent een minimumgarantie met betrekking tot de hoogte van de uitkering op de einddatum. Voor deze garanties wordt een aanvullende verplichting op de balans genoteerd, die afhankelijk is van de actuele fondswaarde en van het niveau van de garantie. Er wordt bij de vaststelling van die verplichting rekening gehouden met actuariële veronderstellingen voor toekomstige fondsontwikkeling en sterfte.

De verplichting omvat mede een voorziening in verband met compensatie van kosten op deze verzekeringen. Deze voorziening is gelijk aan de contante waarde van het tijdsevenredig deel van de op de einddatum te verwachten extra uitkering uit hoofde van de compensatieregeling.

2.27 Schuldbewijzen, achtergestelde schulden en overige financieringen

Schuldbewijzen, achtergestelde schulden en overige financieringen worden bij ontstaan verantwoord tegen reële waarde zonder de directe transactiekosten. Na eerste waardering worden ze gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs en in voorkomende gevallen wordt het verschil tussen de netto-opbrengst en de aflossingsprijs verantwoord in de resultatenrekening over de periode van de lening op basis van de effectieve rentemethode.

2.28 Personeelsbeloningen

Pensioenverplichtingen

ASR heeft voor eigen medewerkers een aantal 'defined benefit plans'. Dit zijn pensioenregelingen op basis van vaste toezeggingen. De verplichtingen worden vastgesteld door middel van periodieke actuariële berekeningen.

Een pensioenregeling op basis van vaste toezeggingen is een regeling waarin een vaste toezegging aan een werknemer op pensioenleeftijd wordt vastgelegd. Deze is doorgaans afhankelijk van een aantal factoren zoals leeftijd of dienstjaren. Ten minste één keer per jaar berekenen actuarissen de hieraan gerelateerde pensioen-passiva en leiden de pensioenactiva af van opgaven van de vermogensbeheerder.

De voorziening voor 'defined benefit plans' is de contante waarde van de pensioenverplichtingen op balansdatum verminderd met de reële waarde van de kwalificerende beleggingen. Deze voorziening wordt aangepast voor niet-verantwoorde resultaten en kosten met betrekking tot verstreken dienstjaren.

De voorziening voor 'defined benefit plans' wordt bepaald aan de hand van interne en externe actuariële modellen en berekeningen. De pensioenverplichtingen worden berekend in overeenstemming met de 'projected unit credit method'. Inherent aan deze actuariële modellen is het gebruik van aannames op het gebied van disconteringsvoeten, stijgingspercentage van toekomstige salarissen en beloningsniveaus, sterfte, trends in kosten voor gezondheidszorg, consumenten prijsindex en verwacht beleggingsrendement. De aannames worden jaarlijks geactualiseerd en zijn gebaseerd op beschikbare marktinformatie en beleggingsrendementen uit het verleden.

De actuariële aannames kunnen aanmerkelijk verschillen met de werkelijke resultaten vanwege veranderingen in

marktomstandigheden, economische trends en sterftetrends en andere aannames. Iedere verandering in deze aannames kan een aanzienlijke invloed hebben op de hoogte van de voorziening voor 'defined benefit plans' en de toekomstige pensioenlasten.

Per 1 januari 2008 is de Stichting Pensioenfonds Fortis ASR Verzekeringsgroep geliquideerd. De uitvoering van de pensioenregeling is overgedragen aan ASR Levensverzekering N.V., een verzekeringsonderneming die deel uitmaakt van de groep. Derhalve worden vanaf 1-1-2008 de fondsbeleggingen niet langer als "in aanmerking komende fondsbeleggingen van pensioenregelingen" beschouwd.

Verschillen tussen het verwachte en werkelijke rendement op kwalificerende beleggingen door veranderingen in actuariële aannames en aanpassingen van ervaringscijfers worden niet in de winst- en verliesrekening verantwoord. Dit is wel het geval als het totaal van de cumulatieve wijzigingen buiten een bandbreedte ('corridor') van 10% van de grootste van de verplichting uit hoofde van de regeling óf de reële waarde van de bijhorende kwalificerende beleggingen valt. Het deel dat buiten de bandbreedte valt, wordt ten gunste of ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht over het verwachte gemiddeld resterend aantal dienstjaren van de deelnemers.

Pensioenkosten van verstreken diensttijd worden onmiddellijk in de resultatenrekening verantwoord. Dit gebeurt niet als de wijzigingen aan een pensioenplan afhankelijk zijn van het aantal werknemers dat in dienst blijft gedurende een bepaalde periode ('wachtperiode' of 'vesting period').

De fondsbeleggingen die bij de pensioenverplichtingen behoren, moeten aan bepaalde criteria voldoen (zich 'kwalificeren') om te worden verantwoord als 'in aanmerking komende fondsbeleggingen van pensioenregelingen'. Die criteria hebben betrekking op het feit dat de fondsbeleggingen juridisch dienen los te staan van ASR of de crediteuren van ASR. Als niet aan die criteria is voldaan, worden de fondsbeleggingen in de relevante rubriek in de balans verantwoord (beleggingen, materiële vaste activa, etc.). Als de fondsbeleggingen aan de criteria voldoen (kwalificeren), worden ze met de pensioenverplichting verrekend.

Verrekening van de reële waarde van fondsbeleggingen met de contante waarde van de verplichtingen uit pensioenregelingen op basis van vaste toezeggingen kan tot een negatief bedrag leiden (een actief). In dat geval mag het verantwoorde actief niet groter zijn dan het totaal van:

- de cumulatieve niet-verantwoorde actuariële nettoverliezen en
- de pensioenkosten van verstreken diensttijd en
- de contante waarde van economische voordelen die beschikbaar zijn in de vorm van terugbetalingen uit de regeling of verlagingen van toekomstige bijdragen aan de regeling.

Regelingen die voordelen voor langdurige diensttijd voorzien maar geen pensioenregelingen zijn, worden gewaardeerd tegen contante waarde op basis van de 'projected unit credit'-methode.

De werkgeversbijdragen aan toegezegde bijdrageregelingen ('defined contribution') voor pensioenen worden in de resultatenrekening als last verantwoord in het jaar waarop ze betrekking hebben.

Andere verplichtingen na uitdiensttreding

ASR biedt vergoedingen na uitdiensttreding, zoals hypothecaire leningen tegen voordelige rentevoeten en ziektekostenverzekeringen. Om het recht op die beloningen te genieten is het gewoonlijk verplicht dat de werknemer in dienst blijft tot en met de pensioenleeftijd en een minimumduur in dienstverband heeft gehaald. De verwachte kosten van die beloningen worden toegerekend over de periode van het dienstverband. Dit gebeurt op basis van een methodologie die lijkt op die voor toegezegde pensioenregelingen. De verplichtingen worden bepaald aan de hand van actuariële berekeningen.

Bezoldiging op basis van aandelen (of regelingen voor deelneming in aandelenkapitaal)

Aandelenopties van het voormalige moederbedrijf Fortis N.V. werden aan bestuurders en aan werknemers toegekend als tegenprestatie voor ontvangen diensten. De reële waarde van de ontvangen diensten wordt bepaald met verwijzing naar de reële waarde van de toegekende aandelenopties. De vergoedingskosten worden gewaardeerd op toekenningsdatum. Dit gebeurt op basis van de waarde van de opties en de kosten worden verantwoord over de wachtperiode ('vesting period') van de opties. De reële waarde wordt bepaald op basis van een optiewaardering. Die houdt rekening met de aandelenkoers op toekenningsdatum, de uitoefenprijs, de verwachte looptijd van de optie, de verwachte volatiliteit van de onderliggende aandelen en de verwachte dividenden erop, evenals met de risicovrije rentevoet over de verwachte looptijd van de optie. Wanneer de opties worden uitgeoefend en nieuwe aandelen worden uitgegeven, wordt de ontvangen opbrengst na aftrek van

eventuele transactiekosten in het aandelenkapitaal van Fortis N.V. verantwoord (nominale waarde). Het surplus wordt verantwoord bij de uitgiftepremie (het agio).

Personeelsrechten

Personeelsrechten inzake jaarlijkse toegezegde vakantiedagen en door langdurige diensttijd verdiende vakantiedagen worden verantwoord op het moment dat ze voor de werknemers opneembaar worden. Als werknemers de hen rechtens toekomende vakantiedagen aan het einde van een periode niet hebben opgenomen, wordt hiervoor een verplichting gevormd.

2.29 Voorzieningen, voorwaardelijke verplichtingen en financiële garanties

Voorzieningen

Voorzieningen zijn verplichtingen met onzekerheden qua bedrag of tijdstip van betaling. Voorzieningen worden verantwoord op de balans als er een bestaande verplichting is tot overdracht van economische voordelen, zoals kasstromen, als gevolg van gebeurtenissen in het verleden en als op de balansdatum een betrouwbare schatting mogelijk is. Voorzieningen worden aangelegd voor bepaalde garantieovereenkomsten waarvoor ASR bij niet-betaling verantwoordelijk is. Voorzieningen worden geschat op basis van alle relevante factoren en informatie die op balansdatum bestaan en worden verdisconteerd tegen de risicovrije rentevoet.

Voorwaardelijke verplichtingen

Voorwaardelijke verplichtingen zijn die onzekerheden waarvan het bedrag niet met voldoende betrouwbaarheid kan worden geschat of waarvan het niet waarschijnlijk is dat betaling vereist zal zijn om de verplichting af te wikkelen. Deze gebeurtenissen worden vermeld bij Niet uit de balans blijvende verplichtingen.

Financiële garanties

Financiële garantiecontracten die betalingen voorzien als gevolg van veranderingen in een bepaalde rentevoet, effectenkoers, grondstoffenprijs, valutakoers, index van prijzen of rentevoeten, kredietrating of kredietindex, of andere variabele worden verantwoord als derivaten. Voorwaarde is dat ingeval van een niet-financiële variabele deze niet specifiek is voor een van de partijen in het contract.

Financiële garantiecontracten die voorzien in bepaalde betalingen door ASR aan de houder als vergoeding voor een verlies doordat een bepaalde debiteur niet aan zijn verplichtingen kan voldoen, worden verantwoord als verzekeringscontracten als een belangrijk verzekeringsrisico overgedragen wordt aan ASR.

2.30 Eigen vermogen

Aandelenkapitaal en eigen aandelen

Kosten van aandelenuitgifte

Kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de uitgifte van nieuwe aandelen met uitzondering van die bij een bedrijfscombinatie, worden in mindering gebracht van het eigen vermogen na aftrek van eventuele winstbelasting die daarmee verband houdt.

Andere eigen vermogenscomponenten

Andere elementen die in eigen vermogen worden verantwoord hebben betrekking op:

- Vreemde valuta (zie hoofdstuk 2.6);
- Voor verkoop beschikbare financiële activa (zie hoofdstuk 2.9 – Verantwoording en waardering van financiële activa en passiva);
- Kasstroomafdekkingen (zie 2.24 – Derivaten en hedging);
- Discretionaire winstdelingselementen (zie 2.25 – Verplichtingen inzake verzekeringscontracten).

2.31 Rentebaten en -lasten

Rentebaten en -lasten worden verantwoord in de resultatenrekening voor alle rentedragende instrumenten. Het maakt daarbij niet uit of ze zijn verantwoord als tot einde looptijd aangehouden, als voor verkoop beschikbaar, als tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening of als derivaten. Voor de verantwoording wordt het toerekeningsbeginsel ('accrual basis') gehanteerd met behulp van de effectieve rentemethode op basis van de werkelijke aankoopprijs inclusief directe transactiekosten. Onder rentebaten op instrumenten tegen vaste of variabele rente wordt de verdiende nominale couponrente verantwoord. Ook de amortisatie van agio of disagio volgens de effectieve rentemethode valt hieronder.

Wanneer de waarde van een financieel actief is verminderd tot de geschatte realiseerbare waarde, worden de rentebaten verantwoord op basis van een effectieve rentevoet. Dit is de rentevoet die werd gebruikt voor het disconteren van de toekomstige kasstromen bij de bepaling van de realiseerbare waarde.

2.32 Verzekeringspremies, -claims en -uitkeringen

Een kortlopend verzekeringscontract (korter dan 1 jaar) is een contract dat voorziet in verzekeringsbescherming voor een vaste, maar korte periode. Het geeft de verzekeraar en de klant de mogelijkheid om het contract op te zeggen of de bepalingen ervan te wijzigen aan het einde van een contractperiode.

Een langlopend contract is een contract (langer dan 1 jaar) dat over het algemeen niet onderhevig is aan eenzijdige wijzigingen in de voorwaarden, zoals een niet-opzegbaar contract of een contract met vooraf bepaalde aanpassingen, en waar verschillende diensten (waaronder verzekeringsbescherming) voor een lange periode worden geleverd.

Premies afkomstig van levensverzekeringspolissen worden verantwoord als opbrengsten wanneer ze ten aanzien van de polishouder invorderbaar zijn. De hieruit voortvloeiende geschatte toekomstige uitkeringen en uitgaven worden als lasten verantwoord. Dit gebeurt om winsten over de geschatte looptijd van de polissen te realiseren. Deze 'matching' wordt bereikt door het vaststellen van verplichtingen van de verzekeringspolissen en het activeren en vervolgens afschrijven van acquisitiekosten.

Voor contracten met een looptijd korter dan één jaar (hoofdzakelijk schade) worden premies verantwoord zoals deze in rekening zijn gebracht bij aanvang van het contract. De premies worden proportioneel over de duur van de betreffende polisdekking in de resultatenrekening verantwoord. De voorziening voor niet verdiende premies vertegenwoordigt het deel van de in rekening gebrachte premies dat op de termijnen na balansdatum van de dekking betrekking heeft.

Bij ziektekosten gaat het om kortlopende, maar niet door de maatschappij opzegbare contracten.

2.33 Gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten en verliezen

Voor financiële instrumenten die als voor verkoop beschikbaar worden verantwoord, vertegenwoordigen gerealiseerde winsten of verliezen uit verkopen en desinvesteringen het verschil tussen de ontvangen opbrengst en de (geamortiseerde) kostprijs van het verkochte actief of passief. Dit onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen die reeds in vorige periodes zijn verantwoord in de resultatenrekening en nadat rekening is gehouden met de impact van eventuele aanpassingen uit hoofde van hedge accounting.

Voor financiële instrumenten die tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening zijn verantwoord, wordt het verschil tussen de balanswaarde aan het einde van de lopende verslagperiode en de vorige verslagperiode verantwoord onder 'Overige gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten en verliezen'.

Voor derivaten wordt het verschil tussen de reële waarde exclusief opgelopen rente ('clean fair value') aan het einde van de huidige verslagperiode en de vorige verslagperiode verantwoord onder 'Overige gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten en verliezen'.

De in het verleden rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte niet-gerealiseerde winsten en verliezen (het verschil tussen de balanswaarde en geamortiseerde kostprijs) worden bij verkoop overgeboekt naar de resultatenrekening. Gerealiseerde winsten en verliezen uit verkopen worden verantwoord in de resultatenrekening in de rubriek 'Gerealiseerde winsten (verliezen) op beleggingen'.

2.34 Commissiebatens

Commissies op verrichte diensten worden over het algemeen verantwoord als opbrengsten wanneer de dienst wordt verricht. Als het onwaarschijnlijk is dat een bepaalde lening zal worden toegestaan en de kredietverbintenis niet wordt beschouwd als een derivaat, dan wordt de verbinteniscommissie, proportioneel over de duur van de verbintenis gespreid, onder opbrengsten verantwoord.

2.35 Transactiekosten

Transactiekosten worden verantwoord in de eerste waardering van financiële activa en passiva, met uitzondering van die financiële activa en passiva die worden gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening.

Vervolgens worden transactiekosten die gemaakt worden bij het aangaan van financiële activa of passiva met de effectieve rentemethode als rentebaten of lasten verantwoord in de verlies- en winstrekening. Transactiekosten zijn de extra kosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving of vervreemding van een financieel actief of een financieel passief. Daarin zijn commissies die worden betaald aan agenten, adviseurs, makelaars en effectenhandelaars begrepen. Dat zelfde geldt voor heffingen door de regelgevende en toezichthoudende instanties en beurzen en voor diverse soorten van overdrachtsbelasting.

2.36 Financieringskosten

Financieringskosten worden over het algemeen als last verantwoord in de periode waarin ze zijn gemaakt. Financieringskosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de verwerving of de ontwikkeling van een actief worden, terwijl het actief in ontwikkeling is, geactiveerd als onderdeel van de kosten van dat actief. De activering van financieringskosten moet ingaan wanneer:

- uitgaven voor het actief en de financiering worden gedaan; en
- werkzaamheden die nodig zijn om het actief klaar te maken voor het bedoelde gebruik of de verkoop ervan gaande zijn.

De activering wordt beëindigd wanneer het actief vrijwel klaar is voor het beoogde gebruik of verkoop. Als de ontwikkeling van het actief voor een lange periode wordt onderbroken, wordt de activering opgeschort. Als de bouw in verschillende delen wordt voltooid en elk deel afzonderlijk kan worden gebruikt terwijl de bouw van andere delen wordt voortgezet, wordt de activering beëindigd voor elk deel wanneer dat deel vrijwel voltooid is.

Voor een lening die met een bepaald actief samenhangt wordt de effectieve rentevoet op die lening gebruikt. In andere gevallen wordt een gewogen gemiddelde van de betaalde rentevoet gehanteerd.

2.37 Winstbelastingen

Winstbelasting die op winsten moet worden betaald, wordt als last verantwoord op basis van de belastingwetgeving die in elk rechtsgebied geldt in de periode waarin de winsten ontstaan. De belastingeffecten van verrekenbare verliezen van de winstbelasting worden verantwoord als een uitgestelde belastingvordering als het waarschijnlijk is dat toekomstige belastbare winst aanwezig zal zijn waartegen die verliezen kunnen worden benut.

Uitgestelde belastingen worden verantwoord op basis van de balansmethode op alle tijdelijke verschillen tussen de balanswaarde van de activa en passiva in de geconsolideerde jaarrekening en hun fiscale balanswaarde.

Uitgestelde belastingvorderingen worden verantwoord voor zover het waarschijnlijk is dat toekomstige belastbare winst voorhanden zal zijn waartegen de tijdelijke verschillen kunnen worden benut.

Uitgestelde belastingschulden en belastingvorderingen zijn bepaald tegen de belastingtarieven waarmee deze posities naar verwachting zullen worden afgewikkeld.

Een uitgestelde belastingverplichting wordt verantwoord voor belastbare tijdelijke verschillen die verband houden met beleggingen in dochterondernemingen, minderheidsdeelnemingen en belangen in joint ventures. Dit geldt tenzij het tijdstip waarop het tijdelijke verschil wordt afgewikkeld kan worden bepaald en het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de nabije toekomst niet zal worden afgewikkeld.

Winstbelastingen en uitgestelde belastingen die betrekking hebben op herwaardering tegen reële waarde van voor verkoop beschikbare deelnemingen en kasstroomafdekkingen die rechtstreeks als lasten of baten in eigen vermogen worden verwerkt, worden ook rechtstreeks als baten of lasten in eigen vermogen verantwoord. Ze worden vervolgens samen met de uitgestelde winst of het uitgestelde verlies verantwoord in de resultatenrekening.

3 Overnames en desinvesteringen

Onder overnames en desinvesteringen worden verstaan de verwerving dan wel verkoop van rechtspersonen waarover invloed wordt uitgeoefend door ASR, hieronder begrepen dochterondernemingen en andere ondernemingen (geassocieerde deelnemingen en joint ventures).

Indien materiële of substantiële wijzigingen plaatsvinden, worden in dit hoofdstuk de activa en verplichtingen als gevolg van deze overnames en desinvesteringen vermeld.

In 2008 hebben geen overnames en desinvesteringen plaatsgevonden (2007: nihil) welke hebben geleid tot materiële of substantiële wijzigingen in de activa en passiva van de organisatie als geheel.

4 Eigen vermogen

De samenstelling van het eigen vermogen per 31 december 2008 is als volgt:

Eigen vermogen toewijsbaar aan aandeelhouders	2008
Gewone aandelen; 200.000 uitgegeven à euro 500 nominaal	100
Agioreserve	962
Nettoresultaat toewijsbaar aan aandeelhouder	-640
Ongerealiseerde winsten en verliezen	-648
Koersverschillen	-10
Overige reserves	<u>668</u>
	432

Het aandelenkapitaal van ASR is per 31 december 2008 als volgt opgebouwd:

Maatschappelijk kapitaal	
- Gewone aandelen; 1.000.000 à euro 500 nominaal	500
Geplaatst en gestort kapitaal	
- Gewone aandelen; 200.000 à euro 500 nominaal	<u>100</u>
Niet geplaatste aandelen	400

Per 3 oktober 2008 is de Nederlandse Staat 100% aandeelhouder van ASR.

Gedurende het boekjaar hebben zich geen verdere mutaties in het aandelenkapitaal voorgedaan.

4.1 Ongerealiseerde winsten en verliezen begrepen in het eigen vermogen

De ongerealiseerde winsten en verliezen zoals begrepen in het eigen vermogen zijn over 2008, 2007 en 2006 als volgt:

	Voor verkoop beschikbare beleggingen	Herwaardering van geassocieerde deelnemingen	Kasstroom afdekkingsreserve	DPF component	Totaal
31 december 2008					
Bruto	-1.721	-21	-1	0	-1.743
Gerelateerde belasting	435	0	0	0	435
Shadow accounting	886	0	0	0	886
Gerelateerde belasting inzake shadow accounting	-226	0	0	0	-226
Minderheidsbelang	0	0	0	0	0
DPF	0	0	0	0	0
Totaal	-626	-21	-1	0	-648
31 december 2007					
Bruto	382	5	-1	0	386
Gerelateerde belasting	-39	0	0	0	-39
Shadow accounting	264	0	0	0	264
Gerelateerde belasting inzake shadow accounting	-67	0	0	0	-67
Minderheidsbelang	0	0	0	0	0
DPF	-43	0	0	43	0
Totaal	497	5	-1	43	544
31 december 2006					
Bruto	1.535	11	-1	0	1.545
Gerelateerde belasting	-213	0	0	0	-213
Shadow accounting	-110	0	0	0	-110
Gerelateerde belasting inzake shadow accounting	25	0	0	0	25
Minderheidsbelang	0	0	0	0	0
DPF	-65	0	0	65	0
Totaal	1.172	11	-1	65	1.247

ASR sluit verzekeringscontracten af met, naast de gegarandeerde winstdelingen, winstdelingscomponenten waarvan de omvang en het moment van toekenning volledig onder de verantwoordelijkheid van ASR vallen. Afhankelijk van de contractuele en wettelijke voorwaarden en condities worden ongerealiseerde waardeveranderingen in de reële waarde van de beleggingsmix die verband houden met dergelijke contracten, na de toepassing van shadow accounting, verantwoord in een afzonderlijke discretionaire winstdelingscomponent ('DPF') als onderdeel van de niet-gerealiseerde winsten en verliezen in het eigen vermogen

4.2 Dividend

Verschillende vennootschappen van ASR zijn onderhevig aan juridische beperkingen ten aanzien van de hoogte van het dividend dat zij mogen uitkeren aan hun aandeelhouders. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek bepaalt dat dividenden alleen mogen worden uitgekeerd door Nederlandse ondernemingen voor zover het eigen vermogen van de onderneming het totaal van het gestorte en opgevraagde kapitaal en de wettelijk of statutair vereiste reserves overtreft. De vrij uitkeerbare reserves worden bepaald op basis van de overige reserves en de onverdeelde winst boekjaar 2008 zoals opgenomen in de vennootschappelijke jaarrekening. Daarom is er ultimo 2008 bij ASR geen sprake van vrij uitkeerbare reserves. Zie ook de toelichting op de vennootschappelijke balans in het hoofdstuk Vennootschappelijke jaarrekening 2008.

Dividendvoorstel voor het jaar 2008

De Hoofddirectie zal aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voorstellen om geen dividend over 2008 uit te keren.

5 Minderheidsbelangen

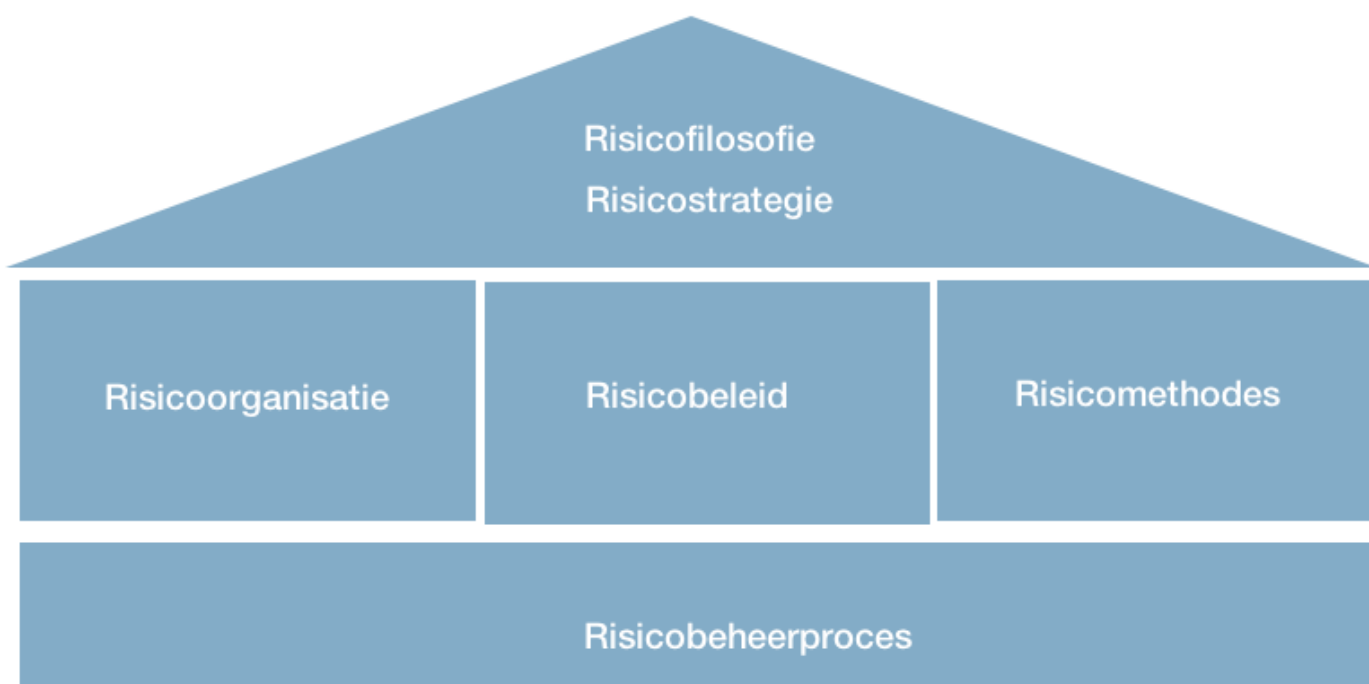
Groepsmaatschappij	Omvang minderheidsbelang	Bedrag per 31 december 2008	Bedrag per 31 december 2007	Bedrag per 31 december 2006
Fortis Fixed Rate Quarterly Capital Funding Trust		50	50	50
ASR Nederland Vastgoed Maatschappij N.V.	5%	44	43	0
Overig		3	4	4
Totaal		97	97	54

Zie hoofdstuk 27 voor meer informatie over Capital Funding Trust.

6 Risicomanagement

6.1 Inleiding

ASR heeft een samenhangend risicomanagement raamwerk dat betrekking heeft op alle geledingen van de organisatie. Binnen dit raamwerk bepaalt ASR haar risicostrategie en worden de risicodragende activiteiten beheerst. Daarbij worden aspecten uit het kernbeleid, methoden en processen op één lijn gebracht met een brede supervisie op de kwaliteit van het risicobeheer op zowel groeps- als op lokaal business niveau. ASR is continu bezig met het evalueren en verbeteren van het risicomanagement raamwerk om afstemming te verzekeren met de langetermijnstrategie. Dit gebaseerd op de eigen en algemeen aanvaarde best practices. Onderstaand figuur toont het risico governance raamwerk van ASR.

Elk van de componenten van het risicobeheer raamwerk zal hieronder worden toegelicht, inclusief een kwantitatief en kwalitatief overzicht van de risico's waaraan ASR is blootgesteld.

6.2 Filosofie, strategie en principes voor solide risicomanagement

6.2.1 Risicofilosofie

ASR definieert risico als de afwijking van verwachte resultaten die een uitwerking kunnen hebben op de waarde, het kapitaal en de inkomsten van ASR. De risico's waaraan ASR wordt blootgesteld bestaan uit externe en interne risicofactoren die uit een breed spectrum van bedrijfsactiviteiten voortvloeien. Risico nemen is een essentieel element van de doelstelling van ASR om waarde te creëren. ASR tracht risico's aan te gaan die inzichtelijk zijn en die adequaat beheerst kunnen worden op zowel individueel als op portefeuilleniveau. ASR stelt zich actief bloot aan risico's als dat efficiënt en rendabel is voor de organisatie. Risico's die niet actief worden opgezocht, maar ontstaan uit de normale bedrijfsvoering, worden beperkt tot een aanvaardbaar niveau. Bovendien ziet ASR het als haar taak om te voldoen aan de verwachtingen van haar belanghebbenden door risico's aan te gaan op een beheerste en transparante wijze.

6.2.2 Principes van risicobeheer

Bij ASR is risicobeheer gebaseerd op vier leidende principes die zijn afgeleid uit het risico governance raamwerk:

1. *Optimalisering van risico-rendement op een beheerste wijze en op hoogstaand niveau:* ASR is een professionele risiconemer, zowel actief als passief. Het nemen van risico's is inherent aan de wijze waarop ASR waardecreatie tot stand brengt. Om er voor te zorgen dat ASR toegevoegde waarde creëert, is het risicobeheer ingericht op businessniveau.
2. *Duidelijkheid over verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid:* ASR handelt volgens het principe van gedelegeerde autoriteit. Individuen en business units zijn volledig verantwoordelijk voor hun beslissingen, waarbij de belangen en stimulansen stroken met de bedrijfsdoelstellingen van ASR.
3. *Onafhankelijke en daadkrachtige risicobeheerfuncties:* Het aangaan van risico vereist een onafhankelijke visie van de risicobeheerfuncties. Een onafhankelijke en daadkrachtige risicobeheerfunctie, die duidelijk is afgescheiden van zakelijke beslissingen, is essentieel om belangenconflicten te vermijden. Deze functie verzekert de organisatie van een afdoende risicobeheer en bekrachtigt uiteindelijk de ASR Risk Policy.
4. *Open risicocultuur om vertrouwen uit te dragen:* Risicotransparantie en aanpassingsvermogen zijn noodzakelijke elementen binnen de bedrijfscultuur van ASR. Formele processen zijn aanwezig om het delen van kennis op het gebied van risicobeheer te stimuleren, zowel met interne als met externe belanghebbenden.

6.2.3 Risicostrategie

De risicostrategie van ASR beschrijft welke en hoeveel risico's ASR wenst te nemen om de bedrijfsdoelstellingen te realiseren. Ook beschrijft deze strategie hoe niet-gewenste risico's worden beperkt of vermeden. Risicotolerantie en -bereidheid zijn wezenlijke aspecten van de risicostrategie. De risicostrategie staat niet op zichzelf, maar is afgeleid van de bedrijfsstrategie van ASR en is in lijn met de strategische doelstellingen van ASR. De risicostrategie wordt uiteindelijk vertaald in de budgeterings- en kapitaalmanagement beheersprocessen van ASR.

De houding van ASR ten opzichte van risico toont hoe en in welke mate ASR bereid is bepaalde risico's te nemen, te beperken of te vermijden. ASR heeft de risico's waaraan ze is blootgesteld ondergebracht in de volgende categorieën:

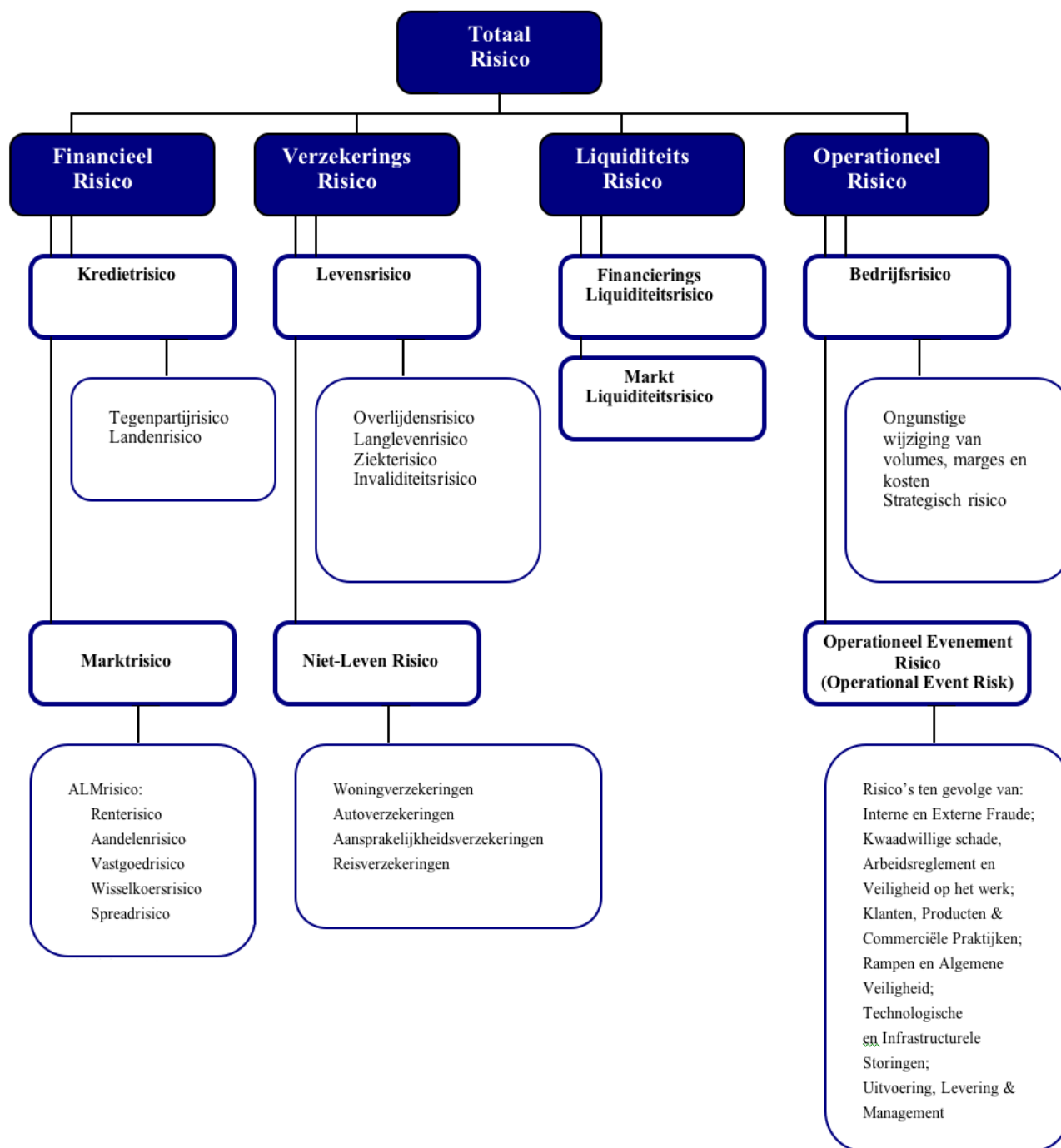
"Kern"risico's: risico's waaraan ASR zich actief blootstelt wanneer dit efficiënt voor de groep is, waarbij de risico's kunnen worden beheerd op zowel individuele basis als op portefeuille niveau. ASR streeft er continu naar het inzicht in de risico's te verfijnen en te vervolledigen om deze zo effectief te kunnen beheren.

De belangrijkste subcategorieën van kernrisico's voor ASR zijn kredietrisico, marktrisico (ALM-risico) en verzekerings-technisch risico. Verzekeringstechnisch risico kan worden onderverdeeld in schaderisico en levens-, ongevallen- en ziekterisico.

"Niet-kern"risico's: risico's die in principe niet actief worden opgezocht, maar voortkomen uit de normale bedrijfsvoering. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan operationele risico's. Deze bestaan uit bedrijfsrisico's en eventrisico's. Deze risico's zijn teruggebracht tot aanvaardbare proporties, rekening houdend met kosten- en batenanalyses. ASR tracht haar operationele risico's te beheersen en haar reputatie te beschermen door in de bedrijfsvoering aan de hoogste standaarden van integriteit te voldoen overeenkomstig de interne gedragscode.

Bovenop het strategische onderscheid tussen kern- en niet-kernrisico's gebruikt ASR een standaard risico-classificatie (standard risk taxonomy) die alle materiële risico's omvat. Deze classificatie wordt op jaarlijkse basis geëvalueerd en herzien om er voor te zorgen dat alle materiële risico's geïdentificeerd, gedefinieerd en ingepast worden in het risico governance raamwerk.

De huidige ASR risicoclassificatie is in de volgende tabel weergegeven:

Een gedetailleerde uitleg van elk type risico komt bij de beschrijving van het hieraan gerelateerde risicobeheer framework aan bod.

6.3 Risicomanagementorganisatie

De risicomanagementorganisatie van ASR heeft tot doel de ASR risicostrategie te implementeren en de volgende doelstellingen te realiseren:

- Duidelijke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid omtrent risicobeheer;
- Onafhankelijke risicobeheerfuncties;
- Transparant en samenhangend beslissingsproces binnen ASR, waarbij alle risico's in het ASR risicoclassificatie-model zijn opgenomen.

6.3.1 Risicobeheer en toezicht

Risicobeheer en -toezicht worden binnen ASR uitgevoerd op basis van een delegatiesysteem van verantwoordelijkheden van de centrale en decentrale risicomanagementorganen, Financial Risk & Value Management en Operational Risk & Management Control.

6.3.1.1 Financial Risk & Value Management

De afdeling Financial Risk & Value Management (FR&VM) wordt geleid door de Chief Risk Officer. De rol van deze afdeling is te garanderen dat de organisatie continu aan de hoge kwalitatieve maatstaven van risicobeheer voldoet, het verhogen van het bewustzijn van en het inzicht in de genomen risico's bij het management, het stimuleren van een optimale risico-rendementverhouding, het meten van economisch kapitaal en goedkeuren van risicomodellen. Bovendien ondersteunt FR&VM de businesses bij risicoaangelegenheden en de werkzaamheden van de diverse risicocomités. Ook coördineert FR&VM de implementatie van risico-initiatieven en de risicocommunicatie.

6.3.1.1.1 Asset & Liability Management

Asset & Liability Management (ALM) is verantwoordelijk voor het nauwgezet volgen van ALM-gerelateerde risico's op de balans van ASR en haar verzekeringsentiteiten. Dit doet ALM in overeenstemming met de beslissingen die genomen zijn door de ALCO (Asset and Liability Management Committee) en rekening houdend met de richtlijnen van ASR en externe toezichthouders. ALM definieert de risicotolerantie en beheert de risico's door richtlijnen en normen vast te stellen. ALM streeft ernaar de best practices toe te passen op het gebied van risicobeheer zoals is opgedragen door externe toezichthouders en ratingbureaus.

6.3.1.1.2 Insurance Risk & Value Management

Insurance Risk & Value Management (IR&VM) is verantwoordelijk voor het nauwgezet volgen van verzekeringstechnische risico's die worden aangegaan door de entiteiten van ASR. IR&VM doet dit in overeenstemming met de beslissingen die genomen zijn door het IRC (Insurance Risk Committee). Daarbij wordt rekening gehouden met de richtlijnen van ASR en externe toezichthouders. IR&VM definieert de risicotolerantie en beheert de risico's door richtlijnen en normen vast te stellen. IR&VM streeft ernaar de best practices toe te passen op het gebied van risicobeheer zoals is opgedragen door externe toezichthouders en ratingbureau's.

6.3.1.1.3 Reinsurance

Reinsurance is verantwoordelijk voor het in overeenstemming met ASR formuleren van het herverzekeringsbeleid en het uitvoeren daarvan.

6.3.1.2 Operational Risk & Management Control

De afdeling Operational Risk & Management Control (OR&MC) is verantwoordelijk voor de beheersing en mitigatie van operationele risico's over de verschillende bedrijfsonderdelen/juridische entiteiten heen. Zoals vastgesteld in de centrale ASR Risk-structuur, draagt de business echter primair de verantwoordelijkheid voor de beheersing van operationele risico's. Adequaat risicomanagement vereist inbedding van risicomanagement in de lagere niveaus van de organisatie.

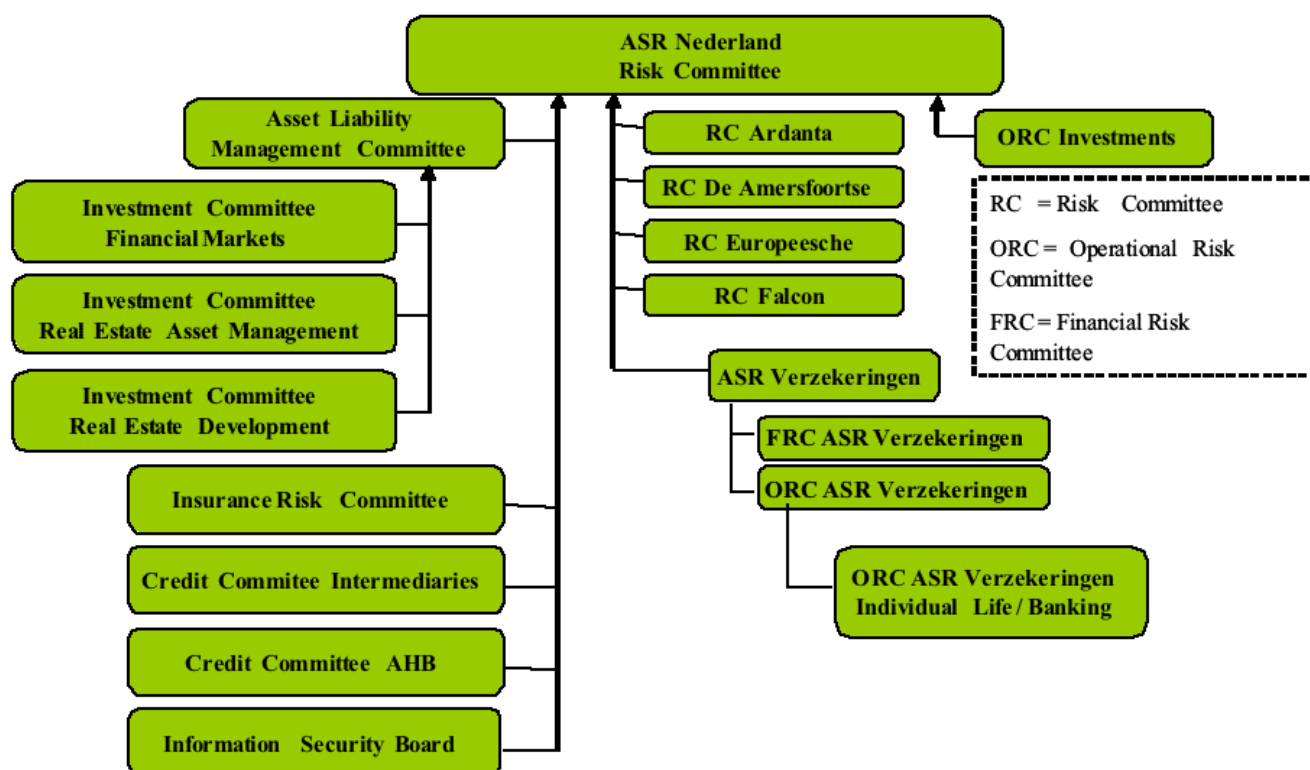
6.3.1.3 Audit ASR

Audit ASR (AAN) verschaft professionele en onafhankelijke zekerheid ter ondersteuning van de realisatie van de doelstellingen van ASR. AAN evalueert de effectiviteit van de governance en risicobeheer- en interne controleprocessen en stelt oplossingen voor om deze te optimaliseren.

AAN evalueert regelmatig de risicobeheerfuncties van ASR en haar entiteiten.

6.3.2 Structuur ASR Risk Committees

Een allesomvattende structuur voor de risicocomités zorgt ervoor dat beslissingen worden genomen op het juiste niveau.

De algemene verantwoordelijkheid van Risk berust bij de Hoofddirectie van ASR. Om de missie van Risk uit te voeren, heeft de Hoofddirectie de steun van diverse commissies.

6.3.2.1 Risk Committees

6.3.2.1.1 ASR Risk Committee

Het ASR Risk Committee (ASRRC) biedt waarborgen zodat ASR de belangrijkste risico's onderkent en over een allesomvattend mechanisme voor risicomanagement beschikt. Een sleutelfunctie van het ASRRC is erop toe te zien dat er in de hele groep een consistent beleid wordt gevoerd en dat rekening wordt gehouden met alle risicoaspecten.

6.3.2.1.2 Business Risk Committees

Per label waarin de verzekeringsactiviteiten zijn ondergebracht bestaat een (Business) Risk Committee (BRC) met een overeenkomstige taak als het ASRRC voor het eigen aandachtsgebied. Waar nodig bestaat een apart Operational Risk Committee en eventueel een Financial Risk Committee. Ook binnen de functie Vermogensbeheer is een Operational Risk Committee geïmplementeerd.

6.3.2.2 Ondersteunende Risk Committees

6.3.2.2.1 Asset and Liability Management Committee (ALCO)

De ALCO bepaalt de strategische asset allocatie en ziet toe op het ALM-risico. De verantwoordelijkheden hebben betrekking op het beheer, opvolging en controle van de ALM-risico's.

Het keurt beleggingsrisico's van nieuwe producten goed die gelanceerd worden door de business afdelingen. De ALCO wordt bijgestaan door Investment Committees waarin het tactische en dagelijkse beleid van beleggingen in financiële instrumenten, in vastgoed en vastgoedontwikkeling wordt uitgeoefend.

6.3.2.2.2 Insurance Risk Committee

Het Insurance Risk Committee (IRC) bewaakt de prijsstelling door de business, de acceptatie- en

schadebehandelingsrichtlijnen, de volatiliteit in de verzekeringsportefeuilles en de toereikendheid van de technische voorzieningen.

6.3.2.2.3 Credit Committee Intermediair

Het Credit Committee Intermediair (KC) bepaalt het beleid en de processen op het gebied van kredietrisico's die voortvloeien uit de relatie met onze tussenpersonen. Het beslist over nieuwe kredieten, bewaakt de kwaliteit van de kredietportefeuille en ziet toe op de naleving van kredietlimieten.

6.3.2.2.4 Credit Committee AHB

Het Credit Committee AHB bepaalt het beleid en de processen op het gebied van de financiering van onroerend goed van kleine beleggers. Het beslist over nieuwe kredieten, bewaakt de kwaliteit van de kredietportefeuille en ziet toe op naleving van de kredietlimieten.

6.3.2.2.5 Information Security & Business Continuity Board

De Information Security & Business Continuity (IS&BC) Board bepaalt namens de Hoofddirectie het informatiebeveiligings- en business continuity beleid van ASR. De board bewaakt de implementatie en bepaalt waarnodig welke maatregelen moeten worden genomen.

6.3.2.2.6 Audit Committee ASR

Het Audit Committee ASR is geen risk committee, maar ondersteunt de Raad van Commissarissen bij de realisatie van haar toezichts- en monitoringverantwoordelijkheden met betrekking tot de internal control in de meest brede zin binnen ASR, inclusief internal control met betrekking tot de financiële rapportage.

6.4 Financiële risico's

Financiële risico's kunnen worden onderverdeeld in twee typen, namelijk krediet- en marktrisico.

6.4.1 Kredietrisico

Kredietrisico wordt gedefinieerd als het risico met betrekking tot het resultaat of eigen vermogen dat optreedt indien een schuldenaar niet in staat is aan zijn contractuele verplichtingen te voldoen.

6.4.1.1 Kredietrisicobeheer

Binnen ASR wordt kredietrisico beheerst middels diverse regels, richtlijnen, uitgangspunten en procedures voor het signaleren, meten, goedkeuren en rapporteren van het risico. Daarbij gaat het om risico in de vorm van directe kredietverlening of via andere activiteiten die aanleiding geven tot kredietrisico, zoals beleggingsactiviteiten en/of herverzekeringsclaims. Gegeven de karakteristieken van een verzekeringsbedrijf ligt hierbij het zwaartepunt op het beheer van kredietrisico in de beleggingsportefeuille.

6.4.1.2 Uitstaand kredietrisico

Het totaal uitstaande kredietrisico van ASR wordt gemeten en weergegeven als het totaal van balanstegoeden en off-balance potentiële tegoeden van klanten en tegenpartijen per 31 december. Het uitstaande kredietrisico wordt voorgesteld op basis van de classificatie van de balans. Uitgangspunt daarbij is dat dit de aard en de karakteristieken van het uitstaande kredietrisico¹⁾ het beste weergeeft.

1) Beleggingen inzake unit-linked contracten vallen niet onder het totale uitstaande kredietrisico omdat de risico's door de verzekeringnemers worden gedragen.

In de hiernavolgende tabel worden de posities gepresenteerd die onderhevig zijn aan kredietrisico;

	2008	2007
Geldmiddelen en kasequivalenten (zie hoofdstuk 14)	654	483
Impairments	0	0
Totaal netto geldmiddelen en kasequivalenten	654	483
<i>Activa aangehouden voor handelsdoeleinden (zie hoofdstuk 15)</i>		
Obligaties	0	0
Derivaten *)	371	183
Totaal activa aangehouden voor handelsdoeleinden	371	183
<i>Vorderingen op banken</i>		
Rentedragende deposito's	156	179
Leningen en voorschotten	558	606
Overige	157	158
Totaal vorderingen op banken (zie hoofdstuk 15)	871	943
Impairments	0	0
Totaal netto vorderingen op banken	871	943
<i>Vorderingen op klanten (zie hoofdstuk 15)</i>		
Overheid en publieke sector	382	436
Hypothecaire leningen	2.179	2.364
Leningen aan particulieren	14	16
Leningen aan ondernemingen	1.855	1.808
Overige	0	0
Totaal vorderingen op klanten	4.430	4.624
Impairments	-24	-34
Totaal netto vorderingen op klanten	4.406	4.590
<i>Rentedragende investeringen (zie hoofdstuk 16)</i>		
Overheidspapier	2	49
Overheidsobligaties	6.353	3.457
Obligaties uitgegeven door ondernemingen	7.918	7.498
Gestructureerde kredietinstrumenten	1.255	2.341
Totaal rentedragende investeringen	15.528	13.345
Impairments	-749	-126
Totaal netto rentedragende investeringen	14.779	13.219
Herverzekering en overige vorderingen	1.554	1.647
Impairments	-26	-23
Totaal netto herverzekering en overige vorderingen	1.528	1.624
Totaal kredietrisico balans (bruto)	23.408	21.225
Impairment	-798	-183
Totaal kredietrisico balans (netto)	22.610	21.042

*) Met betrekking tot derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden is onderpand ontvangen in de vorm van geldmiddelen voor een bedrag van € 150 miljoen.

De looptijd van impairments, zijnde de periode tussen het eerste moment van bijzondere waardevermindering en 31 december, is overwegend korter dan één jaar.

6.4.1.3 Concentratie van kredietrisico

Met concentratie van kredietrisico wordt een uitstaand belang bedoeld bij een tegenpartij of een verzameling uitstaande belangen bij positief gecorreleerde (bijvoorbeeld de tendens om in gebreke te blijven bij gelijkaardige omstandigheden) tegenpartijen. Deze belangen kunnen een aanzienlijk verlies opleveren als die tegenpartijen in gebreke blijven.

Het vermijden van concentraties is een fundamenteel onderdeel van de kredietrisicostrategie van ASR. Daarbij gaat het erom in omvang gespreide, liquide en gediversifieerde portefeuilles aan te houden.

Om concentratie van kredietrisico te voorkomen, past ASR het concept van 'total one obligor' toe. Dat wil zeggen dat groepen verbonden tegenpartijen voor het kredietrisicobeheer worden beschouwd als één tegenpartij. Het kredietrisicobeleid met betrekking tot concentratie van kredieten is erop gericht dit risico te spreiden over diverse tegenpartijen, sectoren en landen

In de onderstaande tabel staat de sectorconcentratie van de beleggingsportefeuille van de vorderingen op klanten per 31 december weergegeven.

	2008		2007	
	Boekwaarde van vorderingen op klanten	Totaal %	Boekwaarde van vorderingen op klanten	Totaal %
Industriector				
Particulieren	3.280	74,44%	3.630	79,08%
Financiële dienstverlening	921	20,91%	531	11,57%
Openbare en sociale dienstverlening	157	3,57%	210	4,58%
Vastgoed	19	0,42%	118	2,57%
Electra, gas en water	17	0,39%	30	0,65%
Overige sectoren	12	0,19%	71	1,55%
Totaal vorderingen op klanten netto	4.406	100%	4.590	100%
Bijzondere waardeverminderingen	-24		-34	
Totaal vorderingen op klanten bruto	4.430		4.624	

In de onderstaande tabel staat de concentratie van balanskredietrisico per 31 december naar plaats van vestiging van de klant en soort tegenpartij.

	2008		2007	
	Kredietrisico op de balans	Percentage	Kredietrisico op de balans	Percentage
Vestigingsplaats van de klant				
Benelux	12.034	51,41%	11.103	52,31%
Overige Europese landen	9.563	40,85%	8.231	38,78%
Noord Amerika	1.220	5,21%	1.282	6,04%
Azië	131	0,56%	125	0,59%
Overige	460	1,97%	484	2,28%
Totaal	23.408	100%	21.225	100%

In de onderstaande tabel is een onderverdeling gemaakt van het balanskredietrisico per 31 december, weergegeven naar plaats van vestiging van de klant en de soort tegenpartij waarmee de transactie is aangegaan.

	Overheid en publieke sector	Krediet- instellingen	Zakelijke klanten	Retail klanten	Overig	Totaal
31 december 2008						
Balans						
Benelux	2.694	2.288	4.126	2.192	734	12.034
Overige Europese landen	3.887	4.016	1.570	0	90	9.563
Noord Amerika	56	602	562	0	0	1.220
Azië	0	86	45	0	0	131
Overige	102	319	39	0	0	460
Totaal balans	6.739	7.312	6.341	2.192	824	23.408
31 december 2007						
Balans						
Benelux	1.530	2.398	4.249	2.379	547	11.103
Overige Europese landen	2.194	4.033	1.985	0	19	8.231
Noord Amerika	93	410	779	0	0	1.282
Azië	8	73	44	0	0	125
Overige	118	214	152	0	0	484
Totaal balans	3.943	7.128	7.209	2.379	566	21.225

6.4.1.4 Kredietrisico-rating

ASR beheert het kredietrisico in haar beleggingsportefeuille aan de hand van credit ratings zoals deze door externe rating agencies worden verstrekt.

Alle bedrijfssegmenten beschikken over adequate meetinstrumenten, richtlijnen en procedures om het kredietrisico te beheersen, met inbegrip van een volledig onafhankelijk proces waarin kredieten worden beoordeeld en waartoe ook vastgestelde limieten voor kredietwaardigheid alsmede een proces met betrekking tot toezicht behoren.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de kredietkwaliteit verdeeld naar beleggingskwaliteit van de schuldbewijzen per 31 december, gebaseerd op externe ratings.

	2008		2007	
	Boekwaarde	Percentage	Boekwaarde	Percentage
<i>Beleggingskwaliteit</i>				
AAA	6.165	41,71%	4.100	31,02%
AA	2.247	15,20%	2.553	19,31%
A	4.819	32,61%	5.026	38,02%
BBB	1.244	8,42%	1.108	8,38%
Totaal beleggingskwaliteit	14.474	97,94%	12.787	96,73%
Minder dan beleggingskwaliteit	203	1,37%	290	2,19%
Zonder kredietbeoordeling	102	0,69%	142	1,08%
Totaal netto investeringen in rentedragende effecten	14.779	100%	13.219	100%
Bijzondere waardeverminderingen	-749		-126	
Totaal bruto investeringen in rentedragende effecten	15.528		13.345	

6.4.1.5 Vermindering van kredietrisico

Risicovermindering is de techniek van het verlagen van het kredietrisico door afdekking of het verkrijgen van zekerheden (onderpand of collateral). Afdekken of hedgen is een financiële techniek die erop gericht is om door producten of activiteiten veroorzaakte risico's te verlagen of te elimineren.

Onderpand is elke toezegging of elk privilege van de tegenpartij, of een derde, waarop ASR een beroep kan doen ter beperking van de waardeverminderingen op vorderingen indien de tegenpartij in gebreke blijft. Kredietverlening is nooit puur en alleen gebaseerd op onderpand of afdekking. Deze vormen van risicovermindering komen pas in tweede instantie in aanmerking.

De volgende vormen van onderpand zijn door ASR ontvangen: woningen (uit hoofde van verstrekking van hypotheekleningen), liquiditeiten (uit hoofde van derivatencontracten), financiële activa en liquiditeiten (uit hoofde van contracten met betrekking tot Security Lending). De ontvangen liquiditeiten (cash collateral) worden in paragraaf 20 van de jaarrekening toegelicht.

De hierna volgende tabel geeft de onderpanden en garanties weer die zijn ontvangen als zekerheid voor financiële vorderingen en verbintenissen:

	Boekwaarde	Ontvangen onderpand			Meerwaarde onderpand t.o.v. bijzondere waarde verminderingen ¹⁾	Niet gegarandeerd uitstaand bedrag
		Financiële instrumenten	Materiële vaste activa	Overige onderpanden en garanties		
2008						
Geldmiddelen en kasequivalenten	654	0	0	0	0	654
Rentedragende investeringen	14.779	0	0	0	0	14.779
Vorderingen op banken	871	0	0	0	0	871
<i>Vorderingen op klanten</i>						
Overheid en publieke sector, totaal	382	0	0	0	0	382
Hypothecaire leningen	2.179	0	2.029	0	607	149
Leningen aan particulieren	14	0	0	0	0	14
Leningen aan ondernemingen	1.832	0	0	237	112	1.707
Overige	0	0	0	0	0	0
Totaal vorderingen op klanten	4.407	0	2.029	237	719	2.252
Overige vorderingen	1.528	0	0	0	0	1.528
Totaal	22.239	0	2.029	237	719	20.084
Totaal buiten balans	3	0	0	0	0	3
Totaal kredietrisico	22.242	0	2.029	237	719	20.087

1) Het bedrag aan ontvangen zekerheden en garanties dat hoger is dan het eigenlijke kredietrisico (berekend op contractbasis)

	Boekwaarde	Ontvangen onderpand			Meerwaarde onderpand t.o.v. bijzondere waarde verminderingen ¹⁾	Niet gegarandeerd uitstaand bedrag
		Financiële instrumenten	Materiële vaste activa	Overige onderpanden en garanties		
2007						
Geldmiddelen en kasequivalenten	483	0	0	0	0	483
Rentedragende investeringen	13.219	0	0	0	0	13.219
Vorderingen op banken	943	0	0	0	0	943
<i>Vorderingen op klanten</i>						
Overheid en publieke sector, totaal	436	0	0	0	0	436
Hypothecaire leningen	2.364	0	2.565	0	617	416
Leningen aan particulieren	16	0	0	0	0	16
Leningen aan ondernemingen	1.774	0	0	191	79	1.662
Overige	0	0	0	0	0	0
Totaal vorderingen op klanten	4.590	0	2.565	191	696	2.530
Overige vorderingen	1.624	0	0	0	0	1.624
Totaal	20.859	0	2.565	191	696	18.799
Totaal buiten balans	0	0	0	0	0	0
Totaal kredietrisico	20.859	0	2.565	191	696	18.799

1) Het bedrag aan ontvangen zekerheden en garanties dat hoger is dan het eigenlijke kredietrisico (berekend op contractbasis)

6.4.1.6 Waardevermindering financieel actief

Binnen de beleggingsportefeuille van ASR worden beleggingsinstrumenten verantwoord als Held at Fair Value through P&L of als Available for Sale. Voor instrumenten die als Held at Fair Value through P&L worden verantwoord, wordt de marktwaarde mutatie direct weergegeven in het resultaat van ASR. Voor Available for Sale instrumenten wordt de marktwaarde mutatie in het eigen vermogen opgenomen. Bij deze instrumenten wordt via een impairmenttoets beoordeeld of er sprake is van een bijzondere permanente waardevermindering, die in het resultaat van ASR wordt weergegeven. Een financieel actief wordt aangemerkt als impaired als één of meerdere gebeurtenissen een negatief effect op de toekomstige verwachte kasstromen van dat financieel actief kunnen veroorzaken.

In de praktijk hanteert ASR een aantal objectieve en subjectieve criteria die de status "impaired" kunnen opleveren. Objectieve criteria zijn onder andere: faillissement, financiële herstructurering of achterstallige betaling van meer dan 30 dagen. Omstandigheden die een nadere inschatting vereisen, zijn onder meer: negatief eigen vermogen, regelmatige betalingsproblemen, onjuist gebruik van de kredietfaciliteiten, verslechtering van de kredietwaardigheid (rating) en juridische stappen door andere schuldeisers.

Een bijzondere waardevermindering voor specifieke kredietrisico's vindt plaats als er objectieve aanwijzingen bestaan dat ASR niet alle verschuldigde bedragen in overeenstemming met de contractuele voorwaarden zal kunnen innen. De omvang van de bijzondere waardevermindering is het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde, of de contante waarde van de verwachte kasstromen en de waarde van de zekerheden verminderd met de kosten die moeten worden gemaakt om de zekerheden te realiseren.

Achtergesteld schuld papier

Op de financiële markten heerst op dit moment grote onduidelijkheid over de stand van zaken rondom het achtergesteld schuld papier van financiële instellingen. Deze onduidelijkheid wordt gevoed door allerhande speculaties van analisten, rating agencies en de media over de mogelijkheid dat rentebetalingen worden gepasseerd en call opties niet worden uitgeoefend en aan de andere kant geruststellende woorden van de emittenten zelf, waarbij wordt aangegeven dat rentebetalingen

gerespecteerd worden. De genoemde onduidelijkheid leidt tot de afwezigheid van liquiditeit in de markt en daarmee tot de extreem lage waardering van de achtergestelde leningen.

ASR heeft een breed gespreide portefeuille van achtergestelde leningen van financiële instellingen. Het is hierdoor niet ondenkbaar dat ook ASR geraakt zal gaan worden door daadwerkelijke verliezen op sommige posten in deze portefeuille. Op dit moment zijn er geen instrumenten in de portefeuille waar sprake is van het daadwerkelijk uitblijven van kasstromen, ondanks de veelal lage marktwaardering.

Om de risico's in haar beleggingsportefeuille te beheren, hanteert ASR een interne classificatie van het schuld papier van financiële instellingen in zogenaamde "Levels of Concern". De indeling in de Levels of Concern is mede gebaseerd op de "triggering events" voor impairments zoals benoemd in IAS 39.59. Het samenstel van gebeurtenissen rondom een onderneming en kenmerken van een specifiek instrument worden afgewogen om het Level of Concern te kunnen bepalen. Alle beleggingen worden ingedeeld in Level of Concern 0, 1, 2 of 3, waarbij Level of Concern 0 impliceert dat er geen belangrijke zorgpunten zijn en een indeling in Level of Concern 3 kan leiden tot het nemen van een impairment.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van alle posities in de vastrentende portefeuille van ASR waar op basis van de Level of Concern inschatting een verhoogd risico wordt onderkend. Bij posities met een Level of Concern 3 wordt verondersteld dat er sprake is van een verwachte permanente en onomkeerbare waardevermindering leidend tot een impairment.

ASR Level Of Concern	Nominale waarde	Marktwarde
1	921	697
2	2.794	1.797
3	1.083	252
Totaal	4.798	2.746
Totaal kredietrisico balans (netto)		22.610
Marktwarde in verhouding tot kredietrisico (als percentage van)		12,15%

Door ASR zal, in lijn met IAS 39.70, het principe worden gehanteerd dat positieve koersmutaties op impaired instrumenten via de P&L worden teruggenomen op het moment dat er zich een verandering heeft voorgedaan in de impairment trigger (impairment reversal). Een toename in de reële waarde van een impaired vastrentend instrument leidt niet zonder meer tot het terugdraaien van een impairment via de resultatenrekening. Binnen ASR wordt het principe toegepast dat bij het aanpassen van het Level of Concern niveau van 3 naar een lager niveau er sprake moet zijn van een verandering in de impairment trigger en er dus sprake is van een majeure, onomkeerbare en objectief identificeerbare, positieve ontwikkeling in het instrument, waardoor er redelijkerwijs geen twijfel meer kan bestaan over de inbaarheid van het instrument. Bij positieve koersmutaties in een impaired instrument dat een "Level of Concern 3" status behoudt, is het terugnemen van de impairment alleen aan de orde voor zover de koersmutatie het gevolg is van het wegvallen van de initiële impairment trigger.

Gestructureerde kredietinstrumenten

De met de lange termijn verplichtingen corresponderende beleggingen vereisen niet alleen stabiele en gebalanceerde risico's, maar ook hoge financiële opbrengsten. Gestructureerde kredietinstrumenten, waaronder CDO's, hebben tot doel om vaste, relatief hoge opbrengsten te genereren op een gediversifieerde en hoog gewaardeerde portefeuille van activaklassen voor looptijden van vijf tot tien jaar. Als gevolg van de internationale kredietcrisis is de portefeuille gestructureerde kredietinstrumenten getroffen door forse afwaarderingen die, in het geval van Held at Fair Value through P&L instrumenten, direct in de resultatenrekening tot uitdrukking zijn gekomen, of, in het geval van Available for Sale instrumenten, hebben geleid tot het nemen van impairments.

Held at Fair Value through P&L betreft synthetische instrumenten waar sprake is van ingesloten (embedded) derivaten. Over 2008 is EUR 358,0 mln. van de daling in de fair value van deze instrumenten toe te wijzen aan wijzigingen in het kredietrisico op deze instrumenten.

De portefeuille gestructureerde kredietinstrumenten van ASR is in 2008 sterk gereduceerd als gevolg van aflossingen, waardoor de risico's in gestructureerde kredietinstrumenten verder zijn gereduceerd. De resterende exposure ligt onder strenge bewaking van het management. In 2008 zijn geen nieuwe investeringen in gestructureerde kredietinstrumenten gedaan.

De onderstaande tabel geeft informatie over de periode van achterstalligheid sinds de vervaldatum van financiële activa die nog geen waardevermindering hebben ondergaan.

	2008					2007				
	Boekwaarde van activa (gerubriceerd zonder bijzondere waardeverminderingen)	< 30 dagen achterstallig	< 30 dagen & <= 60 dagen achterstallig	>60 dagen achterstallig	Totaal	Boekwaarde van activa (gerubriceerd zonder bijzondere waardeverminderingen)	< 30 dagen achterstallig	< 30 dagen & <= 60 dagen achterstallig	>60 dagen achterstallig	Totaal
Geldmiddelen en kasequivalenten	654	6	0	0	6	483	0	0	0	0
Rentedragende investeringen	14.507	0	0	0	0	13.008	0	0	0	0
Vorderingen op banken	871	0	0	0	0	943	0	0	0	0
<i>Vorderingen op klanten</i>										
Overheid en publieke sector	382	0	0	0	0	436	0	0	0	0
Hypothecaire leningen	2.165	0	19	16	35	2.350	27	0	0	27
Leningen aan particulieren	13	0	0	0	0	16	0	0	0	0
Leningen aan ondernemingen	1.801	0	0	0	0	1.718	0	0	0	0
Overige	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal vorderingen op klanten	4.361	0	0	0	0	4.520	27	0	0	27
Overige vorderingen	1.528	0	0	0	0	1.425	0	0	0	0
Totaal	21.921	6	19	16	41	20.379	27	0	0	27

6.4.2 Marktrisico

Marktrisico heeft betrekking op verliezen die kunnen ontstaan door ongunstige marktbevingen die samenhangen met de handel in, of het aanhouden van een positie in financiële instrumenten. Marktrisico vloeit voort uit een verscheidenheid van factoren, zoals:

- Renteschommelingen die invloed hebben op obligaties, andere bezittingen met rentegevoelige inkomsten en verzekeringsverplichtingen;
- Verandering in effectenprijzen die van invloed zijn op de waarde van beleggingsportefeuilles en verzekeringsverplichtingen;
- Fluctuaties van buitenlandse valuta die van invloed zijn op niet-afgedekte kasstromen;
- Veranderingen in volatiliteit van renteniveaus en effectenprijzen die van invloed zijn op opties en andere derivaten.

Marktrisico is te onderscheiden in twee typen: ALM-risico en handelsrisico, afhankelijk van de looptijd. Handelsrisico heeft betrekking op ingenomen posities om op korte termijn winst te maken. Dit komt bij ASR niet voor, zodat op dit risico verder niet wordt ingegaan. ALM-risico omvat alle andere posities.

ALM-risico is het risico dat het verschil in marktwaarde van activa en verplichtingen wijzigt door veranderingen in rentetarieven, credit spreads, aandelenkoersen, valutakoersen, vastgoedprijzen en andere factoren op de markt. Het verschil in marktwaarde tussen activa en verplichtingen wordt gemeten vanuit een economisch perspectief van het eigen vermogen van de groep. Een daling in het verschil tussen de marktwaarde van de activa en de schulden heeft een direct effect op de totale economische bedrijfswaarde. Dit is zelfs het geval als op basis van inkomsten en kasstromen geen verliezen worden geleden.

6.4.2.1 ALM-risicobeheer

ALM-risico wordt door middel van een zelfstandig raamwerk beheerd en gemeten op basis van consistente methoden (zoals berekeningen van reële waarden, stresstesten, Value-at-Risk, worst-case gevoeligheden, etc.). De missie van de ALM-functie is het management accuraat en frequent te ondersteunen in het verkrijgen van inzicht in de ingenomen marktrisicoposities op de geconsolideerde balans en onderliggende entiteiten. Hierbij inbegrepen is het borgen van een toewijzing van activa die samenhangt met de strategie en het toepassen van richtlijnen en limieten voor alle marktrisico's gerelateerd aan de balans. De ALM commissie is het besluitvormend orgaan voor het beheersen van het ALM-risico.

6.4.2.2 ALM-risicobeoordeling

Alle cijfers in dit onderdeel zijn vóór belasting. ALM-risico's worden beoordeeld, bewaakt en gerapporteerd op basis van vier soorten risico's: renterisico, valutarisico, aandelenrisico, en vastgoedrisico. Het risico op veranderingen in volatiliteit en credit spread wordt buiten beschouwing gelaten in deze cijfers.

Het ALM-risico wordt bewaakt en beheerst met behulp van Value-at-Risk. VaR is een statistische raming die het mogelijke maximumverlies weergeeft binnen een bepaald betrouwbaarheidsinterval en tijdsperiode. Deze methoden kan gehanteerd worden voor alle typen risico's.

In de onderstaande tabel wordt het maximumverlies weergegeven in het 'worst-case' scenario², gerelateerd aan de reële waarde van het eigen vermogen. Dit is berekend op basis van een VaR-model met een tijdshorizon van één jaar en een betrouwbaarheidsinterval van 99,97%. De VaR is inclusief de risicomitigerende instrumenten (swaptions, put-opties).

Value at Risk	2008	2007
aandelenrisico	13%	24%
renterisico	44%	12%
vastgoedrisico	11%	14%
valutarisico	0%	1%

In 2008 is het aandelenrisico afgenomen omdat per saldo aandelen zijn verkocht. Daarnaast wordt het aandelenrisico gemitigeerd door putopties. Het renterisico is toegenomen als gevolg van de lagere rente en de lagere reële waarde van het eigen vermogen.

Hierna wordt ingegaan op de verschillende risicocategorieën.

6.4.2.2.1 Renterisico

Het strategische beleid is om de rentetypische kasstromen van beleggingen af te stemmen op de verplichtingen. Daarnaast wordt een deel van het risico dat voortvloeit uit de opties in de verplichtingen afgedekt met swaptions. Het renterisico wordt gemeten als onderdeel van de VaR. Aanvullend inzicht wordt verkregen met de maatstaven duration van het eigen vermogen en rentegevoeligheid van het eigen vermogen.

Duration van het eigen vermogen

(Modified) duration is een maatstaf voor de rentegevoeligheid van een portfolio met bezittingen of verplichtingen. Duration is berekend als de relatieve waardeverandering bij een kleine parallelle verschuiving van de rente Δi :

$$\frac{\Delta \text{ Waarde}}{\text{Waarde}} = - \text{Duration} \cdot \Delta i$$

Duration heeft de volgende kenmerken:

- een positieve (negatieve) duration leidt tot een daling (toename) van de waarde als de rente stijgt (Δi positief)
- hoe hoger de absolute waarde van de duration, hoe hoger de gevoeligheid van de waarde voor rentebewegingen.

De duration van het eigen vermogen is een toepassing van de duration-analyse waarmee de geconsolideerde rentegevoeligheid wordt gemeten. De duration van het eigen vermogen wordt berekend als de gewogen duration van de bezittingen en van de verplichtingen. Naarmate de reële waarde van het eigen vermogen afneemt, zal de absolute waarde van de duration van het eigen vermogen toenemen. In de berekening is verondersteld dat aandelen en vastgoed geen duration hebben.

Het verzekeringbedrijf kent in het algemeen een negatieve duration van het eigen vermogen. Dit betekent dat een stijging van de interestvoet leidt tot een hogere waarde van het eigen vermogen en omgekeerd.

	2008	2007
Duration van het eigen vermogen	-27	-4

2) Worst-case scenario's zijn gebaseerd op veronderstellingen gerelateerd aan kansberekeningen die uitgaan van 10 jaar historische observaties.

De duration van het eigen vermogen is in 2008 sterk afgenomen. Dit wordt verklaard door de afname van de reële waarde van het eigen vermogen en door de toegenomen duration van de verplichtingen als gevolg van de lagere rente.

De duration van het eigen vermogen meet de gevoeligheid van de waarde voor geringe bewegingen in de rente. ASR is natuurlijk ook geïnteresseerd in de waardevariatie bij sterkere rentedalingen of -stijgingen. Dit komt in de volgende paragraaf aan de orde.

Rentegevoeligheid van de reële waarde van het eigen vermogen

Onderstaande tabel illustreert het effect van een verschuiving van 100 basispunten (plus of min) van de rentecurve op de reële waarde van het eigen vermogen per 31 december. Met andere woorden, de tabel geeft de impact weer op de reële waarde van alle bezittingen verminderd met de impact op de reële waarde van alle verplichtingen weer.

Rentegevoeligheid eigen vermogen	2008	2007
-100 bp	-34%	-6%
+100 bp	21%	3%

De reële waarde van de verzekeringsverplichtingen wordt bepaald als de netto contante waarde van de verwachte kasstromen inclusief opties (embedded options) zoals winstdeling. In overeenstemming met deze marktconforme waardering worden de contractuele kasstromen verdisconteerd op basis van de risicoloze rente terwijl niet-contractuele kasstromen als winstdeling volgens risiconeutrale uitgangspunten worden gewaardeerd. Door embedded options zijn de verzekeringsverplichtingen convex. Dit wordt weerspiegeld in de asymmetrische gevoeligheid van de waarde voor een verschuiving van 100 bp in de rentecurve: 21% toename wanneer de rente stijgt en een 34% vermindering wanneer de rente daalt.

6.4.2.2 Valutarisico

Het beleid is dat valutarisico in beginsel wordt afgedekt. Hiervan kan worden afgeweken indien:

- de impact van wisselkoersvolatiliteit relatief gering is;
- de overtuiging bestaat dat een waardestijging van buitenlandse valuta enig belang in euro minus eventuele additionele afdekkingsvergoedingen (zoals met niet-leverbare forwards) zal overtreffen;
- een (effectieve) hedge operationeel niet mogelijk is.

In de onderstaande tabel zijn de belangrijkste valutarisicoposities weergegeven per 31 december 2008, omgerekend in euro (mln).

Valutapositie	AUD	BRL	GBP	TRY	USD	ZAR
beleggingen	228	19	2	24	133	58
verplichtingen	-210	0	0	0	-125	-16
valutapositie (voor valutatermijntransacties)	18	19	2	24	8	43
valutatermijntransacties	0	-20	0	-25	-9	-19
valutapositie (netto)	18	-1	2	-1	-1	24

De belangrijkste valutarisicoposities per 31 december 2007 waren als volgt;
Het betreft hier nettoposities (activa minus verplichtingen), na afdekking.

Valuta	NOK	BRL	GBP	TRY	USD	ZAR
	9	25	36	31	142	65

6.4.2.2.3 Aandelenrisico

Een deel van de beleggingen bestaat uit aandelen met als doel het behalen van extra rendement. Teneinde het aandelenrisico te beheersen is de strategische allocatie afhankelijk van de Value-at-Risk (gerelateerd aan de reële waarde van het eigen vermogen) en de solvabiliteit. Het aandelenrisico kan verminderd worden door aandelen te verkopen of door de aandelenpositie af te dekken met put-opties. Het aandelenrisico wordt gemeten als onderdeel van de Value-at-Risk.

6.4.2.2.4 Vastgoedrisico

Een deel van de beleggingen bestaat uit vastgoed met als doel het behalen van extra rendement. Teneinde het vastgoedrisico te beheersen is de strategische allocatie afhankelijk van de Value-at-Risk (gerelateerd aan de reële waarde van het eigen vermogen) en de solvabiliteit. Het vastgoedrisico wordt gemeten als onderdeel van de Value-at-Risk

6.4.2.3 Risicomitigering

ALM-risico wordt gemitigeerd met behulp van diverse instrumenten. De belangrijkste daarvan worden hierna samengevat.

Put opties

Uitoefenprijs	Marktwaaarde van de aandelen	Afloop
277	309	Q1 2009
326	418	Q2 2009

Putopties limiteren het neerwaartse risico tegen een marktwaardedaling van meer dan 10-22%.

Renterisico: swaptions

Swaptions zijn gekocht om een deel van het risico van rentedaling te mitigeren. De karakteristieken van de swaptions (uitoefenprijs, optielooptijd, swaplooptijd) zijn afgestemd op de karakteristieken van de verzekeringsproducten (garantierente, systematiek winstdeling).

Swaptions

Uitoefenprijs	gemiddelde looptijd optie (in jaren)	gemiddelde looptijd swap (in jaren)	onderliggend nominaal bedrag
3,00%	6,4	8,8	3.893
3,25%	1,5	12,2	81
4,00%	8,8	9,2	4.105

Daarnaast is in 2008 de duration van de vastrentende beleggingen verlengd door aankoop van langlopende staatsobligaties en renteswaps.

6.5 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat ontstaat als niet kan worden voldaan aan actuele (en potentiële) verplichtingen of in onderpand gestelde verplichtingen op de vervaldatum. Het bestaat uit twee componenten:

1. Financierings-liquiditeitsrisico: het risico dat aan verwachte en onverwachte vraag naar contanten van polishouders en andere contractuele partijen niet kan worden voldaan zonder onacceptabele verliezen te lijden of de bedrijfsvoering te schaden.
2. Markt-liquiditeitsrisico: dit risico heeft te maken met het onvermogen om bezittingen in kasstromen om te zetten door ongunstige marktomstandigheden of door marktontwrichtingen. Het heeft dus in zekere zin te maken met marktrisico. Markt-liquiditeitsrisico heeft betrekking op de liquide waardegevoeligheid van een portfolio door veranderingen in de grootte van de correcties op de kasstromen en veranderingen in marktwaarde. Het is bovendien gerelateerd aan de onzekere tijdsschaal die bij het realiseren van liquide waarde van bezittingen gemoeid zijn.

6.5.1 Beheer van liquiditeitsrisico

Het beheer van liquiditeitsrisico is een combinatie van enerzijds het beheeren van financieringsbronnen en te zorgen voor voldoende liquiditeit van de beleggingsportefeuille. Als dekking tegen onverwachte betalingen kunnen beleggingen geliquideerd worden.

Bij het verzekeringsbedrijf is het liquiditeitsrisico traditioneel beperkt. Betalingen aan polishouders zijn zeer voorspelbaar, een onverwachte vraag naar betalingen zonder acceptabele verliezen bij de liquidatie van beleggingen komt nagenoeg niet voor. Per ultimo 2008 is de kaspositie € 0,6 mrd en zijn er € 6,3 mrd liquide staatsobligaties in portefeuille.

De volgende tabel bevat de contractuele kasstromen van de beleggingen en verplichtingen. Voor wat betreft de technische voorzieningen is rekening gehouden met het natuurlijke verloop en verwacht verval in de portefeuille. Aandelen en vastgoed zijn niet opgenomen.

kasstromen

Per 31 december 2008	< 1 jaar	1-5 jaar	5-10 jaar	10-20 jaar	> 20 jaar
beleggingen	3.200	12.353	9.315	7.039	4.361
verplichtingen	-1.223	-5.253	-4.944	-9.962	-17.369
verschil	1.977	7.100	4.370	-2.923	-13.007

kasstromen

Per 31 december 2007	< 1 jaar	1-5 jaar	5-10 jaar	10-20 jaar	> 20 jaar
beleggingen	3.480	11.358	9.033	5.201	3.536
verplichtingen	-4.638	-6.788	-4.956	-9.259	-15.683
verschil	-1.158	4.570	4.077	-4.058	-12.147

Omdat de beleggingen gemiddeld korter lopen dan de lange termijn verzekeringsverplichtingen is er een positieve kasstroom-gap in de looptijden tot en met 10 jaar.

6.6 Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico betreft alle risico's verbonden aan verplichtingen die voortkomen uit verzekeringsactiviteiten. Dit met uitzondering van componenten die onder marktrisicofactoren vallen (zoals bijvoorbeeld de rentevoeten) of die onder operationele risicofactoren vallen (zoals kostenrisico's en afkooprisico's).

Alle verzekeringstechnische risico's worden op een consistente manier gemodelleerd en gemeten. Ze zijn gebaseerd op de bepaling van de fair value van activa en passiva. Daarnaast is de ontwikkeling van een model voor de waardespreiding rond de best mogelijke schatting naar aanleiding van levens- en niet-levensverzekeringstechnisch risico bepalend.

Verzekeringstechnisch risico wordt onderverdeeld in twee groepen: levensrisico en niet-levensrisico;

- Levensrisico omvat de volgende (niet-uitputtende) oorzaken van variatie in verzekeringswaarde van de verplichtingen: langleven-risico, sterfterisico, ziekterisico en arbeidsongeschiktheidsrisico. Deze risico's worden ook wel als biometrische risico's aangeduid.
- Niet-levensrisico omvat de volgende (niet-uitputtende) oorzaken van variatie in verzekeringswaarde van de verplichtingen: woning- en eigendomrisico³, motorvoertuigenrisico, wettelijke aansprakelijkheidsrisico, ongevallenrisico, risico op onderbreking van de bedrijfscontinuïteit, reisrisico.

De belangrijkste componenten van alle verzekeringstechnische risicotypes kunnen als volgt onderverdeeld worden:

- Volatiliteit: het risico van willekeurige schommelingen in zowel de frequentie als de omvang van een verzekeringstechnisch risico. Wanneer de risico's onafhankelijk en homogeen van aard zijn, zal de volatiliteit van de portefeuille afnemen met de omvang van de portefeuille. Voorbeelden zijn:
 - Voor leven: de willekeurige schommelingen van jaarlijkse sterftcijfers ten opzichte van de gemodelleerde trend;
 - Voor niet-leven: de willekeurige schommelingen van jaarlijkse motorvoertuigenschades ten opzichte van het verwachte gemiddelde.
- Onzekerheid: het risico dat de reële uitkomsten verschillen van de uitkomsten die het model voorspelt. Dit komt enerzijds doordat de omstandigheden veranderd kunnen zijn sinds het model werd ontwikkeld of anderzijds doordat het model of de daarin gebruikte parameters tot op zekere hoogte niet gespecificeerd zijn. Voorbeelden zijn:
 - Voor leven: groter dan verwachte stijging van de levensverwachting door medische vooruitgang, of doordat de steekproef waarop de modellen gebaseerd zijn niet representatief is voor de eigen portefeuille.
 - Voor niet-leven: hoger dan verwachte algemene verzekeringsclaims door veranderingen in het klantgedrag of een juridische uitspraak die niet voorspeld worden in het model.
- Extreme gebeurtenissen: dit zijn gebeurtenissen die niet zo vaak voorkomen maar die een grote impact hebben. Het gaat om eenmalige schokbewegingen in de ongunstige staart van de kansverdeling. In wezen is dit een extreme vorm van volatiliteit. Maar deze gebeurtenissen worden afzonderlijk geïdentificeerd vanwege de impact (ze wegen vaak sterk door in de risicometing, in het bijzonder in de hoge betrouwbaarheidsintervallen) en het feit dat deze gebeurtenissen een specifieke modellering vereisen. Voorbeelden zijn:
 - Voor leven: een grootschalig ongeluk bij een bedrijf waarmee een groepsverzekering is afgesloten wat leidt tot het overlijden van een groot aantal personen, of een revolutionair geneesmiddel tegen kanker dat leidt tot een aanzienlijke aanpassing van de verwachte levensduur.

3) Ook naar gerefereerd als het brandrisico.

- Voor niet-leven: een catastrofale natuurramp zoals een zeer zware storm, of door de mens veroorzaakte rampen zoals een auto die een treinongeluk veroorzaakt.

Wanneer contracten zich uitstrekken tot de volgende accountingperiode, wordt de hele verzekeringsmodellering als volgt onderverdeeld:

- Reserverisico: is gerelateerd aan de verplichtingen die ontstaan uit gebeurtenissen die al zijn voorgevallen en waarvoor al een voorziening expliciet werd aangelegd⁴.
- Premierisico: is gerelateerd aan de verplichtingen die ontstaan uit gebeurtenissen die zijn gedekt onder de bestaande contracten maar die nog niet voorgevallen zijn⁵.
- “New business”-risico: is gerelateerd aan de verplichtingen die ontstaan uit gebeurtenissen die zijn gedekt onder nieuwe of hernieuwde contracten. Op basis van de benadering met een tijdshorizon van 1 jaar worden alleen nieuwe of hernieuwde polissen die binnen de eenjarige horizon vallen, meegenomen in de economische kapitaal berekeningen.

Herverzekering en andere vormen van risicomatiging, kunnen de vorm van de waardeverdeling wijzigen. Ze worden gebruikt om de volatiliteit van de inkomsten te verminderen, te begrenzen of de negatieve impact op de waarde te spreiden als een alternatief voor kapitaal.

6.6.1 Risicobeheer verzekeringen

ASR beheert het verzekeringsrisico via een combinatie van acceptatiebeleid, prijsstelling, voorzieningen en herverzekeringsovereenkomsten.

De afdelingen belast met het risicobeheer hebben binnen elk verzekeringsbedrijf tot taak de verzekeringsrisico's die verbonden zijn aan de polissen te evalueren en te beheren. Dit gebeurt op basis van het beleid en de richtlijnen die op ASR-niveau zijn bepaald. Het verzekeringstechnisch risico wordt samen met andere risico's (zoals ALM) en andere afdelingen (zoals beleggingen) beheerd.

6.6.2 Acceptatiebeleid

Het acceptatiebeleid stelt elk verzekeringsbedrijf lokaal vast als onderdeel van het algemene beheer van het verzekeringsrisico. Actuariële medewerkers beoordelen de risico's en evalueren de feitelijke schadehistorie. Om het schadeverloop te verbeteren en/of te borgen dat de prijsstelling correct wordt aangepast, wordt het acceptatiebeleid verfijnd aan de hand van een aantal indicatoren en statistische analyses.

6.6.3 Prijsstelling

ASR bepaalt het premieniveau zodanig dat het bedrag van de premies, samen met de beleggingsinkomsten die daarmee worden gegenereerd, groter is dan het totale bedrag van de schade, de schadeafhandelingskosten en de beheerkosten. Het vaststellen van de premies voor polissen (prijsstelling) gebeurt op basis van statistische analyses die zijn gebaseerd op interne en externe historische gegevens. De juistheid van de prijsstelling wordt getest met behulp van technieken en belangrijke prestatie-indicatoren die passen bij de desbetreffende portefeuille. Dit gebeurt zowel vooraf (bijvoorbeeld beoordeling van de winstgevendheid) als achteraf (bijvoorbeeld embedded value, combined ratio).

De factoren waarmee rekening wordt gehouden bij de prijsstelling voor verzekeringen verschillen per product. Ze zijn afhankelijk van de geboden dekking en uitkeringen. In het algemeen gaat het om volgende factoren:

- verwachte claims van verzekeringnemers, de daaraan gerelateerde verwachte uitkeringen en hun timing;
- de mate en aard van de variatie van de verwachte uitkeringen. Dit houdt onder meer in dat er analyses gemaakt worden van schadestatistieken, dat de ontwikkeling van jurisprudentie in acht genomen wordt evenals het economische klimaat en de demografische ontwikkelingen;
- overige productiekosten voor het betreffende product, zoals distributie-, marketing- en administratiekosten;
- financiële omstandigheden die de tijdwaarde van geld weerspiegelen;
- regelgeving op het gebied van solvabiliteit;
- doelstellingen aangaande de winstgevendheid; en
- omstandigheden in de verzekeringsmarkt, voornamelijk de prijsstelling van concurrenten voor vergelijkbare producten.

4) Ook naar gerefereerd als de 'written business'.

5) Ook naar gerefereerd als de 'unwritten business'.

6.6.4 Beleid op het gebied van voorzieningen

Elk verzekeringsbedrijf binnen ASR vormt voorzieningen voor toekomstige claims uit hoofde van polissen en bestemt activa voor deze voorzieningen. Er worden onder meer schattingen en assumpties gemaakt die in het komende jaar invloed kunnen hebben op activa, verplichtingen, eigen vermogen en resultaat. Deze schattingen worden per elke verslagdatum geëvalueerd met statistische analyses die zijn gebaseerd op interne en externe historische gegevens.

Periodiek wordt geëvalueerd in hoeverre de verzekeringsverplichtingen toereikend zijn. Eventuele noodzakelijke verhogingen van de verplichtingen worden direct erkend en ten laste van de resultatenrekening verantwoord. Het ASR toetsingsbeleid van de verplichtingen en processen voldoet aan de vereisten van IFRS. Deze zijn vastgesteld om het management de zekerheid te geven dat er voldoende activa worden aangehouden om de verplichtingen te kunnen dekken. Dit gebeurt door middel van een best mogelijke schatting, op economische basis en met hoge betrouwbaarheid. Een mechanisme dat vroegtijdige waarschuwingen geeft, zorgt ervoor dat gepaste acties worden ondernomen. Dit als het kritieke niveau van additionele voorzichtigheid (activa aangehouden hoger dan het best mogelijke geschatte niveau van de verplichtingen) onder het 95% betrouwbaarheidsinterval valt. Het beleid zorgt er bovendien voor dat aan alle wettelijke verplichtingen en verplichtingen ten opzichte van de toezichthouder is voldaan zowel op groeps- als op lokaal niveau.

De algemene toereikendheid van de verplichtingen uit hoofde van verzekeringscontracten per 31 december 2008 is bevestigd door interne en gecertificeerde externe actuarissen.

Per eind 2008 is ASR bij de uitvoering van de toets overgestapt naar de aangepaste ECB AAA rated government curve. De aanpassing zit in duren na 30 jaar.

Potentiële onjuistheden zijn inherent aan de technieken, assumpties en gegevens die gebruikt worden bij het maken van statistische analyses. Hierdoor kan het risico dat de uiteindelijke claims hoger zullen uitvallen dan de gevormde verplichtingen uit hoofde van de verzekeringscontracten niet volledig worden geëlimineerd. Om het risico te vermijden dat ASR (vrijwel) niet meer zal kunnen voldoen aan de verplichtingen tegenover verzekeringnemers en anderen, houdt ASR weerstandvermogen aan. Dit vermogen is gelijk aan het IFRS eigen vermogen, vermeerderd met o.a. de herwaardering van vastgoed en de overwaarde in de technische voorzieningen. Bij de bepaling van deze overwaarde is rekening gehouden met een risicomarge.

6.6.5 Herverzekering

Als dat noodzakelijk is, sluiten de verzekeringsbedrijven van ASR herverzekeringscontracten af om de verzekeringstechnische risico's te beperken. Herverzekering kan plaatsvinden per afzonderlijke polis (per risico), of op portefeuillebasis (per gebeurtenis). Dat laatste komt voor wanneer het risico met betrekking tot individuele verzekeringnemers zich binnen de lokale limieten bevindt maar er sprake is van een onaanvaardbaar risico. Dit door accumulatie van claims op het niveau van de groep (catastroferisico). Laatstgenoemde gebeurtenissen hangen over het algemeen samen met extreme weersomstandigheden of ontstaan door menselijk toedoen. De selectie van herverzekeringsmaatschappijen is voornamelijk gebaseerd op overwegingen rond de prijsstelling en het beheer van het risico dat de tegenpartij vertegenwoordigt. Dit risico dat de tegenpartij vertegenwoordigt, is geïntegreerd in het totale kredietrisicobeheer.

Herverzekering wordt vooral gebruikt voor het verminderen van de invloed van natuurrampen, in Nederland zware stormen, grote enkelvoudige claims uit hoofde van polissen met een hoge limiet, en meervoudige claims die voortvloeien uit één en dezelfde gebeurtenis door menselijk toedoen.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de limieten en de retentie van het risico per product.

(in euro)	2008			2007		
	Hoogste retentie per risico ¹	Hoogste retentie per evenement	Laagste gekochte dekking per evenement	Hoogste retentie per risico ¹	Hoogste retentie per evenement	Laagste gekochte dekking per evenement
Productsegmenten						
Leven/arbeidsongeschied-Heid	700.000	3.000.000	60.000.000	600.000	5.000.000	15.000.000
Bedrijfsongevallen	250.000	500.000	6.250.000	250.000	250.000	1.250.000
Ongevallen (reizen)	500.000	500.000	9.500.000	500.000	500.000	9.500.000
Motorvoertuigen WA	1.000.000 ²	1.000.000	Onbeperkt	1.000.000 ²	1.000.000	Onbeperkt
Casco Motorvoertuigen	1.500.000	1.500.000	17.500.000	1.500.000	1.500.000	17.500.000
Schade aan eigendommen	2.500.000	15.000.000 ³	145.000.000 ³	2.500.000	15.000.000 ³	145.000.000 ³
Wettelijke aansprakelijkheid	500.000	500.000	59.500.000	500.000	500.000	55.000.000
Zeevaart	250.000	250.000	7.250.000	250.000	250.000	7.250.000

1) Herverzekering in overeenstemming met acceptatierichtlijnen en polislimieten.

2) Onbeperkte dekking voor wettelijke aansprakelijkheid motorvoertuigen.

3) Externe bureaus verzorgen de risicomodellen voor natuurlijke en door menselijk toedoen veroorzaakte catastrofes voor West-Europa. Afdekking binnen waarschijnlijkheidsinterval van 99%.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de premies die per product aan herverzekeraars zijn betaald in 2008.

Verzekeringsbranche	2008	
	Geschreven premies	Herverzekerings- premies Netto geschreven premies
Ongevallen en ziekte	1.312	-207
Auto	442	-7
Brand en andere schade aan eigendom	318	-18
Overig	248	-37
Totaal	2.320	-269

Verzekeringsbranche	2007	
	Geschreven premies	Herverzekerings- premies Netto geschreven premies
Ongevallen en ziekte	1.163	-192
Auto	429	-5
Brand en andere schade aan eigendom	320	-20
Overig	232	-32
Totaal	2.145	-249

Verzekeringsbranche	2006	
	Geschreven premies	Herverzekerings- premies Netto geschreven premies
Ongevallen en ziekte	996	-171
Auto	427	-6
Brand en andere schade aan eigendom	315	-20
Overig	238	-18
Totaal	1.976	-216

6.6.6 Verzekeringstechnisch risico

6.6.6.1 Risico niet-leven

De tijd die nodig is voor de identificatie en afhandeling van een schadeclaim is een belangrijke factor bij risico niet-leven. Claims met een korte doorlooptijd zoals autoschade en schade aan eigendommen worden over het algemeen binnen enkele dagen of weken gemeld en kort daarna afgewikkeld. De afwikkeling van claims met een lange doorlooptijd, zoals bij lichamelijk letsel of aansprakelijkheid, kan echter jaren in beslag nemen. Bij claims met een lange doorlooptijd is door de aard van de schade, informatie over de gebeurtenis (bijvoorbeeld de vereiste medische behandeling) niet altijd direct beschikbaar. Bovendien is schade met een lange doorlooptijd moeilijker te analyseren. Hiervoor zijn meer gedetailleerde werkzaamheden vereist. Bovendien is de mate van onzekerheid groter dan bij schade met een korte doorlooptijd.

Om het claimrisico te beperken, past het verzekeringsbedrijf een selectie- en acceptatiebeleid toe dat is gebaseerd op de schadehistorie en risicomodellen. Dit gebeurt per klantensegment en per soort activiteit. Het risico van onverwacht grote schadeclaims wordt ingeperkt door polislimieten, concentratierisicobeheer en speciaal hiervoor ingerichte risico-overdrachtovereenkomsten (bijvoorbeeld herverzekeringen).

Verplichtingen voor claims voor Niet-leven worden getroffen voor schadegebeurtenissen die wel al hebben plaatsgevonden maar die nog niet zijn afgewikkeld (vervallen risico's). Over het algemeen treft ASR verplichtingen voor schade per productcategorie, dekking en jaar. Daarbij houdt zij rekening met voorzichtige, niet verdisconteerde uitkeringsramingen inzake voorgevallen schaden en schattingen van (nog) niet voorgevallen schade. Ook wordt rekening gehouden met de kosten voor afwikkeling van de schade en inflatie.

Lopende risico's voor schadegevallen waarvoor premiebetalingen zijn ontvangen maar het risico nog niet is vervallen, worden gedekt door de niet-verdiende premies. De toereikendheid van de verplichtingen wordt ten minste éénmaal per kwartaal getoetst aan het groepsbeleid. Eventuele aanpassingen die voortvloeien uit veranderingen in de schattingen van verplichtingen voor verzekeringscontracten komen tot uiting in het huidige operationele resultaat.

De onderstaande tabel geeft een prudente schatting van de ontwikkeling van de schade in de tijd en geeft inzicht in de toereikendheid van de schade verplichtingen.

Analyse van historische claimontwikkeling

Schadejaar

Per 31 december 2008

(in euro 1.000)

Alle belangrijke cijfers zijn niet verdisconteerd

Bruto schadeclaims (cumulatief) voor brand, schade aan eigendommen en overigeschade en ongevallen en ziekte:

	2001 & Eerder	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Totaal
Per het einde van									
het eerste schadejaar		1.235.388	1.305.018	1.405.213	1.258.127	1.200.729	1.399.220	1.570.779	
2002									
2003		1.194.656							
2004		1.144.732	1.179.877						
2005		1.117.185	1.092.367	1.220.656					
2006		1.111.948	1.068.156	1.113.277	1.140.574				
2007		1.120.045	1.081.593	1.093.106	1.041.104	1.167.343			
2008		1.123.901	1.082.970	1.092.316	1.001.738	1.075.633	1.304.262		
Bruto schadeclaims per 31 december 2008		1.123.901	1.082.970	1.092.316	1.001.738	1.075.633	1.304.262	1.570.779	
Cumulatieve bruto betaalde schaden per 31 december 2008	529.338	1.000.775	977.067	984.331	843.883	863.498	932.913	675.987	
Bruto uitstaande schadeverplichtingen (inclusief IBNR)	529.338	123.126	105.903	107.986	157.855	212.135	371.350	894.792	2.502.484
Overige schadeverplichtingen (niet inbegrepen in de schaden hierboven)									254.815
Schaden met betrekking tot arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en ziektes									
Totaal schadeverplichtingen									2.757.299

6.6.6.2 Sterfte-/Langlevenrisico

In het beheer van het langlevensrisico spelen de prijsstelling, het acceptatiebeleid en regelmatige evaluatie van de sterftetabellen een rol. Sterftetabellen worden gebruikt voor de prijsstelling en het vormen van voorzieningen, beperking van de contractperiode en het aanpassen van tarieven bij hernieuwing van de polis. Wanneer blijkt dat de levensduur sneller toeneemt dan de sterftetabellen aangeven, legt ASR extra voorzieningen aan. Waar mogelijk worden de premietabellen dan aangepast.

De levensverwachting van de verzekerde bevolking blijft naar verwachting stijgen. Daarom wordt de kans op een onverwachte toename van het sterfterisico in de bestaande activiteiten op portefeuilleniveau in dit stadium niet significant geacht. Er bestaat echter wel een kans op een extreme waarde in het sterfterisico als gevolg van epidemieën, een industriële ramp of terroristische aanslagen. Dit soort sterfterisico wordt verminderd door het acceptatiebeleid, nauwlettend opvolgen van de sterftetabellen en verschillende excedentverzekeringen en herverzekeringsovereenkomsten voor grote rampen.

6.6.6.3 Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft de onzekerheid over schade als gevolg van hoger dan verwachte invaliditeitspercentages en –niveaus. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen in portefeuilles met arbeidsongeschiktheid- en ziektekostenpolissen en ongevallenverzekeringen voor werknemers.

Op het optreden van arbeidsongeschiktheid en het herstel ervan hebben het economische klimaat, overheidsinterventie, medische vooruitgang en kosten invloed. Ook de normen die worden toegepast bij de beoordeling van de arbeidsongeschiktheid spelen een rol. Dit risico wordt beheerd door middel van een regelmatige evaluatie van historische schadepatronen, verwachte toekomstige ontwikkelingen en de aanpassing van de prijsstelling, verplichtingen en het acceptatiebeleid. ASR beperkt het arbeidsongeschiktheidsrisico ook door medische selectiestrategieën en een passende herverzekering.

De tabel hieronder geeft informatie over sensitiviteit met betrekking tot de belangrijkste verzekeringstechnische risico's. De sensitiviteiten voor de branche Leven werden gekozen in overeenstemming met de sensitiviteiten die worden gebruikt in de embedded value-publicatie.

Leven Sensitiviteiten	<i>Effect op de waarde per 31 december 2008</i>	<i>Effect op de waarde per 31 december 2007 ¹⁾</i>
Mortaliteitsratio -5%	-16	7
Lasten -10%	174	130
Afkoopratio -10%	38	31
Niet-leven Sensitiviteiten	<i>Effect op de winst voor belasting per 31 december 2008</i>	<i>Effect op de waarde voor belasting per 31 december 2007 ¹⁾</i>
Lasten -10%	100	63
Opgelopen schaden +5%	-164	-56

¹⁾ Waardebepaling gebaseerd op fair value methodologie. Zie ook de ALM verzekeringssectie voor meer informatie over de onderliggende basisprincipes van de ASR fair value methodologie.

6.7 Operationeel Risico

Het management wordt inzake Operationeel risicobeheer binnen ASR ondersteund door de afdeling Operational Risk & Management Control.

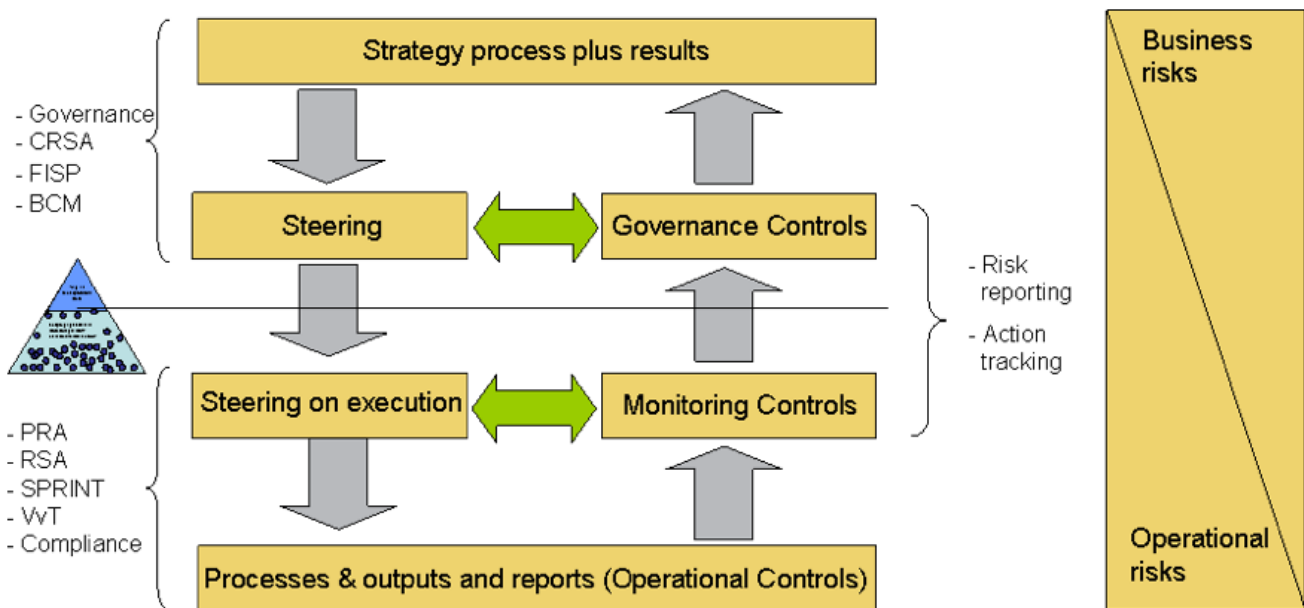
Operationele risico's kunnen ontstaan als gevolg van externe factoren of niet-beheerste interne factoren. Binnen het operationele risico wordt onderscheid gemaakt tussen het event risico en het bedrijfsrisico.

Het event risico betreft enerzijds het risico van verliezen door inadequate of falende interne processen, mensen en/of systemen en anderzijds het risico van verliezen als gevolg van externe gebeurtenissen. Juridische risico's worden gerekend tot het event risico, terwijl het strategisch risico en het reputatierisico hierbuiten vallen. Het event risico wordt intern gestuurd en kan met de juiste beheersprocessen en -controles worden beperkt.

Het bedrijfsrisico betreft het risico van verliezen als gevolg van gebeurtenissen die schade kunnen opleveren voor een bedrijfsactiviteit of door de bedrijfseconomische omgeving, zoals wijzigingen in de concurrentieverhoudingen of juridische of fiscale veranderingen. Het effect neemt doorgaans de vorm aan van wijzigingen in volumes, prijsstelling of marges ten opzichte van een vast kostenniveau. Het bedrijfsrisico wordt extern gestuurd maar kan worden beperkt door effectief management.

6.7.1 Operational Risk & Management Control

Binnen het vakgebied Operational Risk & Management Control wordt onderscheid gemaakt in een 5-tal relevante vakgebieden, te weten: Operational Event Risk, Management Control, Information Security, Business Continuity en Corporate Insurance. De implementatie van deze vakgebieden binnen ASR volgt steeds het Management Control Framework. Dit Management Control Framework maakt onderscheid in een 'top-down'-benadering waarbij vanuit ASR standaarden worden opgesteld inzake deze vakgebieden en een Bottom-up'-benadering waarbij de bedrijfsonderdelen verantwoording afleggen via de 'comply or explain'-benadering. Implementatie van dit framework heeft plaatsgevonden, maar dient op diverse onderdelen concretere invulling te krijgen. Het Management Control Framework wordt als volgt weergegeven:

6.7.2 Operational Event Risk

Het aandachtsgebied Operational Event Risk heeft als doel:

- Identificeren, meten en beheersen van het operationeel risico;
- Beheer en implementatie van het Operational Risk Framework voor Solvency II en onderliggende methoden zoals Risk Self Assessment en Loss Data Collectie;
- Berekenen van het Economisch Kapitaal om het operationele (event en business) risico voor ASR af te dekken;
- Ervoor zorg dragen dat het Operational Risk Framework en de implementatie ervan voldoet aan de daarvoor gestelde relevante wet- en regelgeving zoals Solvency II en Tabaksblat.

Om een effectieve en efficiënte identificatie en beheersing van operationele risico's te ondersteunen worden de volgende instrumenten en technieken gebruikt:

- Verzameling van verliesgegevens;
- Risicobeoordelingen;
- Belangrijke risico-indicatoren;
- Eigen vermogensvereisten.

6.7.3 Management Control

Ligt bij beheer van Operational Event Risk de nadruk op operationele event risico's die een cash outflow tot gevolg hebben, Management control richt zich voornamelijk op het bedrijfsrisico (inclusief strategische en reputatie-aangelegenheden). Maar beheer van operationeel risico en management control hangen nauw met elkaar samen:

- De methoden voor risicoschatting, de beoordeling van de beheersing en de aanpak van zwakke punten verlopen op vergelijkbare wijze:
 - Bedrijfsrisico (onder andere Strategisch risico en Reputatierisico): inschattingen vinden plaats via Control Risk Self Assessments (CRSA's) die jaarlijks worden uitgevoerd door het senior management en Proces Risico Analyses (PRA's) die uitgevoerd worden door het verantwoordelijk operationeel management;
 - Operational Event Risk: inschattingen vinden plaats middels Risk Self Assessments (RSA's) die uitgevoerd worden door het verantwoordelijk operationeel management.
- De resultaten uit deze risicoanalyses vormen de input voor de jaarlijkse procedure die leidt tot management controlverklaringen.

De managementteams tekenen hun management control verklaringen en formuleren, als dat nodig is, actieplannen voor de verbetering van de beheersing. De afdeling OR&MC coördineert de rapportage over de status en voortgang op deze actieplannen.

De Management Control Statements dienen aan het eind van elk jaar als attest voor het functioneren van risico management en interne beheerssystemen. Het MCS-proces beslaat de hele organisatie van ASR.

6.7.4 Business continuity management

Business Continuity Management (BCM) is het geheel aan activiteiten dat erop gericht is de continuïteit van het bedrijf te waarborgen. Het verschaft een kader voor het bouwen van een veerkrachtige organisatie die in staat moet zijn om de impact van geëffectueerde dreigingen te verminderen en effectief te reageren op deze dreigingen ter bescherming van de belangen van de stakeholders, reputatie, merk en waardecreërende activiteiten.

Gezien het feit dat ASR een financiële dienstverlenende organisatie is, onderkent men het belang van BCM. Het ASR beleid is gebaseerd op internationale regelgeving en richtlijnen voor best practices, zoals omschreven door:

- The Business Continuity Institute: Good Practice Guidelines (BCI GPG);
- The British Standards Institute ⁶.

Binnen de afdeling OR&MC is de Business Continuity Officer werkzaam waarbij een functionele aansturing plaatsvindt aan de lokale Business Continuity Officers binnen de verschillende Labels en Horizontal Functions van ASR.

6.7.5 Information Security

Voor een financiële dienstverlener als ASR is informatie van cruciaal belang. Bij een financiële dienstverlener is namelijk sprake van een hoge intensiteit van kennis en informatie en is betrouwbare informatie van vitaal belang. Informatie moet continu en adequaat worden beschermd tegen een breed scala aan bedreigingen. ASR verwezenlijkt dit door een voldoende mate van vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van informatie te waarborgen met behulp van een gestructureerde aanpak voor informatiebeveiliging.

De Information Security Policy (ISP) zet de organisatorische structuur, het bestuur en de verantwoordelijkheden uiteen en de te volgen verplichte richtlijnen voor informatiebeveiliging voor ASR en derden met wie ASR informatie uitwisselt. De ISP van ASR is gebaseerd op bestaande internationale best practices ISO/IEC 27001 en ISO/IEC 17799 – 2005.

ASR implementeert het informatiebeveiligingsbeleid volgens het principe 'comply or explain'. Dit vraagt verantwoording van de bedrijfsonderdelen middels een gestandaardiseerd proces. De verantwoordelijkheid voor het ontwerp en de implementatie van de informatiebeveiliging is gedelegeerd aan de Information Security & Business Continuity Board (IS&BC Board).

Binnen de afdeling OR&MC is de Information Security Officer van ASR werkzaam waarbij een functionele aansturing plaatsvindt van de lokale Business Information Security Officers (Biso's) binnen de verschillende Labels, Horizontal Functions en staven van ASR.

6.7.6 Overdracht van risico door middel van verzekering: Corporate Insurance

ASR beschouwt het verzekeren als een nuttig instrument voor het mitigeren van operationele risico's. Meer specifiek is ASR verzekerd tegen financiële schade door fraude, computercriminaliteit, bedrijfsaansprakelijkheid en persoonlijke aansprakelijkheid.

Geheel in lijn met de gangbare praktijken in de bedrijfstak zijn de volgende verzekeringsovereenkomsten afgesloten met derden:

- Aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven;
- Aansprakelijkheidsverzekering voor bestuurders;
- Fraudeverzekering.

6) De standaard BS25999-1: Code of practice for Business Continuity Management en BS25999-2: Specifications for Business Continuity Management.

7 Toezicht en solvabiliteit

Als financiële instelling is ASR onderworpen aan het toezicht van regelgevende autoriteiten. Dit toezicht wordt uitgeoefend op zowel het niveau van ASR als op het niveau van de afzonderlijke werkmaatschappijen.

Het bufferkapitaal van ASR per 31 december 2008 is als volgt samengesteld:

Aandelenkapitaal en reserves	1.720
Nettoresultaat toewijsbaar aan de aandeelhouders	-640
Ongerealiseerde winsten en verliezen	-648
Eigen vermogen toewijsbaar aan de aandeelhouders	432
Minderheidsbelangen	97
Herwaardering vastgoed naar reële waarde	1.228
Totaal vermogen inclusief herwaardering vastgoed	1.757
Goodwill	-48
Immateriële vaste activa	-16
Value of business acquired (VOBA)	-256
Correctie participatie derde partij in Vastgoed	-45
Correctie shadow accounting	-404
Innovatieve vermogensinstrumenten	598
Achtergestelde leningen	88
Toetsmarge	851
Totaal vermogen volgens DNB-solvabiliteit	2.525
Correctie toetsmarge inzake afkoop	876
Correctie toetsmarge inzake prudentieel filter	51
Bufferkapitaal	3.452
Vereiste minimum vermogen	1.484
Bufferkapitaal als percentage van het vereiste minimum vermogen	233%

Vanwege de ontvlechting met Fortis in 2008, waardoor ASR niet meer hoeft te voldoen aan de eisen van de Belgische toezichthouder, heeft ASR een nieuw solvabiliteitsmodel geïmplementeerd. In 2008 is het solvabiliteitsmodel gebaseerd op de berekening van het bufferkapitaal. In 2007 was het solvabiliteitsmodel gebaseerd op het Fortis Capital Model (FCM). Ten opzichte van het FCM-model wordt in het nieuwe model rekening gehouden met de ongerealiseerde resultaten van schuldbewijzen. In 2008 is toestemming verkregen van DNB om rekening te houden met de toereikendheidstoets op de technische voorzieningen (toetsmarge). In verband met de correctie van de voorziening shadow accounting bij de bepaling van de solvabiliteit wordt bij de vaststelling van de toetsmarge uitgegaan van een balansvoorziening zonder shadow accounting. Conform richtlijnen van DNB wordt de toetsmarge bij de bepaling van de DNB-solvabiliteit beperkt door de afkoopwaarde-eis, die stelt dat de toetsvoorziening minimaal de afkoopwaarde moet bedragen per homogene risicogroep. Verder wordt de toetsmarge afgetopt door een prudentieel filter, dat uitgaat van een prudent herbeleggingsniveau van 3% (voor posten gesloten na 1-8-1999) dan wel 4%. De Liability Adequacy Test onder IFRS, ten behoeve van het bufferkapitaal, is gelijk aan de uitkomst van de DNB-toereikendheidstoets, met uitzondering van de invloeden van de afkoopwaarde-eis en het prudentiële filter. In bovengenoemde tabel is rekening gehouden met belastingeffecten.

Zie hoofdstuk 27, 'Niet cumulatieve gegarandeerde Trust Capital Securities', voor een toelichting op de innovatieve vermogensinstrumenten.

8 Vergoedingen na uitdiensttreding en andere lange termijn personeelsbeloningen

De kosten van vergoedingen na uitdiensttreding en andere lange termijn personeelsbeloningen zijn:

	2008	2007	2006
Pensioenregelingen op basis van vaste toezeggingen	-113	-59	-102
Overige uitkeringen na uitdiensttreding	-1	-1	23
Totale kosten van vergoedingen na uitdiensttreding	-114	-60	-79
Overige personeelsbeloningen op lange termijn	-1	-1	-1
Totaal	-115	-61	-80

De kosten van pensioenregelingen op basis van vaste toezeggingen zijn hoger door een gewijzigde behandeling van pensioenbeleggingen. De last zou euro 39 miljoen bedragen in plaats van euro 113 miljoen als deze beleggingen op dezelfde wijze worden behandeld als in voorgaande jaren.

De kosten betreffen alle deelnemers aan een ASR pensioenregeling inclusief een aantal werknemers van (voorheen) Nederlandse Fortis-entiteiten. In 2008 is van de genoemde kosten euro 4 miljoen (2007: euro 3 miljoen, 2006: euro 7 miljoen) doorbelast en niet voor rekening van ASR.

8.1 Pensioenregelingen op basis van vaste toezeggingen en overige uitkeringen na uitdiensttreding (defined benefit plans)

ASR kent pensioenregelingen voor de medewerkers op basis van vaste toezeggingen. Deze regelingen worden gedeeltelijk gefinancierd uit de premies van medewerkers. De uitkeringen volgens deze regelingen zijn gebaseerd op het aantal dienstjaren en het salarisniveau. De pensioenverplichtingen worden bepaald aan de hand van sterftcijfers, het personeelsverloop, de loonstijging en economische aannames met betrekking tot bijvoorbeeld de inflatie, de opbrengsten van de planactiva en het disconteringspercentage. Het disconteringspercentage wordt vastgesteld op basis van het rendement (zero coupon rate) van hoogwaardige bedrijfsobligaties (AA-rating) en de duration van de pensioenverplichting.

Naast pensioenuitkeringen omvatten de kosten van regelingen op basis van vaste toezeggingen ook personeelscondities voor financiële producten (bijvoorbeeld hypotheek), die in stand blijven na pensionering van medewerkers.

Per 1 januari 2008 is de Stichting Pensioenfonds Fortis ASR Verzekeringsgroep geliquideerd. De uitvoering van de pensioenregeling is overgedragen aan ASR Verzekeringen, een verzekeringsonderneming die deel uitmaakt van de groep. Derhalve worden vanaf 1 januari 2008 de fondsbeleggingen niet langer als "in aanmerking komende fondsbeleggingen van pensioenregelingen" beschouwd. Opbrengsten in 2008 van fondsbeleggingen zijn opgenomen onder opbrengsten van niet-kwalificerende activa.

De pensioenkosten en andere kosten van vergoedingen na uitdiensttreding kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	Pensioenplannen			Overige uitkeringen na uitdiensttreding		
	2008	2007	2006	2008	2007	2006
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	-32	-39	-50	-2	-2	-3
Rentekosten	-86	-82	-76	-1	-1	-2
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	0	58	46	0	0	0
Kosten van verstreken dienstdtijd	3	3	-20	0	0	0
Afschrijving van niet-verantwoorde actuariële verliezen (winsten)	2	0	-2	2	2	0
Inperkingen en afwikkelingen	0	0	0	0	0	28
Totaal toegezegde pensioenrechtenlast	-113	-60	-102	-1	-1	23
Werkelijk rendement op fondsbeleggingen	0	-24	23	0	0	0

Onder IFRS worden activa die worden beheerd door verzekeringsmaatschappijen die deel uitmaken van de groep niet gerekend tot de kwalificerende activa. De opbrengsten van deze activa zijn daarom niet opgenomen in bovengenoemde cijfers. De verwachte rendementen van deze beleggingen bedroegen in 2008 euro 74 miljoen (2007: euro 11 miljoen, 2006: euro 10 miljoen). Deze opbrengsten zijn begrepen onder de beleggingsopbrengsten.

Indien de niet kwalificerende beleggingen als fondsbeleggingen zouden mogen worden beschouwd, zou de pensioenlast euro 39 miljoen bedragen.

De onderstaande tabellen bevatten nadere informatie over de bruto verplichtingen, de kwalificerende beleggingen en de bedragen die in de balans zijn opgenomen met betrekking tot pensioenen en andere vergoedingen na uitdiensttreding.

	Pensioenplannen				
	2008	2007	2006	2005	2004
Contante waarde van verplichtingen met kwalificerende beleggingen	0	1.637	1.700	1.923	1.799
Contante waarde van verplichtingen zonder kwalificerende beleggingen	1.707	0	0	0	0
Verplichting voor regelingen met vaste toezeggingen	1.707	1.637	1.700	1.923	1.799
Reële waarde kwalificerende fondsbeleggingen	0	-1.265	-1.344	-1.302	-1.404
Niet verantwoorde pensioenbaten (kosten) van verstreken diensttijd	24	27	30	0	0
Niet verantwoorde actuariële winst (verlies)	154	87	48	-212	-142
Netto verplichtingen (activa)	1.885	486	434	409	253
<i>Bedragen in de balans:</i>					
Verplichtingen	1.885	486	434	409	253
Activa	0	0	0	0	0
Netto verplichtingen (activa)	1.885	486	434	409	253

	Overige uitkeringen na uitdiensttreding				
	2008	2007	2006	2005	2004
Contante waarde van verplichtingen met kwalificerende beleggingen	0	0	0	0	0
Contante waarde van verplichtingen zonder kwalificerende beleggingen	23	20	26	91	81
Verplichting voor regelingen met vaste toezeggingen	23	20	26	91	81
Reële waarde kwalificerende fondsbeleggingen	0	0	0	0	0
Niet verantwoorde pensioenbaten (kosten) van verstreken diensttijd	0	0	0	0	0
Niet verantwoorde actuariële winst (verlies)	18	24	19	-21	-16
Netto verplichtingen (activa)	41	44	45	70	65
<i>Bedragen in de balans:</i>					
Verplichtingen	41	44	45	70	65
Activa	0	0	0	0	0
Netto verplichtingen (activa)	41	44	45	70	65

Activa die worden beheerd door verzekeringsmaatschappijen die deel uitmaken van de groep zijn niet opgenomen in de bovengenoemde cijfers. Ultimo 2008 bedroeg de reële waarde van deze activa euro 1.350 miljoen (2007: euro 183 miljoen, 2006: euro 208 miljoen).

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de mutaties in de verplichtingen voor regelingen met een vaste toezegging:

	Pensioenplannen		Overige uitkeringen na uitdiensttreding	
	2008	2007	2008	2007
Verplichtingen voor regelingen met vaste toezeggingen per 1 januari	1.637	1.700	20	26
Aan boekjaar toegerekende pensioenkosten werkgeversdeel	28	36	2	2
Aan boekjaar toegerekende pensioenkosten werknemersdeel	9	7	0	0
Rentelasten	86	81	1	1
Actuariële verliezen (winsten) op de verplichtingen	26	-125	1	-6
Uitkeringen	-66	-65	-2	-3
Pensioenkosten van verstreken diensttijd	0	0	0	0
Inperkingen en afwikkelingen	0	0	0	0
Aan- en verkoop van dochterondernemingen	0	0	0	0
Overdracht	-14	3	0	0
Overige	1	0	0	0
Verplichtingen voor regelingen met vaste toezeggingen per 31 december	1.707	1.637	22	20

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de mutaties in de reële waarde van de kwalificerende beleggingen:

	Pensioenplannen		Overige uitkeringen na uitdiensttreding	
	2008	2007	2008	2007
Reële waarde van kwalificerende beleggingen per 1 januari	1.265	1.343	0	0
Verwacht rendement op kwalificerende beleggingen	0	57	0	0
Actuariële winsten (verliezen) op kwalificerende beleggingen	93	-81	0	0
Bijdragen werkgevers	-1.345	3	0	0
Bijdragen werknemers	9	7	0	0
Uitkeringen	0	-65	0	0
Afwikkelingen	0	0	0	0
Aan- en verkoop van dochterondernemingen	0	0	0	0
Overdracht	-22	0	0	0
Overige	0	1	0	0
Reële waarde van kwalificerende beleggingen per 31 december	0	1.265	0	0

Als gevolg van de overdracht van de pensioenregeling aan ASR Leven per 1 januari 2008 zijn er geen kwalificerende beleggingen meer.

De volgende tabel geeft een overzicht van de wijzigingen in niet verantwoorde kosten van verstreken diensttijd:

	Pensioenplannen		Overige uitkeringen na uitdiensttreding	
	2008	2007	2008	2007
Niet verantwoorde baten (kosten) van verstreken diensttijd per 1 januari	27	30	0	0
Pensioenkosten van verstreken diensttijd	0	0	0	0
Afschrijving van niet verantwoorde pensioenkosten van verstreken diensttijd	-3	-3	0	0
Aan- en verkoop van dochterondernemingen	0	0	0	0
Overdracht	0	0	0	0
Overige	0	0	0	0
Niet verantwoorde baten (kosten) van verstreken diensttijd per 31 december	24	27	0	0

De volgende tabel geeft een overzicht van de wijzigingen in het totaal van de niet verantwoorde actuariële winsten (verliezen) op activa en verplichtingen:

	Pensioenplannen		Overige uitkeringen na uitdiensttreding	
	2008	2007	2008	2007
Niet verantwoorde actuariële winsten (verliezen) per 1 januari	87	48	24	19
Actuariële winsten (verliezen) op de verplichting	-26	121	-1	5
Actuariële winsten (verliezen) op de kwalificerende activa	93	-82	0	0
Afschrijving van niet-verantwoorde actuariële winsten (verliezen) op de verplichting	-2	0	-2	-2
Afschrijving van niet-verantwoorde actuariële winsten (verliezen) op de kwalificerende activa	0	0	0	0
Aan- en verkoop van dochterondernemingen	0	0	0	0
Overdracht	2	0	-2	0
Overige	0	0	1	2
Niet verantwoorde actuariële winsten (verliezen) per 31 december	154	87	18	24

Ervaringsaanpassingen zijn de actuariële winsten en verliezen die ontstaan door verschillen tussen de actuariële veronderstellingen aan het begin van het jaar en de werkelijke uitkomsten gedurende het jaar. De volgende tabel geeft informatie over de ervaringsaanpassingen met betrekking tot kwalificerende beleggingen en verplichtingen voor regelingen met vaste toezeggingen.

	Pensioenplannen				Overige uitkeringen na uitdiensttreding			
	2008	2007	2006	2005	2008	2007	2006	2005
Ervaringsaanpassingen op kwalificerende beleggingen, winst (verlies)	93	-82	-23	41	0	0	0	0
Als % van de kwalificerende beleggingen per 31 december	0	-6,5%	-1,7%	3,1%	0	0	0	0
Ervaringsaanpassingen op de verplichtingen, verlies (winst)	-31	60	-11	-28	0	-4	-4	3
Als % van de verplichtingen per 31 december	-1,8%	3,7%	-0,7%	-1,5%	1,1%	-21,5%	-17,2%	3,8%

Onderstaande tabel geeft de toegepaste aannames weer aan het eind van het jaar:

	Pensioenplannen			Overige uitkeringen na uitdiensttreding		
	2008	2007	2006	2008	2007	2006
	%	%	%	%	%	%
Disconteringsvoet	5,60	5,35	4,60	5,00	5,05	4,15-4,25
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	0	4,90	4,28	0	0	0
Toekomstige salarisverhogingen (prijsinflatie inbegrepen)	2,60	2,30	2,10	0	2,30	2,10
Toekomstige pensioenverhogingen (prijsinflatie inbegrepen)	2,20	1,90	1,80	0	0	0
Toekomstig hypotheekrente (in verband met te verlenen kortingen)	0	0	0	5,90	5,25	4,55

De pensioenplanbeleggingen bestaan voornamelijk uit vastrentende effecten en beleggingscontracten die zijn afgesloten bij verzekeringsmaatschappijen. ASR wil het asset-allocatiebeleid geleidelijk aanpassen om te komen tot een betere afstemming tussen de duration van de activa en de duration van de pensioenverplichtingen.

ASR gebruikt de IRS-curve als referentie voor het verwachte obligatierendement en voegt aan dat rendement een risicopremie toe voor aandelen en onroerend goed.

De samenstelling van de pensioenplanbeleggingen (zowel kwalificerende als niet-kwalificerende beleggingen) is als volgt:

Activa categorie	2008	2007	2006
Aandelen	4%	11%	12%
Schuldbewijzen	0%	0%	0%
Vastrentende waarden	89%	85%	84%
Vastgoed	5%	4%	4%
Liquide middelen	1%	0%	0%
Overige	1%	0%	0%

Als financier van de pensioenregelingen heeft ASR algemene richtlijnen opgesteld voor de asset allocatie op basis van criteria zoals geografische allocatie en ratings. Om ervoor te zorgen dat de beleggingsstrategie in overeenstemming blijft met de structuur van de pensioenverplichtingen, worden periodiek Asset Liability Management-studies uitgevoerd. Op basis van deze Richtlijnen en de uitkomsten van de studies wordt de asset allocatie vastgesteld.

Over het algemeen worden de activa wereldwijd belegd in aandelen en obligaties.

Naar verwachting zal ASR als werkgever in het komende boekjaar de volgende bijdragen betalen aan de regelingen ten behoeve van uitkeringen na uitdiensttreding:

	Pensioenplannen met vaste toezeggingen	Overige vergoedingen na uitdiensttreding
Verwachte bijdragen voor volgend jaar	96	3

8.2 Overige lange termijn personeelsbeloningen

De overige lange termijn personeelsbeloningen bestaan uit verplichtingen van de werkgever uit hoofde van uitkeringen bij jubilea. Onderstaande tabel toont welke verplichtingen met betrekking tot deze vergoedingen zijn opgenomen op de balans.

	2008	2007	2006
Contante waarde van de verplichting	6,8	6,5	6,0
Reële waarde van fondsbeleggingen	0,0	0,0	0,2
Netto opgenomen verplichtingen	6,8	6,5	6,2

Actuariële veronderstellingen einde van het jaar:

	2008	2007	2006
Disconteringsvoet	4,70%	5,00%	4,20%
Salarisverhoging	2,60%	2,30%	2,10%

Hieronder volgt een overzicht van de kosten van overige lange termijn personeelsvergoedingen.

	2008	2007	2006
Aan het boekjaar toegerekende kosten	0,6	0,6	0,7
Rentekosten	0,3	0,3	0,2
Netto actuariële verlies (winst) onmiddellijk genomen	0,0	0,0	-0,3
Totaal kosten	0,9	0,9	0,6

De onderstaande tabel toont de mutaties in de verplichtingen met betrekking tot overige lange termijn personeelsvergoedingen gedurende het jaar.

	2008	2007	2006
Netto voorziening per 1 januari	-6,5	-6,2	-6,2
Totale lasten	-0,9	-0,9	-0,6
Betaalde bijdragen	0,5	0,4	0,6
Overig	0,1	0,2	0,0
Netto voorziening per 31 december	-6,8	-6,5	-6,2

9 Beloning in aandelen en opties

De laatste jaren zijn door Fortis om opties op aandelen Fortis N.V. aangeboden aan een geselecteerde groep van senior managers om deze groep mensen te binden en hun belang en dat van de maatschappij op één lijn te brengen. In het algemeen geldt dat opties vijf jaar na de toekenningsdatum uitoefenbaar worden, ongeacht of ze voorwaardelijk of onvoorwaardelijk zijn toegekend.

In 2008 zijn, als onderdeel van het optieplan, 437.400 Fortis aandelen aan het personeel aangeboden (2007: 402.300, 2006: 154.283). De kosten gerelateerd aan het optieplan 2008 bedragen euro 1.446.779 (2007: euro 1.971.270, 2006: euro 730.765).

10 Bezoldiging van de directieleden en commissarissen van ASR

Voor elk voorstel, elke aanbeveling en beslissing betreffende de bezoldiging van de hoofddirectieleden golden in 2008 de bepalingen van het Fortis Governance Statement. Hierin staat het bezoldigingsbeleid.

10.1 Bezoldiging van de leden van de Raad van Commissarissen

De leden van de voormalige Raad van Commissarissen ontvingen over 2008 geen bezoldiging (2007 eveneens nihil).

Voor de nieuwe leden van de Raad van Commissarissen van ASR Nederland is de jaarlijkse bezoldiging - vanaf 15 december 2008 - als volgt vastgesteld:

Bruto bedragen in euro's
x 1.000

	Als lid van de RvC	Als lid van een commissie	Totaal
Commissarissen			
C. van der Pol	45	5	50
C.H. van den Bos	30	10	40
M. Scheltema	30	10	40
M. Bax ⁷	30	5	35
Totaal	135	30	165

10.2 Bezoldiging bestuurders en oud-bestuurders

De bezoldigingen aan bestuurders en oud-bestuurders bedragen:

Bedragen over 2008 in euro's
x 1.000

	Periodiek betaalde beloningen	Beloningen betaal- baar op termijn ⁸	Winstdelingen en bonusbetalingen	Totaal
Bestuurders				
J.P.M. Baeten	474	270	0	744
J.W.M. van der Knaap	317	125	0	442
T. Pluijter	317	129	0	446
R.H.A. van Vledder	317	105	0	422
M.N. Kok	317	102	0	419
Totaal	1.742	731	0	2.473

⁷ Per 12 februari 2009 toegetreden tot de Raad van Commissarissen.

⁸ Betreft pensioenlasten en levensloop

Over boekjaar 2008 ziet het bestuur af van variabele beloning.

Aan oud bestuurders is op basis van bestaande contractverplichtingen in 2008 een bedrag van euro 223.526 uitbetaald.

Bedragen over 2007 in euro's
x 1.000

Bestuurders	Periodiek betaalde beloningen	Beloningen betaalbaar op termijn ⁸	Winstdelingen en bonusbetalingen	Totaal
J.P.M. Baeten	468	167	319	954
J.W.M. van der Knaap	311	102	160	573
T. Pluijter	311	103	160	574
R.H.A. van Vledder	311	91	180	582
M.N. Kok	311	75	150	536
Totaal	1.712	538	969	3.219

Aan oud bestuurders is op basis van bestaande contractverplichtingen in 2007 een bedrag van euro 209.646 uitbetaald.

10.3 Optierechten bestuurders en oud-bestuurders

Aan bestuurders en oud-bestuurders zijn de volgende optierechten op aandelen Fortis N.V. toegekend:

Naam bestuurder	'Restricted shares'	Opties toegekend in 2008	Opties uitgeoefend in 2008	Opties uitstaand per 31-12-2008	Opties uitoefenprijs	Opties expiratie datum
J.P.M. Baeten	8.362	-	-	9.628	12,44	28-04-2009
	3.315	-	-	5.071	15,31	12-04-2010
	12.907	-	-	17.476	18,65	10-04-2011
	9.544	-	-	13.940	24,68	02-04-2012
	10.380	-	-	12.339	28,62	01-04-2013
	2.840	2.590	-	2.590	16,46	01-04-2014
J.W.M. van der Knaap	4.145	-	-	4.778	12,44	28-04-2009
	2.759	-	-	4.229	15,31	12-04-2010
	10.679	-	-	14.460	18,65	10-04-2011
	7.167	-	-	10.452	24,68	02-04-2012
	7.788	-	-	9.258	28,62	01-04-2013
	2.130	1.940	-	1.940	16,46	01-04-2014
T. Pluijter	2.759	-	-	4.229	15,31	12-04-2010
	10.679	-	-	14.460	18,65	10-04-2011
	7.167	-	-	10.452	24,68	02-04-2012
	7.788	-	-	9.258	28,62	01-04-2013
	2.130	1.940	-	1.940	16,46	01-04-2014
R.H.A. van Vledder	7.167	-	-	10.452	24,68	02-04-2012
	7.788	-	-	9.258	28,62	01-04-2013
	2.130	1.940	-	1.940	16,46	01-04-2014
M.N. Kok	-	-	-	4.181	18,65	10-04-2011
	-	-	-	8.959	24,68	02-04-2012
	7.788	-	-	9.258	28,62	01-04-2013
	2.130	1.940	-	1.940	16,46	01-04-2014

⁸ Betreft pensioenlasten en levensloop.

Naam bestuurder	'Restricted shares'	Opties toegekend in 2008	Opties uitgeoefend in 2008	Opties uitstaand per 31-12-2008	Opties uitoefen-prijs	Opties expiratie datum
J.C. van Ek	16.078	-	-	18.545	12,44	28-04-2009
	6.206	-	-	9.484	15,31	12-04-2010
	27.964	-	-	37.866	18,65	10-04-2011
V.I. Goedvolk	10.010	-	-	11.539	12,44	28-04-2009
	1.935	-	-	2.950	15,31	12-04-2010
P.B.G. van Harten	5.752	-	-	6.630	12,44	28-04-2009
	3.315	-	-	5.071	15,31	12-04-2010
	15.535	-	-	21.036	18,65	10-04-2011
	20.259	-	-	29.577	24,68	02-04-2012
	24.954	-	-	29.660	28,62	01-04-2013
	7.350	6.715	-	6.715	16,46	01-04-2014
T. Meinders	4.145	-	-	4.778	12,44	28-04-2009
	2.759	-	-	4.229	15,31	12-04-2010
	10.679	-	-	14.460	18,65	10-04-2011

Opties toegekend in 2008 betreffen opties toegekend naar aanleiding van geleverde prestaties over 2007.

11 Accountantsvergoedingen

De vergoedingen aan accountants voor de jaren 2008, 2007 en 2006 kunnen worden onderverdeeld naar:

- Vergoedingen voor controleopdrachten: hieronder zijn begrepen de vergoedingen voor het controleren van de statutaire en geconsolideerde jaarrekening(en), kwartaalberichten en overige rapportages;
- Overige niet-controle gerelateerde vergoedingen: dit betreft onder meer kosten van ondersteuning en advisering bij acquisities.

De accountantsvergoedingen zijn als volgt te specificeren:
(in miljoenen euro's)

	2008	2007	2006
Controlekosten	2	2	2
Overige niet-controle gerelateerde kosten	1	2	1
Totaal	3	4	3

12 Transacties met verbonden partijen

Onder partijen verbonden met ASR zijn begrepen minderheidsdeelnemingen, pensioenfondsen, joint ventures, directieleden, leden van de Raad van Commissarissen, naaste familieleden van de hiervoor genoemde personen. Daarnaast gaat het om entiteiten waarover de hiervoor genoemde personen zeggenschap hebben of die substantieel door hen worden beïnvloed en overige verbonden entiteiten.

ASR gaat bij haar bedrijfsvoering regelmatig transacties aan met verbonden partijen. De transacties hebben met name betrekking op leningen, deposito's, commissies en herverzekeringscontracten en worden uitgevoerd tegen de commerciële en marktcondities die gehanteerd worden voor niet-verbonden partijen.

De beloning en het gecombineerde aandelenbezit van de leden van de Hoofddirectie wordt beschreven in Hoofdstuk 10 Bezoldiging van de directieleden en commissarissen van ASR.

In de normale bedrijfsuitoefening kunnen ASR-entiteiten zakelijke kredieten, leningen of bankgaranties verlenen aan directieleden, commissarissen of aan naaste familieleden van directieleden of naaste familieleden van leden van de Raad van Commissarissen.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de financiële reikwijdte van de activiteiten die ASR is aangegaan met onderstaande verbonden partijen:

- Deelnemingen;
- Joint ventures;
- Overige verbonden partijen.

Tot en met 3 oktober 2008 vielen onder verbonden partijen ook de voormalige moedermaatschappij Fortis Insurance N.V, Fortis N.V. en voormalige groepsmaatschappijen van Fortis.

Balansposten met verbonden partijen per 31 december:	2008	2007	2006
Beleggingen in deelnemingen	143	326	172
Overige activa	34	1.345	1.741
Schuldbewijzen, achtergestelde schulden en overige leningen	0	2.161	2.505
Overige passiva	1	109	184
Verrichtingen in de resultatenrekening voor het boekjaar	2008	2007	2006
Rentebaten	96	131	140
Rentelasten	108	208	151
Verzekeringspremies, netto na herverzekering (verdiend)	-16	20	9
Commissiebatens	35	50	63
Overige baten	70	69	198
Operationele, administratieve en overige kosten	155	154	131

De mutatie in de balansposten met verbonden partijen ten opzichte van boekjaar 2007 wordt veroorzaakt door het feit dat ASR per 3 oktober 2008 geen deel meer uitmaakt van Fortis Groep. In de baten en lasten zijn tot en met 3 oktober transacties opgenomen met de Fortis Groep.

13 Segment informatie

ASR is een financiële dienstverlener die actief is in verzekeren. ASR levert producten en diensten en opereert in marktsegmenten die onderhevig zijn aan verschillende niveaus van winstgevendheid, groeimogelijkheden, toekomstperspectief en risico's.

De segmentrapportage van ASR reflecteert de volledige economische bijdrage van de verschillende segmenten. ASR onderscheidt de segmenten Leven en Niet-leven. Het doel van deze rapportage is het volledig alloceren van alle posten in de balans en resultatenrekening aan die segmenten die hiervoor de volledige managementverantwoordelijkheid hebben.

De segmentinformatie wordt opgesteld in overeenstemming met de waarderingsgrondslagen zoals gebruikt voor het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening van ASR (zie hiervoor hoofdstuk 2).

Transacties tussen de verschillende segmenten vinden plaats tegen marktconforme condities ('at arm's length').

13.1 Verzekeringen

ASR bewerkt via onafhankelijke tussenpersonen de markt en biedt haar zakelijke en particuliere klanten een breed spectrum van leven-, schade-, zorg- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen alsmede hypotheek en spaarproducten.

Allocatieregels

In overeenstemming met het businessmodel van ASR worden de dienstverlenende activiteiten van de verzekeringsmaatschappijen niet separaat gerapporteerd.

Het alloceren van balansposten aan segmenten vindt plaats op basis van de aan externe klanten verkochte producten.

Voor balansposten die niet gerelateerd kunnen worden aan verkochte producten aan klanten, wordt een aangepaste toerekeningsmethodologie gehanteerd, die voor alle rapporterende segmenten van toepassing is.

13.2 Resultatenrekening van de activiteiten Leven en Niet-leven

	Leven	Niet-leven	Eliminaties	Totaal
Baten, 2008				
Verzekeringspremies	3.491	2.288	-2	5.777
Rentebaten	1.164	177	-10	1.331
Commissiebaten	20	100	0	120
Dividend- en andere beleggingsbaten	277	24	0	301
Overige baten	197	120	-1	316
Baten inzake unit-linked contracten	2.359	0	0	2.359
Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen	40	-57	0	-17
Aandeel in het resultaat van deelnemingen en joint ventures	28	-1	0	27
Totale baten	7.576	2.651	-13	10.214
Lasten				
Schadelasten en uitkeringen	-3.751	-1.611	2	-5.360
Commissielasten	-128	-414	1	-541
Afschrijving van materiële en immateriële vaste activa	-70	-9	0	-79
Operationele lasten en personeelslasten	-554	-369	0	-923
Rentelasten	-303	-59	10	-352
Lasten inzake unit-linked contracten	-2.871	0	0	-2.871
Wijzigingen in de bijzondere waardeverminderingen	-754	-179	0	-933
Totale lasten	-8.431	-2.641	13	-11.059
Resultaat voor belasting	-855	10	0	-845
Winstbelasting	216	-4	0	212
Nettoresultaat over de periode	-639	6	0	-633
Nettoresultaat toewijsbaar aan de minderheidsbelangen	-7	0	0	-7
Nettoresultaat toewijsbaar aan de aandeelhouders	-646	6	0	-640
Baten, 2007				
Verzekeringspremies	3.108	2.091	-2	5.197
Rentebaten	1.082	157	-6	1.233
Commissiebaten	19	95	0	114
Dividend- en andere beleggingsbaten	276	22	0	298
Overige baten	184	151	0	335
Baten uit beleggingen inzake unit-linked contracten	119	0	0	119
Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen	685	83	0	768
Aandeel in het resultaat van deelnemingen en joint ventures	38	0	0	38
Totale baten	5.511	2.599	-8	8.102
Lasten				
Schadelasten en uitkeringen	-2.831	-1.459	2	-4.288
Commissielasten	-153	-401	0	-554
Afschrijving van materiële en immateriële vaste activa	-62	-6	0	-68
Operationele lasten en personeelslasten	-495	-367	0	-862
Rentelasten	-314	-61	6	-369
Lasten inzake unit-linked contracten	-785	0	0	-785
Wijzigingen in de bijzondere waardeverminderingen	-130	-29	0	-159
Totale lasten	-4.770	-2.323	8	-7.085
Resultaat voor belasting	741	276	0	1.017
Winstbelasting	-67	-44	0	-111
Nettoresultaat over de periode	674	232	0	906
Nettoresultaat toewijsbaar aan de minderheidsbelangen	-17	0	0	-17
Nettoresultaat toewijsbaar aan de aandeelhouders	657	232	0	889

13.3 Balans van de activiteiten Leven en Niet-leven

De balansgegevens gesplitst naar leven en niet-leven zijn per 31 december als volgt:

Activa 2008	Leven	Niet-leven	Eliminaties	Totaal
Geldmiddelen en kasequivalenten	905	206	-457	654
Overige activa en vorderingen	7.816	989	-128	8.677
Beleggingen voor verkoop beschikbaar	13.414	2.877		16.291
Beleggingen tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening	298	112	0	410
Vastgoedbeleggingen	1.623	216	0	1.839
Beleggingen in deelnemingen en joint ventures	146	16	0	162
Beleggingen inzake unit-linked contracten	7.487	0	0	7.487
Herverzekering	18	505	0	523
Materiële vaste activa	244	20	0	264
Goodwill en overige immateriële vaste activa	396	11	0	407
Totaal Activa	32.347	4.952	-585	36.714
Passiva				
Overlopende rente en overige passiva	3.182	408	-27	3.563
Schulden aan banken	1.651	0	0	1.651
Verplichtingen inzake verzekeringscontracten	17.861	3.289	0	21.150
Verplichting inzake unit-linked contracten	8.263	0	0	8.263
Overige financieringen	589	465	-545	509
Acute en latente belastingen	268	66	0	334
Voorzieningen	21	8	0	29
Achtergestelde schulden	90	609	-13	686
Passiva, verplichtingen	31.925	4.845	-585	36.185
Eigen vermogen toewijsbaar aan de aandeelhouders	422	107	-97	432
Minderheidsbelangen	0	0	97	97
Eigen vermogen	422	107	0	529
Totaal verplichtingen en eigen vermogen	32.347	4.952	-585	36.714

Activa 2007	Leven	Niet-leven	Eliminaties	Totaal
Geldmiddelen en kasequivalenten	428	115	-60	483
Overige activa en vorderingen	7.324	878	-54	8.148
Beleggingen voor verkoop beschikbaar	13.059	2.509	0	15.568
Beleggingen tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening	1.169	306	0	1.475
Vastgoedbeleggingen	1.260	413	0	1.673
Beleggingen in deelnemingen en joint ventures	175	10	0	185
Beleggingen inzake unit-linked contracten	10.234	0	0	10.234
Herverzekering	35	493	0	528
Materiële vaste activa	206	21	0	227
Goodwill en overige immateriële vaste activa	391	14	0	405
Totaal Activa	34.281	4.759	-114	38.926
Passiva				
Overlopende rente en overige passiva	2.372	273	-11	2.634
Schulden aan banken	1.207	0	0	1.207
Verplichtingen inzake verzekeringscontracten	16.922	3.123	0	20.045
Verplichting inzake unit-linked contracten	10.633	0	0	10.633
Overige financieringen	831	135	91	1.057
Acute en latente belastingen	231	47	0	278
Voorzieningen	25	1	0	26
Achtergestelde schulden	91	610	-14	687
Passiva, verplichtingen	32.312	4.189	66	36.567
Eigen vermogen toewijsbaar aan de aandeelhouders	1.969	570	-277	2.262
Minderheidsbelangen	0	0	97	97
Eigen vermogen	1.969	570	-180	2.359
Totaal verplichtingen en eigen vermogen	34.281	4.759	-114	38.926

Toelichting op de balans

14 Geldmiddelen en kasequivalenten

Onder kasmiddelen zijn direct beschikbare kasgelden en andere financiële instrumenten met een looptijd van minder dan drie maanden, na de datum van verkrijging, inbegrepen. De kasmiddelen bestaan per 31 december uit:

	2008	2007	2006
Vorderingen op banken	580	561	682
Overige	74	-78	322
Totaal	654	483	1.004

15 Overige activa en vorderingen

De overige activa en vorderingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	371	183	160
Vorderingen op banken	871	943	1.177
Vorderingen op klanten	4.406	4.592	4.887
Handels- en overige vorderingen	1.005	1.095	1.029
Overlopende rente en overige activa	2.024	1.335	1.295
Overige activa en vorderingen	8.677	8.148	8.548

15.1 Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden

De afgeleide financiële instrumenten aangehouden voor handelsdoeleinden zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Afgeleide financiële instrumenten:			
Niet-beursgenoteerd	334	181	149
Beursgenoteerd	37	2	11
Totaal afgeleide financiële instrumenten	371	183	160

De details van de derivaten zijn beschreven in hoofdstuk 28 'Derivaten'. In hoofdstuk 29 'Reële waarden van financiële activa en financiële passiva' wordt een nadere toelichting gegeven op de berekening van de reële waarden.

De hedging-strategieën staan in hoofdstuk 6, 'Risicomanagement', beschreven.

15.2 Vordering op banken

Op 31 december zijn de vorderingen op banken als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Rentedragende deposito's	156	179	188
Leningen en voorschotten	558	606	835
Overig	157	158	154
Totaal vorderingen op banken	871	943	1.177

De vorderingen op banken betreffen zakelijke leningen en deposito's. Ze worden gewaardeerd tegen geamortiseerde waarde, indien nodig onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid.

15.3 Vordering op klanten

De vorderingen op klanten zijn per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
Overheid en officiële instellingen	382	436	463
Hypothecaire leningen	2.179	2.366	2.616
Leningen voor particuliere doeleinden	0	0	163
Leningen voor zakelijke doeleinden	1.855	1.808	1.692
Polisbeleningen	14	16	18
Totaal vorderingen op klanten	4.430	4.626	4.952
Minus bijzondere waardeverminderingen			
- Specifieke kredietrisico's	-21	-31	-65
- Bestaande maar niet gerapporteerde (IBNR)	-3	-3	0
Netto vorderingen op klanten	4.406	4.592	4.887

De leningen betreffen zakelijke kredietverleningen en worden gewaardeerd tegen nominale waarde, indien nodig onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid.

15.4 Handels- en overige vorderingen

De handels- en overige vorderingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Vorderingen op verzekeringnemers	320	313	321
Operationele lease vorderingen	1	1	1
Vorderingen op intermediairs	141	121	145
Vorderingen uit hoofde van herverzekeringsacties	187	221	217
Overig	381	462	382
Totaal, bruto	1.030	1.118	1.066
Bijzondere waardevermindering	-25	-23	-37
Totaal	1.005	1.095	1.029

15.5 Overlopende rente en overige activa

De overlopende rente en overige activa zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Geactiveerde acquisitiekosten	646	678	689
Overlopende investerings- en renteopbrengsten	504	435	395
Gebouwen gehouden voor verkoop	220	173	128
Latente belasting vorderingen	612	17	12
Acute belasting vorderingen	6	7	8
Overig	53	42	63
Totaal, bruto	2.041	1.352	1.295
Bijzondere waardevermindering	-17	-17	0
Totaal	2.024	1.335	1.295

Alle aan- en verkopen van financiële activa met verplichte levering binnen een tijdsbestek dat is voorgeschreven door regelgeving of marktconventie worden opgenomen op de transactiedatum. Dit is de datum waarop ASR toetreedt tot de contractuele bepalingen van het instrument. De regel 'overig' omvat hoofdzakelijk het saldo van de tijdelijke verschillen tussen de bedragen op de aankoopdatum en de leveringsdatum.

Wijziging in de geactiveerde acquisitiekosten

Het verloop van de geactiveerde acquisitiekosten in verband met verzekeringscontracten over het jaar is als volgt:

	2008	2007	2006
Balans per 1 januari	678	689	709
Geactiveerde acquisitiekosten	90	118	123
Afschrijvingen	-123	-130	-128
Aankoop groepsmaatschappijen	1	0	9
Andere aanpassingen waaronder omrekeningsverschillen	0	1	-24
Balans per 31 december	646	678	689

16 Beleggingen

Binnen de gedefinieerde beleggingsstrategieën worden financiële activa en passiva, inclusief derivaten, samengebracht in specifieke portefeuilles. De performance en het risico hiervan worden beheerd en geëvalueerd op basis van de reële waarde.

De samenstelling van de beleggingen is per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
<i>Beleggingen</i>			
Voor verkoop beschikbaar	17.311	15.781	16.164
Reële waarde via de resultatenrekening	410	1.475	1.749
Vastgoedbeleggingen	1.896	1.711	1.654
Beleggingen in deelnemingen en joint ventures	162	185	211
Totaal, bruto	19.779	19.152	19.778
Bijzondere waardeverminderingen	-1.077	-251	-134
Totaal	18.702	18.901	19.644

16.1 Beleggingen beschikbaar voor verkoop

De reële waarde en geamortiseerde kostprijs en de hieraan gerelateerde ongerealiseerde winsten en verliezen van de beleggingen beschikbaar voor verkoop zijn per 31 december als volgt:

	Historische geamortiseerde kostprijs	Herwaardering	Bijzondere waarde vermindering	Reële waarden
31 december 2008				
<i>Beleggingen beschikbaar voor verkoop</i>				
Kortlopend overheidspapier en overig verdisconteerbaar papier	2	0	0	2
Overheidsobligaties	6.115	238	0	6.353
Obligaties uitgegeven door ondernemingen	9.545	-1.625	-510	7.410
Schuldbewijzen gedekt door hypotheek	370	-42	0	328
Schuldbewijzen gedekt door andere activa	644	-91	-239	314
Private equities en durfkapitaal	23	25	-2	46
Overige aandelen	1.893	-220	-269	1.404
Overige beleggingen	441	-7	0	434
Totaal	19.033	-1.722	-1.020	16.291
Gewaardeerd op basis van marktinformatie				603
Beursgenoteerd				15.688
Gewaardeerd op basis van theoretische modellen				0
Totaal				16.291

	Historische geamortiseerde kostprijs	Herwaardering	Bijzondere waarde vermindering	Reële waarden
31 december 2007				
<i>Beleggingen beschikbaar voor verkoop</i>				
Kortlopend overheidspapier en overig verdisconteerbaar papier	49	0	0	49
Overheidsobligaties	3.495	-38	0	3.457
Obligaties uitgegeven door ondernemingen	7.824	-387	-17	7.420
Schuldbewijzen gedekt door hypotheek	333	-9	0	324
Schuldbewijzen gedekt door andere activa	656	-26	-109	521
Private equities en durfkapitaal	13	112	-1	124
Overige aandelen	2.453	725	-86	3.092
Overige beleggingen	581	0	0	581
Totaal	15.404	377	-213	15.568
31 december 2006				
<i>Beleggingen beschikbaar voor verkoop</i>				
Kortlopend overheidspapier en overig verdisconteerbaar papier	99	0	0	99
Overheidsobligaties	3.767	57	0	3.824
Obligaties uitgegeven door ondernemingen	6.657	114	0	6.771
Schuldbewijzen gedekt door hypotheek	379	0	0	379
Schuldbewijzen gedekt door andere activa	688	-2	-1	685
Private equities en durfkapitaal	80	83	-14	149
Overige aandelen	2.411	1.283	-90	3.604
Overige beleggingen	548	0	0	548
Totaal	14.629	1.535	-105	16.059

Bijzondere waardeverminderingen van beleggingen beschikbaar voor verkoop

De volgende tabel toont de wijzigingen in de bijzondere waardeverminderingen van beleggingen beschikbaar voor verkoop:

	2008	2007	2006
Balans per 1 januari	-213	-105	-135
Toename bijzondere waardeverminderingen	-956	-139	-3
Vrijval door verkoop	157	0	34
Omrekeningsverschillen en andere aanpassingen	-8	31	-1
Balans per 31 december	-1.020	-213	-105

De stijging van de omrekeningsverschillen en andere aanpassingen worden hoofdzakelijk bepaald door valutaverschillen bij beleggingen beschikbaar voor verkoop.

16.2 Beleggingen tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening

Een nadere toelichting op de beleggingen welke tegen reële waarde worden gehouden met verwerking van ongerealiseerde waardeveranderingen in de resultatenrekening is per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
Schuldbewijzen gedekt door overige activa	410	1.475	1.749
Per 31 december 2008 kan dit bedrag als volgt worden gespecificeerd:			
Gewaardeerd op basis van marktinformatie	41		
Beursgenoteerd	369		
Gewaardeerd op basis van theoretische modellen	0		
Totaal	410		

De schuldbewijzen gedekt door overige activa zijn voornamelijk synthetische Collateralized Debt Obligations met besloten derivaten.

De dalingen in 2008 en 2007 worden hoofdzakelijk veroorzaakt door de afwaardering van de CDO's als gevolg van het veranderen van de marktomstandigheden door de kredietcrisis.

Van de schuldbewijzen gedekt door overige activa betreft een bedrag van euro 373 zgn. other asset backed securities. Het verloop hiervan is als volgt te specificeren:

	2008	2007	2006
Stand per 1 januari	1.387	1.680	1.585
aan/verkopen	-649	-170	91
ongerealiseerd resultaat	-344	-82	9
gerealiseerd resultaat	-50	-4	0
overig	29	-37	-5
Stand per 31 december	373	1.387	1.680

16.3 Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in vastgoed hebben met name betrekking op landerijen, woningen, kantoren, en winkels en parkeergarages, primair in Nederland. De beleggingen in vastgoed zijn per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
Kostprijs per 1 januari	2.074	2.022	1.769
Toevoegingen	708	133	870
Verbeteringen	14	9	4
Terugname door desinvesteringen	-593	-163	-544
Overdracht naar (van) onroerend goed voor eigen gebruik	2	121	-77
Overig	7	-48	0
Kostprijs per 31 december	2.212	2.074	2.022
Cumulatieve afschrijving per 1 januari	-363	-368	-357
Afschrijvingen	-33	-29	-36
Terugname afschrijvingen door desinvesteringen	69	14	25
Overige mutaties	11	20	0
Cumulatieve afschrijving per 31 december	-316	-363	-368
Bijzondere waardeverminderingen per 1 januari	-38	-29	-30
Toename van bijzondere waardeverminderingen	-26	-16	-4
Terugname bijzondere waardeverminderingen	7	7	5
Overige	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen per 31 december	-57	-38	-29
Netto vastgoedbeleggingen	1.839	1.673	1.625

De afschrijvingen op gebouwen worden berekend volgens de lineaire methode. De kosten over de geschatte levensduur worden afgeschreven tot de restwaarde. De vastgoedbeleggingen zijn gesplitst in de componenten grond, casco, buitenschil, installaties, inrichting (zowel ruwe afwerking en detailafwerking) en erfpacht. De maximale levensduur van de componenten is te vinden in de grondslagen voor financiële verslaggeving in het onderdeel materiële vaste activa (hoofdstuk 2.20).

De reële waarde van vastgoedbeleggingen bedraagt ultimo 2008 euro 3.381 (ultimo 2007 euro 3.059 en ultimo 2006 euro 2.927).

16.4 Beleggingen in deelnemingen en joint ventures

Een overzicht van de boekwaarde van de belangrijkste beleggingen in deelnemingen en joint ventures is als volgt:

	2008	2007	2006
<i>Joint ventures</i>			
Deltafort	127	149	171
<i>Deelnemingen</i>			
Overige	35	36	40
Totaal	162	185	211

De belangen van ASR in de deelnemingen en joint ventures op basis van een 100% deelneming zijn per 31 december 2008 als volgt:

	Totaal activa	Totaal passiva	Totaal baten	Totaal lasten
Deltafort	346	0	21	0
Overige	742	613	523	467
Totaal	1.088	613	544	467

17 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	115	113	114
Inventaris en motorrijtuigen	9	12	10
Gebouwen in aanbouw	140	102	205
Totaal	264	227	329

Wijzigingen in de materiële vaste activa

De wijzigingen in de materiële vaste activa kunnen voor de jaren 2008, 2007 en 2006 als volgt worden weergegeven:

2008	Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	Inventaris en motorrijtuigen	Gebouwen in aanbouw	Totaal
Kostprijs per 1 januari	191	117	102	410
Toevoegingen	3	3	49	55
Terugname door desinvesteringen	0	0	0	0
Overdracht van vastgoedbeleggingen	9	0	-11	-2
Overig	0	-1	0	-1
Kostprijs per 31 december	203	119	140	462
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	-78	-105	0	-183
Afschrijvingen	-10	-6	0	-16
Terugname door desinvesteringen	0	0	0	0
Overig	0	1	0	1
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	-88	-110	0	-198
Bijzondere waardeverminderingen per 1 januari	0	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen ten laste van het resultaat	0	0	0	0
Terugname bijzondere waardeverminderingen	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen per 31 december	0	0	0	0
Netto materiële vaste activa	115	9	140	264

2007	Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	Inventaris en motorrijtuigen	Gebouwen in aanbouw	Totaal
Kostprijs per 1 januari	187	110	205	502
Toevoegingen	-4	11	18	25
Terugname door desinvesteringen	0	-3	0	-3
Overdracht van vastgoedbeleggingen	0	0	-121	-121
Overig	8	-1	0	7
Kostprijs per 31 december	191	117	102	410
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	-73	-100	0	-173
Afschrijvingen	-5	-9	0	-14
Terugname door desinvesteringen	0	3	0	3
Overig	0	1	0	1
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	-78	-105	0	-183
Bijzondere waardeverminderingen per 1 januari	0	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen ten laste van het resultaat	0	0	0	0
Terugname bijzondere waardeverminderingen	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen per 31 december	0	0	0	0
Netto materiële vaste activa	113	12	102	227
2006				
Kostprijs per 1 januari	189	173	0	362
Toevoegingen	2	4	128	134
Terugname door desinvesteringen	-4	-70	0	-74
Overdracht van vastgoedbeleggingen	0	0	77	77
Overig	0	3	0	3
Kostprijs per 31 december	187	110	205	502
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	-68	-131	0	-199
Afschrijvingen	-5	-11	0	-16
Terugname door desinvesteringen	0	44	0	44
Overig	0	-2	0	-2
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	-73	-100	0	-173
Bijzondere waardeverminderingen per 1 januari	0	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen ten laste van het resultaat	0	0	0	0
Terugname bijzondere waardeverminderingen	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen per 31 december	0	0	0	0
Netto materiële vaste activa	114	10	205	329

De afschrijvingen op gebouwen worden berekend volgens de lineaire methode. Daarbij worden de kosten over de geschatte levensduur afgeschreven tot de restwaarde. De terreinen en gebouwen voor eigen gebruik zijn gesplitst in de componenten grond, casco, buitenschil, installaties en inrichting (zowel ruwe afwerking als detailafwerking). De maximale levensduur van de componenten is te vinden in de grondslagen voor financiële verslaggeving in het onderdeel materiële vaste activa (hoofdstuk 2.20).

IT, kantoor- en andere apparatuur en motorrijtuigen worden afgeschreven in 3 tot 5 jaar.

De reële waarde van de terreinen en gebouwen voor eigen gebruik bedraagt ultimo 2008 euro 261 miljoen (2007: euro 241 miljoen, 2006: euro 237 miljoen).

18 Goodwill en overige immateriële vaste activa

Per 31 december zijn de immateriële vaste activa als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Goodwill	48	36	26
Waarde van verworven activiteiten (VOBA)	344	363	385
Software en overige immateriële vaste activa	15	6	17
Totaal goodwill en overige immateriële vaste activa	407	405	428

Wijzigingen in goodwill en overige immateriële vaste activa

De wijzigingen in goodwill en overige immateriële vaste activa kunnen voor 2008, 2007 en 2006 als volgt worden weergegeven:

2008	Goodwill	Waarde van verworven activiteiten (VOBA)	Software en overige vaste immateriële activa	Totaal
Kostprijs per 1 januari	41	502	44	587
Aankoop	0	0	16	16
Overig	12	0	-4	8
Kostprijs per 31 december	53	502	56	611
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	0	-134	-37	-171
Afschrijvingen	0	-19	-5	-24
Overig	0	0	2	2
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	0	-153	-40	-193
Bijzondere waardeverminderingen per 1 januari	-5	-5	-1	-11
Bijzondere waardeverminderingen	0	0	0	0
Bijzondere waardeverminderingen per 31 december	-5	-5	-1	-11
Netto immateriële vaste activa	48	344	15	407

2007	Goodwill	Waarde van verworven activiteiten (VOBA)	Software en overige vaste immateriële activa	Totaal
Kostprijs per 1 januari	31	500	56	587
Aankoop groepsmaatschappijen	11	0	-7	4
Overig	-1	2	-5	-4
Kostprijs per 31 december	41	502	44	587
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	0	-113	-39	-152
Afschrijvingen	0	-20	-4	-24
Overig	0	-1	6	5
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	0	-134	-37	-171
Bijzondere waardeverminderingen per 1 januari	-5	-2	0	-7
Bijzondere waardeverminderingen	0	-3	-1	-4
Bijzondere waardeverminderingen per 31 december	-5	-5	-1	-11
Netto immateriële vaste activa	36	363	6	405
2006				
Kostprijs per 1 januari	2	502	33	537
Aankoop groepsmaatschappijen	25	0	15	40
Overig	4	-2	8	10
Kostprijs per 31 december	31	500	56	587
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	0	-97	-25	-122
Afschrijvingen	0	-20	-9	-29
Overig	0	4	-5	-1
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	0	-113	-39	-152
Bijzondere waardeverminderingen per 1 januari	-1	0	0	-1
Bijzondere waardeverminderingen	-4	-2	0	-6
Bijzondere waardeverminderingen per 31 december	-5	-2	0	-7
Netto immateriële vaste activa	26	385	17	428

De immateriële vaste activa worden afgeschreven naar gelang de verwachte levensduur. Op goodwill vindt in overeenstemming met IFRS geen afschrijving plaats. Ten minste jaarlijks vindt een beoordeling plaats of van een bijzondere waardevermindering sprake is door het vergelijken van de boekwaarde met de reële waarde.

In het algemeen hebben zowel software als overige immateriële vaste activa een levensduur van maximaal 3 jaar.

Afschrijvingsschema van Waarde van verworven activiteiten (VOBA)

VOBA wordt opgenomen op het moment van acquisitie van een verzekeringsbedrijf of een verzekeringsportefeuille. VOBA wordt afgeschreven over de verwachte looptijd van de verkregen portefeuille. Daarnaast wordt ten minste jaarlijks beoordeeld of van een bijzondere waardevermindering sprake is. Dit gebeurt door het vergelijken van de boekwaarde met de reële waarde. Het verwachte afschrijvingsschema voor toekomstige jaren ziet er als volgt uit:

	2009	2010	2011	2012	2013	Later
Geschatte afschrijving van VOBA	20	20	19	19	19	246

19 Overlopende rente en overige passiva

De overlopende rente en overige passiva zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Derivaten aangehouden voor afdekking	1	1	1
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	36	22	25
Schuldbewijzen	4	5	5
Schulden aan klanten	59	16	13
Overlopende rente en overige passiva	3.463	2.590	2.437
Totaal	3.563	2.634	2.481

19.1 Schulden aan klanten

De schulden aan klanten zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Depots van herverzekeraars	5	5	6
Overige schulden	54	11	7
Totaal	59	16	13

19.2 Overlopende rente en overige passiva

Per 31 december is de samenstelling van de overlopende rente en overige passiva als volgt:

	2008	2007	2006
Latente opbrengsten	12	6	5
Overlopende rente	55	124	110
Overige personeelsvoordelen	108	108	89
Pensioenverplichtingen	1.885	486	434
Handelsschulden	84	179	184
Schulden aan agenten, polishouders en tussenpersonen	481	791	765
BTW en overige te betalen belastingen	17	2	6
Te betalen dividend	5	2	0
Schulden aan herverzekeraars	82	91	117
Overige schulden	734	801	727
Totaal	3.463	2.590	2.437

Nadere details over de pensioenverplichtingen zijn te vinden in hoofdstuk 8 'Vergoedingen na uitdiensttreding en andere lange termijn personeelsbeloningen'. Overige personeelsvoordelen hebben onder meer betrekking op overige lange termijn personeelsbeloningen (zie hoofdstuk 8), overige uitkeringen na uitdiensttreding (zie hoofdstuk 8), sociale lasten, afvloeiingsregelingen en opgebouwde vakantierechten.

Alle aan- en verkopen van financiële activa met verplichte levering binnen een tijdsbestek dat is voorgeschreven door regelgeving of marktconventie worden opgenomen op de transactiedatum. Dit is de datum waarop ASR de contractuele bepalingen van het instrument is aangegaan.

20 Schulden aan banken

De schulden aan banken zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Bank deposito's:			
Direct opeisbaar	0	0	121
Termijndeposito's	0	0	567
Totaal deposito's	0	0	688
Uitgeleende effecten	1.501	1.207	1.000
Overig	150	0	2
Totaal	1.651	1.207	1.690

Er is geen significant verschil tussen de boekwaarde van de passiva gehouden tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening en de nominale waarde van deze passiva.

Het ontvangen collateral uit hoofde van security lending bestaat uit drie deposito's en een lening, te weten:

- Deposito: euro 483 miljoen, vervaldatum 6 januari 2009, rente 2,898%
- Deposito: euro 250 miljoen, vervaldatum 12 januari 2009, rente 3,147%
- Deposito: euro 168 miljoen, vervaldatum 9 februari 2009, rente 4,69% en
- Lening: euro 600 miljoen, vervaldatum 19 oktober 2009, rente 5,17%.

De items onder 'overig' betreffen ontvangen collateral op basis van met tegenpartijen gesloten ISDA's. Over het ontvangen collateral wordt rente betaald. De rentepercentages voor het collateral van euro 136 miljoen en euro 14 miljoen bedragen respectievelijk 1,86% en 1,84%. Er zijn geen specifieke looptijden, omdat de looptijd afhankelijk is van de waardeontwikkeling van het instrument en in principe wekelijks wordt vastgesteld.

21 Verplichtingen inzake verzekeringscontracten

De verplichtingen inzake verzekeringscontracten zijn per 31 december als volgt:

	2008			2007			2006		
	Leven	Niet-Leven	Totaal	Leven	Niet-Leven	Totaal	Leven	Niet-Leven	Totaal
Bruto									
Verplichting voor toekomstige uitkeringen	18.385	0	18.385	17.280	0	17.280	17.168	0	17.168
Verplichting voor schaden	0	2.757	2.757	0	2.570	2.570	0	2.416	2.416
Niet-verdiende premies	0	532	532	0	550	550	0	532	532
Verplichting voor winstdeling	17	0	17	20	0	20	24	0	24
Aanpassing shadow accounting	-541	0	-541	-378	3	-375	94	-1	93
	17.861	3.289	21.150	16.922	3.123	20.045	17.286	2.947	20.233
Herverzekering	-18	-505	-523	-35	-493	-528	-106	-462	-568
Netto	17.843	2.784	20.627	16.887	2.630	19.517	17.180	2.485	19.665

Het verloop van de verplichtingen inzake verzekeringscontracten kan als volgt worden weergegeven:

	Levensverzekerings- contracten
Balans per 1 januari 2006	17.176
Toevoegingen ten laste van de resultatenrekening	450
Aanpassing shadow accounting	-446
Balans per 31 december 2006	17.180
Toevoegingen ten laste van de resultatenrekening	179
Aanpassing shadow accounting	-472
Balans per 31 december 2007	16.887
Toevoegingen ten laste van de resultatenrekening	1.119
Aanpassing shadow accounting	-163
Balans per 31 december 2008	17.843

22 Verplichtingen inzake unit-linked contracten

Het verloop van de verplichtingen inzake unit-linked contracten op basis van verzekeringscontracten is als volgt:

	2008	2007	2006
Balans per 1 januari	10.633	9.797	8.658
Premies	1.189	1.475	1.142
Overige mutaties	-3.559	-639	-3
Balans per 31 december	8.263	10.633	9.797

In de overige mutaties zijn onder andere waardeveranderingen van beleggingen, rente en dividendinkomsten en afkopen verantwoord. De sterke toename in de overige mutaties t.o.v. 2007 is te wijten aan een sterke toename in de waardeveranderingen van beleggingen als gevolg van de turbulentie op financiële markten in 2008.

Onder de verplichtingen inzake unit-linked contracten zijn ook begrepen de garantievoorziening en transparantievoorziening.

23 Overige financieringen

De overige financieringen zijn per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
Totaal overige financieringen	509	1.057	1.323

Deze post heeft voornamelijk betrekking op onderhands geplaatste leningen. Tegenover de uitstaande onderhands geplaatste leningen heeft ASR geen zekerheden verstrekt.

24 Acute en latente belastingen

De belastingpositie kan als volgt worden samengevat:

	2008			2007			2006		
	Acuut	Latent	Totaal	Acuut	Latent	Totaal	Acuut	Latent	Totaal
Activa	6	612	618	7	17	24	8	12	20
Passiva	198	136	334	37	241	278	224	193	417
Netto positie	-192	476		-30	-224		-216	-181	

De acute en latente belastingvorderingen zijn begrepen onder 'Overlopende rente en overige activa' (hoofdstuk 15.5).

	2008	2007	Balans 2006
<i>Latente belastingvorderingen:</i>			
Activa aangehouden voor handelsdoeleinden (handelsportefeuille effecten/afgeleide financiële instrumenten/overige handelsactiva)	76	10	2
Beleggingen (tot einde looptijd aangehouden/beschikbaar voor verkoop)	570	40	1
Vastgoedbeleggingen	8	4	0
Materiële vaste activa	0	0	3
Immateriële vaste activa (exclusief goodwill)	3	0	1
Verzekeringsspolis en claimreserves	174	140	278
Waardeverminderingen op leningen	0	0	0
Schuldbewijzen en achtergestelde schulden	0	0	1
Voorzieningen voor pensioenen en uitkeringen na uitdiensttreding	33	33	66
Overige voorzieningen	0	1	3
Overlopende kosten en vooruit ontvangen opbrengsten	29	17	8
Niet-aangewende compensabele verliezen	0	0	0
Overig	22	7	18
Bruto latente belastingvorderingen	915	252	381
Afschrijving van latente belastingvorderingen	0	0	0
Totaal latente belastingvorderingen, na afschrijvingen	915	252	381

	2008	2007	Balans 2006
<i>Latente belastingverlichtingen:</i>			
Handelsactiva (handelsportefeuille effecten/afgeleide financiële instrumenten/overige handelsactiva)	39	25	5
Handelsschulden (verkochte effecten/ afgeleide financiële instrumenten/ overige handelsschulden)	0	0	0
Beleggingen (tot einde looptijd/beschikbaar voor verkoop)	14	31	214
Vastgoedbeleggingen	69	35	39
Materiële vaste activa	161	166	138
Immateriële vaste activa (exclusief goodwill)	0	0	0
Vorderingen op klanten	0	0	0
Schuldbewijzen en achtergestelde leningen	0	0	0
Overige voorzieningen	2	2	-1
Vooruit betaalde kosten en overlopende activa	137	137	132
Overig	17	80	35
Totaal latente belastingverplichtingen	439	476	562
Netto latente belastingen	476	-224	-181

Aangezien latente winstbelastingen gesaldeerd mogen worden naar fiscale regimes, zijn deze als volgt in de balans gepresenteerd:

	2008	2007	2006
Latente belastingvorderingen	612	17	12
Latente belastingschulden	136	241	193
Netto latente belastingen	476	-224	-181

	2008	Resultatenrekening	
		2007	2006
<i>Latente belastingvorderingen:</i>			
Activa aangehouden voor handelsdoeleinden (handelsportefeuille effecten/afgeleide financiële instrumenten/overige handelsactiva)	65	0	2
Beleggingen (tot einde looptijd aangehouden/beschikbaar voor verkoop)	84	4	-4
Vastgoedbeleggingen	4	1	-1
Materiële vaste activa	0	0	0
Immateriële vaste activa (exclusief goodwill)	0	0	0
Verzekeringsspolis en claimreserves	-50	-46	-60
Waardeverminderingen op leningen	0	-1	0
Schuldbewijzen en achtergestelde schulden	0	-1	-4
Voorzieningen voor pensioenen en uitkeringen na uitdiensttreding	0	-33	-10
Overige voorzieningen	-1	-2	-2
Overlopende kosten en vooruit ontvangen opbrengsten	12	9	6
Niet aangewende compensabele verliezen	0	0	0
Overig	19	-3	-152
Bruto latente belastingvorderingen	133	-72	-225
Afschrijving van latente belastingvorderingen	0	0	0
Totaal latente belastingvorderingen, na afschrijvingen	133	-72	-225
	2008	Resultatenrekening	
		2007	2006
<i>Latente belastingverlichtingen:</i>			
Handelsactiva (handelsportefeuille effecten/afgeleide financiële instrumenten/overige handelsactiva)	14	20	0
Handelsschulden (verkochte effecten/ afgeleide financiële instrumenten/ overige handelsschulden)	0	0	-6
Beleggingen (tot einde looptijd/beschikbaar voor verkoop)	-19	-42	-14
Vastgoedbeleggingen	23	-3	14
Materiële vaste activa	-14	28	-15
Immateriële vaste activa (exclusief goodwill)	0	0	0
Verzekeringsspolis en claimreserves	-213	1	0
Vorderingen op klanten	0	-1	-3
Schuldbewijzen en achtergestelde leningen	0	0	0
Overige voorzieningen	0	3	2
Vooruit betaalde kosten en overlopende activa	1	-6	-41
Overig	-63	53	28
Totaal latente belastingverplichtingen	-271	53	-35
Latente belastingopbrengsten	404	-125	-190

De eindgetallen van de latente belastingopbrengsten sluiten aan bij hoofdstuk 39 'Winstbelasting'.

25 Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	2008	2007	2006
Balans per 1 januari	26	26	39
Bijkomende voorziene bedragen	28	9	9
Terugname niet gebruikte bedragen	-7	0	-1
Aanwendungen in de loop van het jaar	-12	-10	-28
Overig	-6	1	7
Balans per 31 december	29	26	26

De voorzieningen zijn getroffen voor:

- Fiscale en juridische zaken.
- Voortijdig vertrek van personeel.
- Verhoging van de kwaliteit van het management.
- Kosten uit hoofde van de ontvlechting van Fortis.

De voorziening voor juridische zaken is gebaseerd op de best mogelijke schattingen zoals beschikbaar op jaareinde. Daarbij wordt rekening gehouden met de adviezen van juridische adviseurs. Het tijdstip van de uitgaande kasstromen die samenhangen met deze voorzieningen is per definitie onzeker. Dit gezien de onvoorspelbaarheid van de uitkomst van en de tijd die gemoeid is met het afwikkelen van geschillen.

De voorzieningen voor voortijdig vertrek zijn gebaseerd op overeenkomsten in de collectieve arbeidsovereenkomst en worden getroffen bij het afsluiten hiervan. De uitgaande kasstromen hebben dezelfde tijdschhorizon als de collectieve arbeidsovereenkomst.

Van de voorzieningen heeft een bedrag van € 17 miljoen een looptijd korter dan een jaar.

26 Achtergestelde schulden

De achtergestelde schulden zijn per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
Achtergestelde leningen	687	687	747

Het gemiddeld rentepercentage op de achtergestelde leningen bedraagt 4,9% (2007: 4,9% en 2006: 5,0%).

In de achtergestelde schulden bevinden zich voor een bedrag van € 600 miljoen aan niet-cumulatieve gegarandeerde Trust Capital Securities. Van de resterende € 87 miljoen heeft € 67 miljoen een looptijd korter dan een jaar. De overige € 20 miljoen heeft een looptijd van 1 tot 5 jaar.

27 Niet-cumulatieve gegarandeerde Trust Capital Securities

Ter versterking van de kapitaalbasis van het verzekeringsbedrijf heeft ASR in april 1999 niet-cumulatieve gegarandeerde Trust Capital Securities uitgegeven voor euro 650 miljoen. Daartoe is speciaal een dochtermaatschappij opgericht in de Verenigde Staten. Deze dochtermaatschappij mag uitsluitend schulden of andere effecten bezitten die groepsmaatschappijen van ASR verschuldigd zijn. De Trust Capital Securities zijn gegarandeerd door moedermaatschappijen en hebben een eeuwigdurende looptijd. Na tien jaar mag ASR echter overgaan tot contante aflossing op de betaaldatum.

De emissie bestond uit drie tranches:

- Een tranche van euro 400 miljoen met een variabele coupon van 3-maands Euribor plus 1,30% voor de eerste tien jaar en een rentepercentage van 3-maands Euribor plus 2,30% in de jaren daarna;
- Een tranche van euro 200 miljoen met een vaste coupon van 5,50% voor de eerste tien jaar en een rentepercentage van 3-maands Euribor plus 2,30% in de jaren daarna;

- Een tranche van euro 50 miljoen met een vast rentepercentage van 6,25% per jaar. Dit geldt voor de gehele looptijd van het instrument dat is geclassificeerd als minderheidsbelang (zie hiervoor hoofdstuk 5 'Minderheidsbelangen').

De tranche van euro 50 miljoen is gerubriceerd als minderheidsbelang. De tranches van respectievelijk euro 400 miljoen en euro 200 miljoen zijn gerubriceerd als achtergestelde schulden.

In het verleden geschiedde dit vanuit de verwachting dat deze tranches op de contractuele rentewijzigingsdatum afgelost zouden worden. Inmiddels is echter besloten om geen gebruik te maken van de vervroegde aflossing.

ASR verwacht in de komende maanden met een voorstel te komen om de bestaande securities te ruilen.

28 Derivaten

Onder derivaten worden swaps, futures, termijncontracten en optiecontracten verstaan. De waarde van alle derivaattypen wordt afgeleid van onderliggende rentetarieven, valutakoersen, goederenprijzen of aandelenkoersen.

Een derivatencontract kan op een beurs of over-the-counter ('OTC') worden verhandeld. Ter beurser verhandelde derivaten, zoals futures en opties, zijn gestandaardiseerd. Ze brengen door de margeverplichtingen, die door de verschillende beurzen opgelegd worden, over het algemeen geen significant tegenpartijrisico met zich mee. Over-the-counter verhandelde derivatencontracten worden onderling door contractpartijen overeengekomen. Onder overige derivaten vallen de in sommige contracten besloten ('embedded') derivaten. Het hybride (gecombineerd) instrument omvat ook een niet-derivaat basiscontract (host contract). Dit heeft tot gevolg dat bepaalde cash flows van het gecombineerde instrument op dezelfde wijze variëren als een separaat derivaat.

De notionele bedragen worden niet als activa of passiva in de balans opgenomen. Ze zijn geen afspiegeling van de potentiële winst of het verlies waarmee een dergelijke transactie gepaard kan gaan. Het risico dat ASR loopt wanneer een tegenpartij haar verplichtingen niet kan nakomen, is beperkt tot de positieve netto-vervangingswaarde van de OTC-contracten.

Renteswaps zijn contractuele overeenkomsten tussen twee partijen op grond waarvan rentekasstromen in dezelfde valuta worden uitgewisseld. Deze verplichtingen worden berekend op basis van verschillende rentetypen. Bij de meeste renteswaps vindt een netto-uitwisseling van kasstromen plaats. Dit bestaat uit het verschil tussen de vaste en variabele rentebetalingen. ASR maakt onder meer gebruik van renteswaps om de rentekenmerken van bepaalde activa en verplichtingen te wijzigen. Zo kan bijvoorbeeld uit hoofde van langlopende schulden een renteswap worden aangegaan om een rente-instrument met een vast rentetarief om te zetten in een rente-instrument met een variabel tarief, teneinde de rentemismatch te verminderen. Daarnaast gebruikt ASR renteswaps om het risico van koersfluctuaties van de handelsportefeuille effecten af te dekken.

Valutaswaps zijn, in hun eenvoudigste vorm, contractuele overeenkomsten op grond waarvan zowel periodieke als eenmalige betalingen in verschillende valuta worden geruild. De waarde van deze contracten is afhankelijk van de expiratedatum, de rentetarieven, valutakoersen en de timing van de betalingen.

Valutacontracten, waaronder spot-, forward- en futurecontracten, zijn overeenkomsten om betalingen in verschillende valuta op een bepaalde datum te ruilen tegen een vooraf overeengekomen wisselkoers. Deze contracten hebben tot doel de netto investerings- en valutaposities af te dekken.

Onder de opties van rentecontracten zijn swaptions verantwoord. Dit zijn optiecontracten om renteswaps te kunnen afsluiten op expiratedatum. Deze contracten sluit ASR af om het lage renterisico af te dekken.

Aandelenderivaten hebben betrekking op aandelenwaps, opties, futures en termijncontracten. Een aandelenwap is een swap waarbij de kasstromen die uitgewisseld worden, gebaseerd zijn op de totale opbrengst van een bepaalde beursindex en een rentetarief (vast of variabel). Aandelenopties geven het recht tot koop (in geval van een calloptie) of verkoop (in het geval van een putoptie) van een vaste hoeveelheid aandelen, tegen een vooraf bepaalde prijs, voor of op een uiterlijke datum.

28.1 Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden

De derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden waren per 31 december als volgt samengesteld:

	Reële waarden	Activa Notioneel bedrag	Reële waarden	Passiva Notioneel bedrag
2008				
<i>Valutacontracten</i>				
Termijncontracten	3	76	1	74
Rente- en valutaswaps	17	177	4	157
Totaal	20	253	5	231
<i>Rentecontracten</i>				
Swaps	7	1.762	31	1.762
Opties	287	8.080	0	8.079
Totaal	294	9.842	31	9.841
<i>Vermogens- en indexeringscontracten</i>				
Forward en futures	0	0	0	0
Opties en warrants	57	624	0	0
Totaal	57	624	0	0
Samenstelling per 31 december 2008	371	10.095	36	10.072
Beursgenoteerd	38	604	0	0
Gewaardeerd op basis van marktinformatie	333	9.491	36	10.072
Gewaardeerd op basis van theoretische modellen	0	0	0	0
Totaal	371	10.095	36	10.072
2007				
<i>Valutacontracten</i>				
Termijncontracten	2	177	0	174
Rente- en valutaswaps	41	316	0	263
Totaal	43	493	0	437
<i>Rentecontracten</i>				
Swaps	4	3.740	23	3.735
Opties	66	8.680	0	8.680
Totaal	70	12.420	23	12.415
<i>Vermogens- en indexeringscontracten</i>				
Forward en futures	0	7	0	17
Opties en warrants	70	309	0	0
Totaal	70	316	0	17
Samenstelling per 31 december 2007	183	13.229	23	12.869
Beursgenoteerd	2	295	0	17
Gewaardeerd op basis van marktinformatie	181	12.934	23	12.852
Gewaardeerd op basis van theoretische modellen	0	0	0	0
Totaal	183	13.229	23	12.869

	Reële waarden	Activa Notioneel bedrag	Reële waarden	Passiva Notioneel bedrag
2006				
<i>Valutacontracten</i>				
Termijncontracten	1	186	4	188
Rente- en valutaswaps	22	210	1	191
Totaal	23	396	5	379
<i>Rentecontracten</i>				
Swaps	5	3.799	20	3.784
Opties	73	5.577	0	5.578
Totaal	78	9.376	20	9.362
<i>Vermogens- en indexeringscontracten</i>				
Opties en warrants	59	788	0	24
Totaal	59	788	0	24
Samenstelling per 31 december 2006	160	10.560	25	9.765
Beursgenoteerd	11	766	0	24
Gewaardeerd op basis van marktinformatie	149	9.794	25	9.741
Gewaardeerd op basis van theoretische modellen	0	0	0	0
Totaal	160	10.560	25	9.765

28.2 Derivaten aangehouden voor afdekking ('hedging')

De derivaten aangehouden voor afdekking (hedging) bestaan voornamelijk uit kasstroomafdekkingen. ASR gebruikt derivaten, met name renteswaps, voor het afdekken van posities bij het beheer van de eigen activa- en verplichtingenportefeuilles en voor het afdekken van structurele posities. ASR kan hierdoor het marktrisico beperken dat anders zou ontstaan door structurele ongelijkheden tussen de looptijden en andere kenmerken van haar activa en verplichtingen.

De derivaten aangehouden voor afdekking ('hedging') zijn per 31 december als volgt samengesteld:

	Reële waarden	Activa Notioneel bedrag	Reële waarden	Passiva Notioneel bedrag
2008				
<i>Valutacontracten</i>				
Termijncontracten	0	0	0	0
Rente- en valutaswaps	0	0	0	0
Opties	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	0
<i>Rentecontracten</i>				
Swaps	0	31	1	31
Totaal	0	31	1	31
Balans per 31 december 2008	0	31	1	31
Gewaardeerd op basis van marktinformatie	0	31	1	31
Totaal	0	31	1	31

	Reële waarden	Activa Notioneel bedrag	Reële waarden	Passiva Notioneel bedrag
2007				
<i>Valutacontracten</i>				
Termijncontracten	0	0	0	0
Rente- en valutaswaps	0	0	0	0
Opties	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	0
<i>Rentecontracten</i>				
Swaps	0	123	1	123
Totaal	0	123	1	123
Balans per 31 december 2007	0	123	1	123
Gewaardeerd op basis van marktinformatie	0	123	1	123
Totaal	0	123	1	123
2006				
<i>Valutacontracten</i>				
Termijncontracten	0	0	0	0
Rente- en valutaswaps	0	42	0	38
Opties	0	0	0	0
Totaal	0	42	0	38
<i>Rentecontracten</i>				
Swaps	0	100	1	100
Totaal	0	100	1	100
Balans per 31 december 2006	0	142	1	138
Gewaardeerd op basis van marktinformatie	0	142	1	138
Totaal	0	142	1	138

29 Reële waarde van financiële activa en financiële passiva

In de volgende tabel zijn de boekwaarde en de reële waarde weergegeven van de financiële activa en financiële passiva, die op de geconsolideerde balans van ASR niet tegen hun reële waarde zijn gewaardeerd. De tabel is aangevuld met een beschrijving van de gebruikte methodes om de reële waarde van de financiële instrumenten te bepalen.

2008

	Boekwaarde	Reële waarde
<i>Activa</i>		
Geldmiddelen en kasequivalenten	654	654
Vorderingen op banken	871	957
Vorderingen op klanten	4.406	4.489
Herverzekering, handels- en overige vorderingen	1.528	1.528
Totaal financiële activa	7.459	7.628
<i>Passiva</i>		
Schulden aan banken	1.651	1.651
Schulden aan klanten	59	59
Schuldbewijzen	4	4
Achtergestelde schulden	687	446
Overige financieringen	509	509
Totaal financiële passiva	2.910	2.669

2007

<i>Activa</i>		
Geldmiddelen en kasequivalenten	483	483
Vorderingen op banken	943	996
Vorderingen op klanten	4.592	4.510
Herverzekering, handels- en overige vorderingen	1.623	1.623
Totaal financiële activa	7.641	7.612
<i>Passiva</i>		
Schulden aan banken	1.207	1.207
Schulden aan klanten	16	16
Schuldbewijzen	5	5
Achtergestelde schulden	687	726
Overige financieringen	1.057	1.058
Totaal financiële passiva	2.972	3.012

2006

<i>Activa</i>		
Geldmiddelen en kasequivalenten	1.004	1.004
Vorderingen op banken	1.177	1.300
Vorderingen op klanten	4.887	5.032
Herverzekering, handels- en overige vorderingen	1.597	1.597
Totaal financiële activa	8.665	8.933
<i>Passiva</i>		
Schulden aan banken	1.690	1.690
Schulden aan klanten	13	13
Schuldbewijzen	5	5
Achtergestelde schulden	747	751
Overige financieringen	1.323	1.332
Totaal financiële passiva	3.778	3.791

De reële waarde is de waarde waartegen een actief kan worden verhandeld, of een verplichting kan worden afgewikkeld, tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn.

ASR gebruikt de volgende hiërarchie voor het bepalen van de reële waarde van financiële instrumenten:

- Beursgenoteerd (genoteerde prijzen in een actieve markt);
- Gewaardeerd op basis van marktinformatie (waarderingmethoden);
- Gewaardeerd op basis van theoretische modellen (onder andere waardering op kostprijs).

Als een financieel instrument wordt verhandeld in een actieve en liquide markt, is de genoteerde prijs of waarde de beste indicator voor de reële waarde. Dan wordt deze gehanteerd. De reële waarde van een groot aandelenpakket wordt niet aangepast, tenzij er een bindende afspraak is gemaakt om de aandelen te verkopen tegen een andere prijs dan de marktprijs. De meest geschikte marktprijs voor een actief in bezit of een uit te geven passief is de huidige biedkoers. Voor een aan te kopen actief of een passief in bezit is dit de laatkoers op balansdatum. Als ASR activa en passiva bezit met tegengestelde marktrisico's, dan worden middenkoersen gebruikt als basis voor het bepalen van de reële waarde.

Als er geen marktprijs op een actieve markt beschikbaar is, wordt de reële waarde berekend op basis van de contante waarde- of andere waarderingmethode. Deze is gebaseerd op de marktcondities op rapportagedatum. Als er een waarderingmethode gebruikelijk is in de markt om de prijs van een instrument te bepalen en van deze methode is aangetoond dat de bepaalde waardering een betrouwbare schatting is van de prijs bij een daadwerkelijke markttransactie, dan gebruikt ASR deze methode.

Algemeen geaccepteerde methodes in de financiële markt zijn recente markttransacties, het contante waardemodel en optie waarderingmodellen. Een geaccepteerde waarderingmethode omvat alle factoren die marktpartijen belangrijk achten voor de prijszetting. Deze methode moet ook consistent zijn met geaccepteerde economische modellen voor de waardering van financiële instrumenten.

De basisprincipes voor het bepalen van de reële waarde zijn:

- Het maximaliseren van marktinvloeden en het minimaliseren van interne schattingen en ramingen;
- Aanpassing van de schattingsmethode (waarderingmethode) gebeurt alleen als er een verbetering van de waardering kan worden aangetoond, of als de verandering noodzakelijk is omdat er onvoldoende informatie aanwezig is.

De reële waarde die getoond wordt, is de reële waarde exclusief opgelopen rente ('clean fair value'). Opgelopen rente wordt apart verantwoord.

De gebruikte methoden en aannames om de reële waarde te bepalen zijn grotendeels afhankelijk van het feit of het instrument verhandeld wordt op een financiële markt en welke informatie gebruikt kan worden in de waarderingmodellen. Hieronder volgt een samenvatting van de verschillende financiële instrumenten met de gehanteerde reële waarderingmethode.

Genoteerde prijzen worden gebruikt voor financiële instrumenten die op een markt worden verhandeld met notering van prijzen.

Niet-beursgenoteerde financiële instrumenten worden vaak verhandeld op 'over-the-counter' (OTC) markten waar de marktprijzen verkrijgbaar zijn via handelaren of andere bemiddelaars.

Vanuit verschillende bronnen zijn beursnoteringen verkrijgbaar voor een aantal financiële instrumenten die geregeld worden verhandeld op een OTC-markt. De financiële pers, verschillende beurspublicaties en informatie van individuele 'marketmakers' zijn voorbeelden van deze bronnen.

Genoteerde marktprijzen zijn de meest betrouwbare reële waarden voor op de beurs verhandelbare derivaten. Voor niet-beursgenoteerde derivaten is de reële waarde de waarde die gerealiseerd kan worden door beëindiging of afwikkeling van het derivaat.

Gangbare methoden voor de waardering van een 'interest rate swap (IRS)' hanteren een vergelijking van het rendement (de yield) van de swap met het huidige marktrendement. De swap yield curve wordt afgeleid van de genoteerde swaprendementen. Voor gangbare IRS'en zijn over het algemeen aan- en verkoopkoersen beschikbaar voor partijen met een rating.

Factoren die van invloed zijn op de waardering van de individuele derivaten zijn onder andere het kredietrisico van de tegenpartij en de complexiteit van het derivaat. Wanneer deze factoren afwijken van de basisfactoren zal overwogen worden of een aanpassing van de genoteerde prijs noodzakelijk is.

De berekening van de reële waarde van financiële instrumenten, die niet actief worden verhandeld op financiële markten, kan als volgt worden samengevat:

Type instrument	FVNL Producten	Reële waarde berekening
Instrumenten zonder vaste looptijd	Zichtrekeningen (rekeningen courant), spaarrekeningen, etc.	Nominale waarde.
Instrumenten zonder derivaatachtige elementen	Lineaire kredieten, deposito's, etc.	Contante waardeberekening; het disconteringspercentage is de swap yield curve plus een marge (activa) of swap yield curve min een marge (passiva); de marge is gebaseerd op de gerealiseerde commerciële marge berekend op basis van het gemiddelde aan nieuwe productie van de laatste drie maanden.
Instrumenten met derivaatachtige elementen	Preferente aandelen die kunnen worden geconverteerd in gewone aandelen	Reële waarde.
Achtergestelde schulden	Achtergestelde schulden	Contante waardeberekening waarbij het disconteringspercentage is gebaseerd op de voor ASR geldende marktnoteringen voor de uitgifte van achtergestelde leningen.
Niet-beursgenoteerde aandelen	Niet-beursgenoteerde aandelen en niet-beursgenoteerde deelnemingen	In het algemeen gebaseerd op de richtlijnen van de European Venture Capital Association gebruik makend van ondermeer de ratio's bedrijfswaarde/EBITDA, bedrijfswaarde/cashflow en bedrijfswaarde/netto resultaat.
Preferente aandelen (niet-genoteerd)	Preferente aandelen	Contante waardemethode

ASR heeft beleid geformuleerd om de onzekerheden met betrekking tot de berekening van reële waarde door middel van waarderingmethoden en interne modellen te kunnen kwantificeren en monitoren. Gerelateerde onzekerheden worden benoemd in het 'model risico'-concept.

Modelrisico ontstaat wanneer de productwaarderingmethode die gehanteerd wordt nog niet gestandaardiseerd is, of wanneer gebruik gemaakt wordt van inputgegevens die niet rechtstreeks in de markt zichtbaar zijn maar op aannames zijn gebaseerd.

De ontwikkeling van nieuwe, gecompliceerde producten in de markt resulteert in de ontwikkeling van wiskundige modellen om deze producten te waarderen. Deze modellen repliceren het complexe patroon van de functie van een optie op basis van aannames omtrent het stochastische gedrag van de onderliggende variabelen, numerieke algoritmes en andere theoretische benaderingen.

Verder zijn de onderliggende hypothesen van een model afhankelijk van de algemene marktomstandigheden (specifieke rentestanden, volatiliteit, etc.) heersend op het moment van ontwikkeling van het model. Er bestaat geen garantie dat wanneer marktcondities radicaal veranderen het model nog steeds de juiste resultaten weergeeft.

De procedure van ASR op het gebied van de reële waardeaanpassing gaat verder dan bestaande procedures die de kwaliteit van de reguliere reële waarde bepalingsprocessen proberen te beoordelen. Een gekwantificeerde onzekerheid binnen een model vormt de basis voor de aanpassing van de reële waardeberekening door de waarderingmethoden en interne modellen.

Toelichting op de resultatenrekening

30 Verzekeringspremies

Het volgende overzicht geeft een opbouw van de verzekeringspremies zoals verantwoord in de resultatenrekening:

	2008	2007	2006
<i>Verdiende premies verzekeringsbedrijf:</i>			
Levensverzekeringsproducten	3.491	3.108	3.437
Niet-leven producten	2.338	2.124	1.977
Overig en eliminaties	-52	-35	-36
Totaal bruto premies	5.777	5.197	5.378
Herverzekeringspremies	-260	-239	-230
Totaal netto premies	5.517	4.958	5.148

De herverzekeringspremies zijn in de geconsolideerde resultatenrekening verantwoord onder "Schadelasten en uitkeringen".

In de tabel hieronder staan de eenmalige en periodieke levensverzekeringspremies:

	2008	2007	2006
Unit-linked contracten			
<i>Groepsactiviteit</i>			
Premies ineens geschreven	105	360	41
Periodieke premies geschreven	162	141	93
Groepsactiviteit totaal	267	501	134
<i>Individuele activiteit</i>			
Premies ineens geschreven	52	101	139
Periodieke premies geschreven	870	873	868
Individuele activiteit totaal	922	974	1.007
Unit-linked contracten totaal	1.189	1.475	1.141
Niet unit-linked producten			
<i>Groepsactiviteit</i>			
Premies ineens geschreven	578	93	718
Periodieke premies geschreven	215	160	242
Groepsactiviteit totaal	793	253	960
<i>Individuele activiteit</i>			
Premies ineens geschreven	904	808	767
Periodieke premies geschreven	605	572	569
Individuele activiteit totaal	1.509	1.380	1.336
Niet unit-linked producten totaal	2.302	1.633	2.296
Totaal geschreven premies	3.491	3.108	3.437

Hieronder volgt een overzicht van de opbouw van de bruto verdiende niet-leven verzekeringspremies. De verzekeringspremies voor auto, brand en overige zijn samengevoegd onder 'Overige Niet-leven'.

	Ongevallen en ziekte	Overig Niet leven	Totaal
2008			
Bruto premies	1.312	1.008	2.320
Wijziging in voorziening voor niet-verdiende premies	11	7	18
Bruto verdiende premies	1.323	1.015	2.338
2007			
Bruto premies	1.163	981	2.144
Wijziging in voorziening voor niet-verdiende premies	-21	1	-20
Bruto verdiende premies	1.142	982	2.124
2006			
Bruto premies	996	981	1.977
Wijziging in voorziening voor niet-verdiende premies	-6	6	0
Bruto verdiende premies	990	987	1.977

De bruto premies na eliminatie bedragen € 2.268 miljoen.

31 Rentebaten

De verdeling van de rentebaten per product is als volgt:

	2008	2007	2006
Rentebaten op kasequivalenten	42	22	22
Rentebaten uit vorderingen op kredietinstellingen	60	70	66
Rentebaten op beleggingen	778	670	573
Rentebaten uit vorderingen op klanten	291	281	370
Overige rentebaten	160	190	330
Totaal rentebaten	1.331	1.233	1.361

De overige rentebaten hebben voornamelijk betrekking op derivaten.

32 Dividend- en andere beleggingsbaten

De onderstaande tabel geeft een specificatie van het dividend en andere beleggingsbaten:

	2008	2007	2006
Dividend op aandelen	107	110	114
Huuropbrengsten uit vastgoedbeleggingen	187	175	174
Overige opbrengst op beleggingen	7	13	2
Totaal dividend en andere beleggingsbaten	301	298	290

33 Overige baten

De overige baten bestaan uit de volgende componenten:

	2008	2007	2006
Aandeel herverzekeraars in betaalde schaden	126	125	179
Aandeel herverzekeraars in wijzigingen in verplichtingen	0	23	-140
Verkoopopbrengsten van vastgoedbeleggingen in ontwikkeling	112	127	60
Overig	78	60	45
Totaal overige baten	316	335	144

34 Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen op beleggingen

De overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen op beleggingen zijn als volgt samengesteld:

	2008	2007	2006
Gerealiseerde winsten (verliezen) op beleggingen	197	867	231
Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen	-214	-99	-12
Totaal overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen op beleggingen	-17	768	219

34.1 Gerealiseerde winsten (verliezen) op beleggingen

De gerealiseerde en ongerealiseerde winsten (verliezen) op beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2008	2007	2006
Schuldbewijzen	-38	-26	42
Aandelen	91	818	101
Onroerend goed	107	72	89
Groepsmaatschappijen, deelnemingen en joint ventures	37	3	-1
Gerealiseerde en ongerealiseerde winsten (verliezen) op beleggingen	197	867	231

34.2 Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen

Overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen zoals verantwoord in de resultatenrekening hebben betrekking op:

	2008	2007	2006
Activa/passiva aangehouden voor handelsactiviteiten en derivaten	179	2	-11
Activa/passiva tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening	-394	-95	-2
Overige	1	-6	1
Overige gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten/verliezen	-214	-99	-12

Alle wijzigingen in de reële waarde zoals hier verantwoord, zijn wijzigingen in de zogenaamde 'clean fair value'. Dit is de waarde zonder rekening te houden met toegerekende rente zoals opgenomen onder rentebaten en rentelasten.

Activa en passiva die voor handelsdoeleinden worden aangehouden, zijn specifiek aangekocht met het oogmerk om een winst te realiseren door korte-termijn fluctuaties in de prijs of de handelsmarge. De initiële waardering is tegen de aanschafprijs, inclusief transactiekosten van de aanschaf van de activa of passiva. Na de initiële waardering vindt waardering plaats tegen reële waarde, zoals bepaald op basis van de markt. Onder de overige gerealiseerde en ongerealiseerde baten en lasten wordt het, gerealiseerde en ongerealiseerde, verschil tussen de boekwaarde en de reële waarde verantwoord.

Onder derivaten die worden aangehouden voor handelsdoeleinden zijn alle derivaten opgenomen welke niet voor afdekkingsdoeleinden worden aangehouden ('hedge accounting'). De wijzigingen in de reële waarde van derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden worden verantwoord in deze rubriek.

Alle wijzigingen in de reële waarde van activa en passiva die worden gehouden tegen reële waarde met waardeveranderingen in de resultatenrekening worden in deze rubriek verantwoord. Inbegrepen zijn zowel ongerealiseerde winsten en verliezen door herwaardering als gerealiseerde winsten en verliezen bij het verkopen van activa of het voldoen van passiva.

De resultaten van afdekking bevatten de wijzigingen in de reële waarde die kunnen worden toegewezen aan het afgedekte risico. In de meeste gevallen gaat het om het renterisico van afgedekte activa en passiva en de wijziging in reële waarde van de afdekkingsinstrumenten.

Voor portfolio-afdekking van renterisico's ('macro hedging') geldt dat het beginverschil tussen de reële waarde en de boekwaarde van het afgedekte item bij het toewijzen van de afdekkingsrelatie wordt geamortiseerd over de resterende looptijd van het afgedekte item.

35 Schadelasten en uitkeringen

De opbouw van de schadelasten en uitkeringen zoals verantwoord in de resultatenrekening is als volgt:

	2008	2007	2006
Levensverzekeringsproducten	-3.749	-2.831	-3.524
Niet-leven producten	-1.611	-1.459	-1.237
Overig en eliminaties	0	2	49
Totaal schadelasten en uitkeringen	-5.360	-4.288	-4.712

De details van de netto schadelasten en uitkeringen voor levensverzekeringen zijn in de volgende tabel weergegeven:

	2008	2007	2006
Afkopen en expiratie, bruto	-2.538	-2.439	-2.939
Wijzigingen verplichtingen levensverzekering, bruto	-1.173	-364	-559
Afgegeven herverzekeringspremies	-38	-28	-26
Totaal schadelasten en uitkeringen leven	-3.749	-2.831	-3.524

De details van de netto schadelasten en uitkeringen voor niet-levensverzekeringen staan in de volgende tabel:

	2008	2007	2006
Schaden en wijzigingen in voorziening te betalen schaden	-1.203	-1.093	-986
Wijzigingen voor niet-verdiende premies	-185	-154	-24
Wijzigingen in verplichtingen inzake verzekeringscontracten	-223	-212	-227
Totaal schadelasten en uitkeringen niet-leven	-1.611	-1.459	-1.237

36 Operationele lasten en personeelslasten

De specificatie van operationele lasten en personeelslasten luidt als volgt:

	2008	2007	2006
Operationele lasten	-600	-567	-426
Personeelslasten	-323	-295	-301
Totaal operationele lasten en personeelslasten	-923	-862	-727

36.1 Operationele lasten

De operationele lasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2008	2007	2006
Huur en gerelateerde kosten operationele lease	-5	-5	-5
Huurkosten en overige directe kosten uit hoofde van vastgoedbelegging	-27	-26	-27
Advieskosten	-47	-45	-39
Wijzigingen overlopende acquisitiekosten	-32	-12	5
Marketing, advertentie en public relations	-33	-32	-22
Technologie- en systeemkosten	-17	-33	-32
Overige beleggingskosten	31	32	9
Onderhoud- en reparatiekosten	-1	-2	-1
Uitzendkrachten	-119	-125	-82
Kostprijs van de verkopen van vastgoedbeleggingen in ontwikkeling	-91	-106	-43
Overig	-259	-213	-189
Totaal operationele lasten	-600	-567	-426

De post Overig bevat onder meer kosten voor reis- en verblijf, telefonie, opleiding personeel en afschrijvingen.

36.2 Personeelslasten

Specificatie van de personeelslasten:

	2008	2007	2006
Salarissen	-232	-212	-208
Sociale lasten	-26	-22	-22
Pensioenlasten	-25	-34	-66
Overig	-40	-27	-5
Totaal personeelslasten	-323	-295	-301

De daling van de pensioenlasten in 2008 ten opzichte van 2007 wordt voornamelijk veroorzaakt door de hogere discontrate ten opzichte van 2007. De overige kosten stegen door onkostenvergoedingen en kosten voor woon-werkverkeer.

Per 31 december is de personele formatie (in fte's) als volgt:

	2008	2007	2006
Medewerkers	4.540	4.626	4.210

Het gemiddelde aantal werknemers in 2008 bedraagt 4.588 fte.

37 Rentelasten

De onderstaande tabel toont de rentelasten naar product:

	2008	2007	2006
Rentelasten verschuldigd aan kredietinstellingen	-68	-71	-17
Rentelasten verschuldigd aan klanten	-3	0	-1
Rentelasten op achtergestelde schulden	-37	-37	-57
Rentelasten op overige leningen	-22	-47	-71
Rentelasten op handelsschulden en derivaten	-126	-180	-78
Overige rentelasten	-96	-34	-105
Totaal rentelasten	-352	-369	-329

De overige rentelasten hebben voornamelijk betrekking op derivaten.

38 Wijzigingen in de bijzondere waardeverminderingen

De wijzigingen in bijzondere waardeverminderingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2008	2007	2006
Vorderingen op klanten	0	10	-7
Beleggingen	-902	-139	-3
Vastgoed beleggingen	-21	-16	-3
Herverzekering, handels- en overige vorderingen	-9	-1	-6
Goodwill en overige immateriële vaste activa	0	-2	-3
Overige activa	-1	-11	-2
Totaal wijzigingen in bijzondere waardevermindering	-933	-159	-24

Door de krediet- en financiële crisis zijn waardeverminderingen toegepast op aandelen, bedrijfsobligaties en gestructureerde producten. De wijziging in bijzondere waardeverminderingen in beleggingen kan als volgt worden gespecificeerd:

	2008	2007	2006
Aandelen	-265	-14	-2
Obligaties	-493	-17	0
Asset backed securities	-144	-108	-1
Totaal wijziging bijzondere waardevermindering in beleggingen	-902	-139	-3

De bijzondere waardeverminderingen op beleggingen stegen sterk met euro 763 miljoen, hetgeen geheel te wijten was aan de volatiele financiële markten.

39 Winstbelasting

	2008	2007	2006
Belasting over het lopende boekjaar	-196	-76	-151
Geboekte aanpassing belastinglast voorgaande jaren	4	90	154
Voorheen niet-erkende belastingverliezen, belastingkredieten en andere tijdelijke verschillen die de huidige winstbelasting verminderen	0	0	8
Totaal acute belastinglast	-192	14	11
Latente belasting over het lopende boekjaar	406	-125	-172
Invloed belastingtariefwijzigingen op latente belastingen	0	0	-6
Latente belastingen voortvloeiend uit de afschrijving of de terugname van een afschrijving van een uitgestelde belastingvordering	0	0	0
Voorheen niet erkende belastingverliezen, belastingkredieten en andere tijdelijke verschillen die uitgestelde belastingkosten verminderen	-2	0	-12
Totaal latente belastingkosten (opbrengst)	404	-125	-190
Totaal belastinglast	212	-111	-179

Hieronder staat een reconciliatie van de verwachte winstbelasting met de werkelijke winstbelasting. De verwachte winstbelasting is bepaald door het resultaat voor belasting te relateren aan het belastingtarief in Nederland. Voor 2008 bedroeg dit tarief 25,5% (2007: 25,5% en 2006: 29,6%).

	2008	2007	2006
Resultaat voor belasting	-845	1.017	808
Geldende belastingpercentages	25,5%	25,5%	29,6%
Verwachte winstbelasting	216	-259	-239
<i>Verhoging/verlaging van belasting door:</i>			
Belastingvrije rente	9	11	17
Belastingvrije dividenden	13	19	23
Belastingvrije meerwaarden	24	102	14
Wijziging van bijzondere waardeverminderingen	-51	-4	0
Niet-verrekenbare bedrijfs- en administratieve kosten	0	-1	1
Voorheen niet erkende belastingverliezen en tijdelijke verschillen	-7	-75	-144
Impact van wijzigingen belastingvoeten of tijdelijke verschillen	0	0	-6
Aanpassingen voor verschuldigde belastingen van voorgaande boekjaren	4	90	154
Overig	4	6	1
Werkelijke winstbelasting	212	-111	-179

De mutatie in de voorheen niet erkende belastingverliezen en de aanpassingen voor verschuldigde belasting betreffen voornamelijk de afwikkeling van discussieposten met de fiscus waarvoor een belastinglatentie en een acute schuld waren opgenomen.

Overige toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

40 Verzekeringen

40.1 Technisch resultaat

ASR analyseert het resultaat van haar verzekeringsactiviteiten mede op basis van Leven- en Niet-leven producten. Leven omvat verzekeringscontracten met een dekking op het leven en overlijden van verzekeringnemers. Leven omvat ook beleggingscontracten met en zonder een discretionaire winstdelingscomponent (DPF). Niet-leven omvat de dekking van ongevallen, gezondheid, auto, brand en andere verzekeringen die het risico van verlies van eigendommen of claimverplichtingen dekken. Voor deze analyse wordt het technisch resultaat gebruikt.

Het technisch resultaat per branche kan als volgt worden weergegeven:

	2008		2007		2006	
	Leven	Niet-leven	Leven	Niet-leven	Leven	Niet-leven
Leven	-998		-86		276	
Ongevallen en ziekte		139		169		192
Auto		-36		23		38
Brand		2		3		27
Overig		-31		5		15
Totaal technisch resultaat	-998	74	-86	200	276	272
Gealloceerde meerwaarden	54	-25	316	44	39	9
Operationele marge	-944	49	230	244	315	281
Overig niet-technisch resultaat	89	-39	511	31	196	16
Winst voor belasting	-855	10	741	275	511	297

Voor het bepalen van het technisch resultaat worden de kosten en opbrengsten gealloceerd aan de diverse leven en niet-leven producten. De beleggingsopbrengsten, onder aftrek van de beleggingskosten, worden toegerekend op basis van de beleggingsportfolio die de verzekeringsverplichtingen van het product dekt. Onder deze beleggingsopbrengsten zijn begrepen de meerwaarden die de waardering van verzekeringsverplichtingen beïnvloeden evenals gerelateerde overlopende acquisitiekosten en overige immateriële vaste activa.

De gerealiseerde en ongerealiseerde meerwaarden op de beleggingsportefeuille die de verzekeringsverplichting dekken en die niet worden gealloceerd aan het technisch resultaat worden opgenomen in de operationele marge. Het gaat hier onder andere om de gerealiseerde meerwaarden op het CPPI-model (zie hiervoor hoofdstuk 6.4.2 'Marktrisico' onderdeel 'ALM strategieën voor risicovermindering')

De kosten worden gealloceerd op basis van de relatie met het product. De niet-technische resultaten omvatten alle niet gealloceerde opbrengsten en kosten zoals niet gealloceerde meerwaarden en bepaalde algemene kosten.

Technisch resultaat Leven

Het technisch resultaat Leven kan als volgt worden weergegeven:

	2008	2007	2006
Verzekeringspremies	3.491	3.108	3.437
Beleggingsresultaat overgeboekt van niet-technische rekening	-38	30	53
Overige technische rekening, na herverzekeringen	-2.598	854	2.043
Overige opbrengsten	-30	-16	26
	825	3.976	5.559
Uitkeringen en afkopen	-2.538	-2.438	-2.939
Wijzigingen in verplichtingen inzake verzekerings- en beleggingscontracten	1.186	-1.149	-1.845
<i>Bedrijfskosten</i>			
Acquisitiekosten	-146	-175	-212
Mutatie in overlopende acquisitiekosten	-49	-27	-16
Administratieve kosten	-263	-259	-256
Herverzekering commissies en winstdeling	-13	-14	-15
	-1.823	-4.062	-5.283
Resultaat technische rekening levensverzekeringen voor belastingen	-998	-86	276

Technisch resultaat Niet-leven

Het technisch resultaat Niet-leven kan als volgt worden weergegeven:

	2008	2007	2006
Netto geschreven premies	2.051	1.895	1.760
Beleggingsresultaat overgeboekt van niet-technische rekening	-47	72	113
Overige opbrengsten	0	-8	-5
	2.004	1.959	1.868
<i>Schade-uitkeringen, eigen rekening</i>			
Betaalde schaden, bruto	-1.221	-1.111	-986
Aandeel herverzekeraars	108	125	59
	-1.113	-986	-927
Wijziging voorziening voor claims, bruto	-185	-154	-24
Aandeel herverzekeraars	17	29	-26
	-168	-125	-50
Wijzigingen in overige technische voorzieningen, na herverzekering	14	-17	-10
<i>Bedrijfskosten</i>			
Acquisitiekosten	-414	-401	-391
Mutatie in overlopende acquisitiekosten	0	-1	-1
Administratieve kosten	-328	-301	-297
VOBA	-3	-7	0
Herverzekering commissies en winstdeling	82	79	80
	-649	-631	-609
Resultaat technische rekening niet-levensverzekeringen voor belastingen	74	200	272

De administratieve kosten, voor Leven en Niet-leven samen euro 591 miljoen, maken onderdeel uit van de operationele lasten en personeelslasten (zie hiervoor hoofdstuk 36).

40.2 Niet-leven verzekeringen per branche

Onderstaande tabel toont per branche een uitsplitsing gegeven van financiële informatie over Niet-leven verzekeringsactiviteiten:

	Bruto geschreven premies	Bruto verdiende premies	Bruto schade last	Bruto bedrijfs- kosten	Saldo her- verzekering
					2008
Ongevallen en ziekte	1.312	1.323	-861	-141	-24
Auto	442	442	-287	-94	1
Brandschade en andere schade aan eigendom	318	326	-158	-52	-18
Overig	248	247	-99	-41	-25
Totaal	2.320	2.338	-1.405	-328	-66
					2007
Ongevallen en ziekte	1.163	1.142	-719	-138	-9
Auto	429	430	-247	-74	-2
Brandschade en andere schade aan eigendom	320	320	-180	-50	-1
Overig	232	232	-119	-40	-2
Totaal	2.144	2.124	-1.265	-302	-14
					2006
Ongevallen en ziekte	996	990	-488	-146	59
Auto	427	433	-255	-64	8
Brandschade en andere schade aan eigendom	315	319	-151	-45	7
Overig	238	235	-116	-54	10
Totaal	1.976	1.977	-1.010	-309	84

40.3 Ratio's Niet-leven

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de ratio's per verzekeringssegment:

	2008	2007	2006
Schaderatio	62,1	59,2	55,8
Lastenratio	32,1	33,6	34,8
Gecombineerde ratio	94,1	92,8	90,6

Schaderatio: de kosten van schade. Dit zijn schaden voor eigen rekening bij Niet-leven verzekeringen, exclusief interne schadeafhandelingskosten, als percentage van de verdiende premies voor eigen rekening.

Lastenratio: de lasten. Dit zijn kosten vermeerderd met netto provisies ten laste van het boekjaar, minus interne beleggingskosten, als een percentage van de verdiende premies voor eigen rekening. De lastenratio wordt uitsluitend gebruikt voor Niet-leven verzekeringsbedrijven.

Gecombineerde ratio: de som van schade- en lastenratio.

Toelichting op transacties buiten de balans

41 Voorwaardelijke verplichtingen

Claims & geschillen

ASR is gedaagde bij een aantal claims, geschillen en rechtszaken die een gevolg zijn van de normale bedrijfsuitoefening.

ASR treft voorzieningen voor dergelijke zaken wanneer, naar het oordeel van het management en na overleg met haar juridische adviseurs, het waarschijnlijk is dat ASR betalingen zal moeten doen en het te betalen bedrag met voldoende betrouwbaarheid kan worden geschat (zie hoofdstuk 25 'Voorzieningen').

Met betrekking tot verdere claims en juridische procedures tegen ASR waarvan het management op de hoogte is (en waarvoor, overeenkomstig de hiervoor beschreven principes, geen voorziening is getroffen), is het management, na het inwinnen van professioneel advies, van oordeel dat deze claims geen kans van slagen hebben, danwel dat ASR zich met succes tegen de claims kan verdedigen of dat de uitkomst van deze zaken naar verwachting niet zal resulteren in een significant verlies voor ASR.

Groeivermogen

ASR is betrokken bij een aantal juridische procedures over de producten van Groeivermogen (effectenlease) die individueel dan wel door consumentenorganisaties tegen bepaalde werkmaatschappijen van ASR zijn aangespannen. De claims zijn gebaseerd op één of meer van de volgende beschuldigingen:

- schending van de zorgplicht ('duty to care');
- ontbreken van een tweede handtekening zoals vereist voor huurkoopovereenkomsten;
- ontbreken van een verkoopvergunning voor de producten in kwestie, zoals vereist op grond van de Wet op het financieel toezicht.

De huidige schatting van de juridische risico's voortvloeiend uit deze zaak geven voor ASR geen aanleiding tot het treffen van een materiële voorziening.

Investeringsverplichtingen en garanties

In verband met de ontwikkeling van vastgoed bestaan er binnen Vastgoed Vermogensbeheer investeringsverplichtingen voor een totaalbedrag van € 451 miljoen. Voor projecten is door Vastgoed Ontwikkeling voor een bedrag van € 3,1 miljoen aan garanties afgegeven aan derden. Deze garanties zijn afgegeven in verband met de uitvoering van projecten door opdrachtgevers, ten gunste van de afnemers van deze projecten.

42 Lease-overeenkomsten

De toekomstige verplichtingen uit hoofde van niet-opzegbare operationele lease-overeenkomsten zien er per 31 december als volgt uit:

	2008	2007	2006
Minder dan 3 maanden	2	2	1
Meer dan 3 maanden maar minder dan 1 jaar	6	6	2
Meer dan 1 jaar maar minder dan 5 jaar	11	9	1
Meer dan 5 jaar	0	0	0
Totaal	19	17	4
<i>Jaarlijkse huurkosten:</i>			
Leasebetalingen	4	3	3
Totaal	4	3	3

43 Vermogen onder beheer

Onder voor 'Klanten beheerd vermogen' worden de beleggingen voor klanten verantwoord die niet al op de balans van ASR staan en waar ASR een management of een adviescommissie voor ontvangt. Het vermogen onder beheer bestaat uit beleggingen in onroerende zaken.

De veranderingen in het voor klanten beheerd vermogen zijn als volgt:

	2008	2007	2006
Balans per 1 januari	1.026	960	228
Instroom en uitstroom	-37	-18	683
Markt winsten/verliezen	14	84	49
Balans per 31 december	1.003	1.026	960

44 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben na balansdatum geen materiële gebeurtenissen plaatsgevonden die noodzaken tot een bijstelling van de geconsolideerde jaarrekening van ASR per 31 december 2008.

Op 12 mei 2009 heeft de Hoofddirectie de jaarrekening beoordeeld en haar goedkeuring gegeven voor publicatie. De jaarrekening zal ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 26 juni 2009.

Utrecht, 26 mei 2009

Raad van Commissarissen

C. van der Pol

M. Bax

C.H. van den Bos

M.A. Scheltema

Hoofddirectie

J.P.M. Baeten

J.W.M. van der Knaap

M.N. Kok

T. Pluijter

J. Rijsdijk

R.H.A. van Vledder

R. Th. Wijmenga

Vennootschappelijke Jaarrekening 2008

ASR Nederland N.V.

Vennootschappelijke balans

(voor resultaatbestemming)

	Referentie	31 december 2008	31 december 2007	31 december 2006
Activa				
<i>Beleggingen</i>				
Groepsmaatschappijen en deelnemingen	1	3.387	3.944	5.825
Aandelen	2	0	38	145
Andere leningen		62	32	36
Deposito's		207	135	210
Derivaten		12	14	10
		3.668	4.163	6.226
<i>Vlottende activa</i>				
Vorderingen op groepsmaatschappijen	3	1.829	831	1.633
Latente belastingen		54	0	85
Belastingen en premies sociale verzekeringen		15	114	0
Overige vorderingen	4	0	79	0
		1.898	1.024	1.718
Liquide middelen	5	2	5	6
Overlopende activa	4	66	6	21
Totaal Activa		5.634	5.198	7.971

	Referentie	31 december 2008	31 december 2007	31 december 2006
Passiva				
<i>Eigen vermogen</i>				
Gestort en opgevraagd kapitaal	6			
	7	100	100	100
Agioreserve	8	962	962	962
Wettelijke reserve deelnemingen	9	0	464	1.075
Ongerealiseerde winsten en verliezen	9	0	23	98
Overige reserves	9	10	-176	398
Nettoresultaat toewijsbaar aan aandeelhouders	9	-640	889	624
		432	2.262	3.257
<i>Voorzieningen</i>				
Pensioenen	10	1.933	530	479
Overige voorzieningen	11	27	22	23
		1.960	552	502
<i>Achtergestelde schulden</i>				
	12	687	687	753
<i>Langlopende schulden</i>				
Onderhandse leningen		18	518	591
<i>Kortlopende schulden</i>				
Schulden groepsmaatschappijen	13	1.326	626	1.957
Deposito's groepsmaatschappijen	14	589	293	773
Deposito's	15	272	0	0
Belastingen en premies sociale verzekeringen	16	67	0	4
Latente belastingen		0	20	0
Overige schulden		99	18	44
		2.353	957	2.778
Overlopende passiva		184	222	90
Totaal passiva		5.634	5.198	7.971

Vennootschappelijke resultatenrekening

	2008	2007	2006
Aandeel resultaat groepsmaatschappijen	-512	892	686
Overige resultaten na belastingen	-128	-3	-62
Netto resultaat	-640	889	624

Toelichting op de balans en resultatenrekening

Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van ASR over 2008 is opgesteld in overeenstemming met IFRS – met inbegrip van de International Accounting Standards ('IAS') en Interpretaties – zoals aanvaard binnen de Europese Unie.

De geconsolideerde ASR jaarrekening 2008 is opgesteld op basis van IFRS zoals goedgekeurd door de Europese Unie. Gebruikmakend van artikel 2:362 lid 8 BW, heeft de Hoofddirectie van ASR besloten om met ingang van 2005 voor de enkelvoudige jaarrekening de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling te gebruiken zoals deze zijn toegepast in de ASR Geconsolideerde Jaarrekening.

De deelnemingen in groepsmaatschappijen worden gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde, conform de waarderinggrondslagen in de Geconsolideerde Jaarrekening van ASR. Het aandeel in de resultaten van de deelnemingen in groepsmaatschappijen wordt gerapporteerd conform de waarderinggrondslagen en methoden van resultaatbepaling in de Geconsolideerde Jaarrekening van ASR.

ASR heeft gebruik gemaakt van artikel 2:402 BW voor de opstelling van de resultatenrekening, waarbij kan worden volstaan met een verkorte resultatenrekening

Alle bedragen opgenomen in de cijferopstellingen van deze jaarrekening luiden in miljoenen euro's tenzij anders vermeld.

Toelichting op de balans

1 Groepsmaatschappijen en deelnemingen

	2008	2007	2006
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	2.648	3.465	4.957
Leningen aan groepsmaatschappijen	117	147	316
Deposito's aan groepsmaatschappijen	622	332	552
Totaal groepsmaatschappijen en deelnemingen	3.387	3.944	5.825

Het verloop van de balanspost deelnemingen in groepsmaatschappijen over 2008 is als volgt:

	2008	2007	2006
Balanswaarde per 1 januari	3.465	4.957	4.728
Kapitaaluitbreidingen	862	30	0
Herstructurering deelnemingen	1	-245	0
Aandeel resultaat deelnemingen	-512	889	685
Ontvangen dividend	0	-1.561	-830
Herwaardering deelnemingen	-1.124	-609	377
Mutatie DPF component	-43	-22	0
Overige mutaties	-1	26	-3
Balanswaarde per 31 december	2.648	3.465	4.957

Leningen aan groepsmaatschappijen

	2008	2007	2006
Balanswaarde per 1 januari	147	316	320
Herrubricering	-30	0	0
Verstrekkingsen	2	0	0
Aflossingen	-2	-169	-4
Balanswaarde per 31 december	117	147	316

2 Aandelen

De kostprijs van de aandelen per 31 december is als volgt:

	2008	2007	2006
Kostprijs	0	15	50

3 Vorderingen op groepsmaatschappijen

De toename van de vorderingen op groepsmaatschappijen in 2008 hangt samen met de toename van de pensioenvoorziening.

4 Overige vorderingen en overlopende activa

Dit betreft vorderingen uit hoofde van beleggingen en nog te ontvangen rente op de beleggingen en liquide middelen. Alle overige vorderingen hebben een looptijd korter dan een jaar.

5 Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde en staan volledig ter vrije beschikking van de vennootschap.

6 Eigen vermogen

Het verloop van het eigen vermogen is als volgt:

	2008	2007	2006
Balanswaarde per 1 januari	2.262	3.257	2.496
Resultaat lopend boekjaar	-640	889	624
Herwaardering van beleggingen	-1.124	-686	393
Betaald dividend	0	-1.200	-250
Overige mutaties	-66	2	-6
Balanswaarde per 31 december	432	2.262	3.257

7 Gestort en opgevraagd kapitaal

Het verloop van het gestort en opgevraagd kapitaal is als volgt:

Geplaatst kapitaal per 1 januari 2007: 200.000 aandelen	100
Geplaatst kapitaal per 31 december 2007: 200.000 aandelen	100
Geplaatst kapitaal per 31 december 2008: 200.000 aandelen	100

De nominale waarde van de gewone aandelen bedraagt euro 500 per aandeel. De aandelen zijn geheel volgestort.

8 Agioreserve

Het verloop van de agioreserve is als volgt:

Stand per 1 januari 2007	962
Stand per 31 december 2007	962
Stand per 31 december 2008	962

9 Reserves

Het verloop van de reserves is als volgt:

	Nettowinst toewijsbaar aan aandeelhouder	Wettelijke reserve deelnemingen	Ongereali- seerde winsten en verliezen	Overige reserves	Totaal Overige reserves
Balans per 1 januari 2006	533	698	82	121	1.434
Overdracht resultaat vorig boekjaar	-533	0	0	533	0
Nettoresultaat lopend boekjaar	624	0	0	0	624
Dividend	0	0	0	-250	-250
Herwaardering van beleggingen	0	377	16	0	393
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0
Overig	0	0	0	-6	-6
Balans per 31 december 2006	624	1.075	98	398	2.195
Overdracht resultaat vorig boekjaar	-624	0	0	624	0
Nettoresultaat lopend boekjaar	889	0	0	0	889
Dividend	0	0	0	-1.200	-1.200
Herwaardering van beleggingen	0	-611	-10	0	-621
Gerealiseerde herwaardering	0	0	-65	0	-65
Overig	0	0	0	2	2
Balans per 31 december 2007	889	464	23	-176	1.200
Overdracht resultaat vorig boekjaar	-889	0	0	889	0
Nettoresultaat lopend boekjaar	-640	0	0	0	-640
Dividend	0	0	0	0	0
Herwaardering van beleggingen	0	-1.123	-8	0	-1.131
Gerealiseerde herwaardering	0	0	-15	0	-15
Dotatie wettelijke reserve deelnemingen	0	658	0	-658	0
Overig	0	0	0	-45	-45
Balans per 31 december 2008	-640	0	0	10	-631

10 Pensioenen

	2008
Pensioenplannen	1.885
Overige uitkeringen na uitdiensttreding	41
Overig	7
Totaal pensioenvoorziening	1.933

Voor de toelichting inzake pensioenverplichtingen wordt verwezen naar hoofdstuk 8 'Vergoedingen na uitdiensttreding en andere lange termijn personeelsbeloningen'.

11 Overige voorzieningen

	2008	2007	2006
Balanswaarde per 1 januari	22	23	35
Toevoegingen	21	2	2
Herrubricering	-9	0	0
Onttrekkingen	-7	-3	-14
Balanswaarde per 31 december	27	22	23

12 Achtergestelde schulden

De achtergestelde schulden zijn per 31 december als volgt:

	2008	2007	2006
Achtergestelde leningen	688	687	753

Het gemiddeld rentepercentage op de achtergestelde leningen bedraagt 5,5% (2007: 5,5% en 2006: 5,6%). De achtergestelde leningen hebben voor een bedrag van euro 600 miljoen betrekking op hybride securities met een eerste mogelijkheid tot vervroegde aflossing op 26 april 2009. Hiervan wordt geen gebruik gemaakt. ASR zal op korte termijn met een voorstel komen om de bestaande securities te ruilen.

De overige achtergestelde leningen ad euro 88 miljoen hebben een gemiddelde resterende looptijd van 11 maanden.

Kortlopende schulden**13 Schulden groepsmaatschappijen**

De toename van de schulden groepsmaatschappijen in 2008 hangt samen met de kapitaaluitbreidingen bij deelnemingen in groepsmaatschappijen.

14 Deposito's groepsmaatschappijen

De toename van de deposito's groepsmaatschappijen in 2008 hangt samen met een toename van de deposito's groepsmaatschappijen zoals opgenomen onder groepsmaatschappijen en deelnemingen (activa). Deze deposito's lopen in het eerste kwartaal 2009 af.

15 Deposito's

De toename van de deposito's groepsmaatschappijen in 2008 betreft met name deposito's met gelieerde maatschappijen. Deze deposito's lopen in het eerste kwartaal 2009 af.

16 Belastingen en premies sociale verzekeringen

Dit betreft te betalen vennootschapsbelasting over nog niet afgerekende aangiften voorgaande jaren.

17 Optieregelingen

Een beschrijving van de optieregelingen op aandelen van het voormalig moederbedrijf Fortis is opgenomen in de jaarrekening van ASR in hoofdstuk 9 'Beloning in aandelen en opties' in de toelichting van de geconsolideerde jaarrekening van ASR.

18 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Garantieverklaringen

ASR heeft verklaard overeenkomstig artikel 403 lid 1 sub f Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk te zijn voor de schulden die voortvloeien uit de rechtshandelingen van die rechtspersonen die zijn genoemd in de lijst met namen en zetels van deelnemingen, welke is toegevoegd als additionele informatie aan dit jaarverslag (onderdeel 'Lijst deelnemingen') en als zodanig zijn aangeduid.

Belastingen naar de winst

ASR en haar dochtermaatschappijen maken per 3 oktober 2008 deel uit van de fiscale eenheid voor vennootschapsbelasting ASR Nederland N.V. Tot en met 2 oktober 2008 maakten ASR en haar dochtermaatschappijen deel uit van de fiscale eenheid voor vennootschapsbelasting Fortis Utrecht N.V. Op grond van de wet zijn de individuele maatschappijen hoofdelijk aansprakelijk voor de vennootschapsbelastingsschuld van de fiscale eenheid als geheel.

Ten aanzien van de omzetbelasting maakte ASR tot en met 31 december 2008 deel uit van een fiscale eenheid met ASR-maatschappijen en andere, voormalig groepsmaatschappijen van Fortis welke in Nederland gevestigd waren. Vanaf 1 januari 2009 is er een nieuwe fiscale eenheid voor de omzetbelasting met ASR-maatschappijen. Op grond van de wet zijn de individuele maatschappijen uit de fiscale eenheid hoofdelijk aansprakelijk voor elkaars omzetbelastingsschulden.

Toelichting op de resultatenrekening

Algemeen

Het resultaat bestaat voornamelijk uit het aandeel in het resultaat van de deelnemingen.

De overige resultaten bestaan uit rentebaten en rentelasten uit hoofde van vorderingen op en schulden aan groepsmaatschappijen, resultaten van beleggingen in aandelen en financiële lasten en resultaten uit hoofde van de pensioenvoorziening.

Utrecht, 26 mei 2009

Raad van Commissarissen

C. van der Pol

M. Bax

C.H. van den Bos

M.A. Scheltema

Hoofddirectie

J.P.M. Baeten

J.W.M. van der Knaap

M.N. Kok

T. Pluijter

J. Rijdsdijk

R.H.A. van Vledder

R. Th. Wijmenga

Overige gegevens

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2008 van ASR Nederland N.V. te Utrecht gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde balans per 31 december 2008, winst-en-verliesrekening, mutatieoverzicht eigen vermogen en kasstroomoverzicht over 2008 alsmede uit een overzicht van de belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen. De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit de enkelvoudige balans per 31 december 2008 en de enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2008 met de toelichting.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel betreffende de geconsolideerde jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van ASR Nederland N.V. per 31 december 2008 en van het resultaat en de kasstromen over 2008 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW.

Oordeel betreffende de enkelvoudige jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van ASR Nederland N.V. per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 26 mei 2009

KPMG Accountants N.V.

H.P. van der Horst RA

Statutaire bepalingen omtrent resultaatbestemming

Deze zijn opgenomen in artikel 21 van de statuten.

1. De vennootschap kan aan de aandeelhouders en andere gerechtigden tot de voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover het eigen vermogen van de vennootschap groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal van de vennootschap, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden.
2. Uitkering van winst kan eerst geschieden na vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is. De winst blijkende uit die vastgestelde jaarrekening staat ter beschikking van de algemene vergadering van aandeelhouders.
3. De algemene vergadering van aandeelhouders mag tussentijds slechts uitkeringen doen ten laste van de winst over het lopende boekjaar indien aan het vereiste van lid 1 is voldaan blijktens een tussentijdse vermogensopstelling als bedoeld in artikel 105 lid 4 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en voorts de voorafgaande goedkeuring van de raad van commissarissen is verkregen.
4. Op door de vennootschap verkregen aandelen in haar kapitaal vindt geen uitkering ten behoeve van de vennootschap plaats.
5. Bij de berekening van de winstverdeling tellen de aandelen, waarop ingevolge het in lid 4 bepaalde geen uitkering ten behoeve van de vennootschap plaatsvindt, niet mee.
6. De vordering tot uitkering vervalt door een tijdsverloop van vijf jaren te rekenen vanaf de dag van betaalbaarstelling.

Resultaatbestemming

De directie stelt voor om het verlies over 2008 van euro 640 miljoen te onttrekken aan de overige reserves.

Lijst deelnemingen 2008

Naam vennootschap	Fin. % belang	Statutaire zetel
* "Het Regentenhuis" Verzekeringen N.V.	100,00	Rotterdam
* Administratie- en Adviesbureau voor Belegging en Krediet (A.B.K.) B.V.	100,00	Amersfoort
Aktiva Financiële Dienstverleners B.V.	25,00	Dordrecht
Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen	99,22	Numansdorp
* Amersfoortse Verzekeringen N.V.	100,00	Amersfoort
* Amstar B.V.	100,00	Amersfoort
* Amsterdamsche Grond- en Huizenexploitatie Maatschappij B.V.	100,00	Rotterdam
ArboNed Holding B.V.	17,96	Utrecht
* Ardanta N.V.	100,00	Enschede
* ASAM N.V.	100,00	Utrecht
* ASR Aanvullende Ziektekostenverzekeringen N.V.	100,00	Amersfoort
* ASR Basis Ziektekostenverzekeringen N.V.	100,00	Amersfoort
* ASR Beleggingsconsortium, Maatschappij voor Beleggen en Verzekeren N.V.	100,00	Utrecht
* ASR Betalingscentrum B.V.	100,00	Utrecht
ASR CVE II B.V.	100,00	Utrecht
* ASR Deelnemingen N.V.	100,00	Rotterdam
ASR Dutch Residential Fund I C.V.	97,51	Utrecht
ASR Dutch Residential General Partner I B.V.	100,00	Utrecht
ASR Dutch Residential General Partner II B.V.	100,00	Utrecht
ASR Dutch Retail Fund I C.V.	97,51	Utrecht
* ASR Financiële Dienstverlening B.V.	100,00	Rotterdam
* ASR Levensverzekering N.V.	100,00	Utrecht
ASR Nederland Beleggingsbeheer N.V.	100,00	Utrecht
* ASR Nederland Vastgoed Maatschappij N.V.	95,01	Utrecht
* ASR Pension Fund Services N.V.	100,00	Utrecht
ASR Property Fund N.V.	100,00	Utrecht
* ASR Schadeverzekering N.V.	100,00	Utrecht
* ASR Service Maatschappij N.V.	100,00	Rotterdam
ASR Vastgoed B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Bodegraven-Oost B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Ede B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Gnephoek B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Haarlemmermeer-West B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Opstal Ede B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Schalkwijk B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Sint Michielsgestel B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Exploitatie Zuidplas B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Mahler B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Ontwikkeling (55) B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Ontwikkeling N.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Ontwikkeling Winkelcentrum Vleuterweide B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Ontwikkeling Winkelcentrum Vleuterweide Beheer B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Bodegraven-Oost B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Ede B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Gnephoek B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Haarlemmermeer-West B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Opstal Ede B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Schalkwijk B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Sint Michielsgestel B.V.	100,00	Utrecht
ASR Vastgoed Participatie Zuidplas B.V.	100,00	Utrecht
* ASR Verzekeringen N.V.	100,00	Utrecht
* ASR Ziektekostenverzekeringen N.V.	100,00	Amersfoort

Naam vennootschap	Fin. % belang	Statutaire zetel
* Assurantie Maatschappij "De Nieuwe Prudentia" N.V.	100,00	Rotterdam
Assure-Money B.V.	30,00	IJsselstein
AXI-Plan Beheer B.V.	30,00	Capelle a/d IJssel
* B.V. Dordrechtse Landbouwonderneming	100,00	Utrecht
B.V. Nederlandse Hulpverleningsorganisatie-SOS International	100,00	Amsterdam
Banville B.V.	100,00	Utrecht
Beheer- en Beleggingsmaatschappij Europlaza B.V.	100,00	Amsterdam
* Beheermaatschappij Verenigd Bezit N.V.	100,00	Rotterdam
* Beleggingsmaatschappij "De Hoofdpoort" N.V.	100,00	Rotterdam
* Bewaarmaatschappij ASR Vastgoed Kantorenfonds B.V.	100,00	Utrecht
* Bewaarmaatschappij ASR Vastgoed Winkelfonds B.V.	100,00	Utrecht
Breedijk & Biesenbeek Fin. Dienstverl. B.V.	45,00	Amsterdam
C.V. Prisma Bleiswijk	21,00	Bleiswijk
Campri Vastgoed B.V.	75,00	Utrecht
* Caprilande B.V.	95,01	Utrecht
CED Holding B.V.	15,96	Capelle a/d IJssel
Combinatie Abel Tasmanstraat	50,00	Rotterdam
Combinatie Oostzijde Stationsplein Schiedam C.V.	49,50	Utrecht
DAS Holding N.V.	18,14	Amsterdam
* De Amersfoortse Beleggingen B.V.	100,00	Amersfoort
* De Amersfoortse Onroerend Goed B.V.	100,00	Amersfoort
De Amersfoortse Reinsurance Limited	100,00	Dublin, Ierland
De Woerd V.O.F.	40,75	Amersfoort
* Defensio 1 B.V.	100,00	Utrecht
* Defensio 2 B.V.	100,00	Utrecht
Deltafort Beleggingen I B.V.	50,00	Amsterdam
* Detachering & Support B.V.	100,00	Zeist
Dinytei B.V.	19,95	Amsterdam
* Ditzo B.V.	100,00	Zeist
Eerste Tocht Beheer B.V.	25,00	Nieuwegein
Eerste Tocht C.V.	24,50	Nieuwegein
Europeesche Verzekering Maatschappij N.V.	100,00	Amsterdam
* Falcon Leven N.V.	100,00	Hoofddorp
* Falcon Verzekeringen N.V.	100,00	Utrecht
Fortis ASR Fonds	99,84	Luxembourg, Luxemburg
Fortis Capital Funding LP	100,00	Delaware, USA
Fortis Dutch Retail General Partner I B.V.	100,00	Utrecht
FRM Ontwikkeling B.V.	33,33	Utrecht
Garant 4 2 N.V.	50,50	Amersfoort
Gebiedsontwikkelingsmaatschappij Zuidplaspolder Beheer B.V.	20,00	Utrecht
Gebiedsontwikkelingsmaatschappij Zuidplaspolder C.V.	19,60	Utrecht
GEM Vleuterweide C.V.	11,31	Vleuten
GEM Vleuterweide Beheer B.V.	11,78	Vleuten
GHW Beleggingen B.V.	25,00	Nijmegen
Grondbank Bennekomseweg Ede Beheer B.V.	50,00	Nieuwegein
Grondbank Bennekomseweg Ede C.V.	49,00	Nieuwegein
HB Holding B.V.	20,00	Nieuwegein
Herendeal B.V.	49,00	Haarlem
HerstelVerzekerd B.V.	25,00	Utrecht
Hoge Erasmus V.O.F.	50,00	Rotterdam
* Interlloyd Levensverzekering Maatschappij N.V.	100,00	Hoofddorp
Jasonpark OmFor B.V.	50,00	Utrecht

Naam vennootschap	Fin. % belang	Statutaire zetel
Keerpunt B.V.	50,00	Hilversum
Klanderij I B.V.	95,01	Utrecht
Klanderij II B.V.	95,01	Utrecht
Leidsche Rijn Centrumplan B.V.	78,00	Utrecht
Meetingpoint B.V.	16,67	Hilversum
Multizorg B.V.	14,29	IJsselstein (Ut)
* N.V. Amersfoortse Algemene Verzekerings Maatschappij	100,00	Amersfoort
* N.V. Amersfoortse Levensverzekering Maatschappij	100,00	Amersfoort
N.V. Bergkwartier Mij tot Stadsherstel	10,91	Deventer
* N.V. Maatschappij voor Sparen en Beleggen "Voorzorg Van 1838"	100,00	Amersfoort
* N.V. Polder Jannezand	100,00	Utrecht
N.V. Stadsherstel Leeuwarden	0,63	Leeuwarden
* N.V. Verzekering Maatschappij "Johan de Witt"	100,00	Utrecht
N.V. Zeedijk	2,43	Amsterdam
Nautisch Centrum Scheveningen B.V.	50,00	Utrecht
Neude 11 Monumenten B.V.	95,01	Utrecht
NFP Finance B.V.	49,05	Nieuw Vennepe
* Onderlingehulp Verzekeringen N.V.	100,00	Enschede
* Onroerende Goederen Maatschappij Stad Rotterdam N.V.	100,00	Rotterdam
Ontwikkelingscombinatie AmFor Bodegraven - Oost Beheer B.V.	50,00	Nieuwegein
Ontwikkelingscombinatie AmFor Bodegraven - Oost C.V.	49,00	Nieuwegein
Ontwikkelingscombinatie AmFor Gnephoek Beheer B.V.	50,00	Nieuwegein
Ontwikkelingscombinatie AmFor Gnephoek C.V.	50,00	Nieuwegein
Ontwikkelingscombinatie AmFor Schalkwijk Beheer B.V.	50,00	Nieuwegein
Ontwikkelingscombinatie AmFor Schalkwijk C.V.	49,00	Nieuwegein
Ontwikkelingscombinatie Haarlemmermeer-West Beheer B.V.	40,00	Utrecht
Ontwikkelingscombinatie Haarlemmermeer-West C.V.	39,00	Utrecht
Ontwikkelingscombinatie Heeze-Zuid JaFor B.V.	50,00	Utrecht
Ontwikkelingsmaatschappij Berghem B.V.	50,00	Utrecht
Ontwikkelingsmaatschappij De Monarch B.V.	50,00	Den Haag
Ontwikkelingsmaatschappij De Monarch C.V.	49,50	Den Haag
Ontwikkelingsmaatschappij Kalvermarkt B.V.	90,00	Den Haag
Oosterheem V.O.F.	19,84	Rotterdam
OSPS Beheer B.V.	50,00	Utrecht
Plan Brenthof Beheer B.V.	50,00	Geffen
Plan Brenthof C.V.	49,50	Geffen
Pluswoning B.V.	100,00	Utrecht
PoliService B.V.	100,00	Zeist
PreF Obligatie Groei Fonds N.V.	100,00	Utrecht
Prisma Bleiswijk Beheer B.V.	22,00	Bleiswijk
RiverStone Gebiedsontwikkeling B.V.	50,00	Velp
* Servicemaatschappij "De Hoofdpoort" N.V.	100,00	Rotterdam
S-Gravenhaagsche Passage Maatschappij B.V.	97,39	Utrecht
* SR-Beheer B.V.	100,00	Rotterdam
Stadsherstel Amsterdam N.V.	5,48	Amsterdam
Stadsherstel Den Haag en Omgeving N.V.	11,31	Den Haag
Stadsherstel Historisch Rotterdam N.V.	4,42	Rotterdam
Stichting SR Bewaarder	100,00	Rotterdam
Super Winkel Fonds B.V.	3,39	Zeist
* Sycamore 5 B.V.	100,00	Utrecht
* Sycamore 6 B.V.	100,00	Utrecht
* Sycamore Insurance 5 B.V.	100,00	Utrecht
t Financieel Spectrum Holding B.V.	49,00	Hillegom
Triple IP B.V.	35,00	Amsterdam
* United Reforce I B.V.	100,00	Utrecht

Naam vennootschap	Fin. % belang	Statutaire zetel
Utrechtse Maatschappij tot Stadsherstel N.V.	13,03	Utrecht
V&P Holding B.V.	31,00	Valkenswaard
V.O.F. Mahler 4	33,33	Amsterdam
* Van Dalen Vastgoed B.V.	100,00	Utrecht
Vandenende Adviesgroep B.V.	25,00	Huis ter Heide
VanKlaverenStigter B.V.	5,00	Spijkensisse
Verenigde Assurantiebedrijven Nederland N.V.	14,35	Rijswijk
Villa Academica Monumenten B.V.	100,00	Utrecht
Vleuterweide Centrumplan Beheer B.V.	50,00	Gouda
Vleuterweide Centrumplan C.V.	49,00	Gouda
Vlieg Advies Groep B.V.	30,29	Alkmaar
VOF Bouwfonds-Fortis Vastgoed Ontwikkeling Leidsche Rijn	50,00	De Meern
* VSB Leven N.V.	100,00	Utrecht
Wester IJ-Dock Beheer B.V.	100,00	Utrecht
Wester IJ-Dock C.V.	100,00	Utrecht
William House LIV B.V.	50,00	Utrecht
William House LX B.V.	100,00	Utrecht
William House VII B.V.	50,00	Utrecht
William House VIII B.V.	50,00	Utrecht
William House XIV B.V.	50,00	Utrecht
William House XIX B.V.	50,00	Utrecht
William House XLI B.V.	100,00	Utrecht
William House XLIII B.V.	100,00	Utrecht
William House XLIX B.V.	100,00	Utrecht
William House XLVI B.V.	50,00	Utrecht
William House XVIII B.V.	50,00	Utrecht
William Properties B.V.	100,00	Utrecht
Wonen op Enka Beheer B.V.	50,00	Nieuwegein
Wonen op Enka C.V.	49,00	Nieuwegein
Woodpecker Investments B.V.	100,00	Utrecht

*) betreft vennootschappen waar een 403-verklaring voor is afgegeven.

Waarschuwing ten aanzien van mededelingen met betrekking tot de toekomst

Bepaalde mededelingen die zijn opgenomen in dit Jaarverslag, waaronder de mededelingen die worden gedaan in de hiervan deel uitmakende paragrafen getiteld 'Verslag Hoofddirectie' en 'Noot 6 Risk Management', betreffen mededelingen over toekomstverwachtingen en andere uitspraken die betrekking hebben op de toekomst welke zijn gebaseerd op de huidige visie, ramingen en aannames van het management met betrekking tot deze toekomstige gebeurtenissen. Deze mededelingen worden gedaan onder voorbehoud van risico's en onzekerheden die tot gevolg kunnen hebben dat de werkelijke resultaten, prestaties of gebeurtenissen wezenlijk afwijken van die welke expliciet of impliciet in deze mededelingen zijn weergegeven. Meer algemene factoren die de resultaten kunnen beïnvloeden zijn onder meer:

1. de algemene economische omstandigheden, waaronder specifieke economische omstandigheden in de kernmarkt Nederland,
2. veranderingen in de rentestand en de prestaties van de financiële markten,
3. de frequentie en omvang van verzekerde schadegevallen,
4. het niveau en de ontwikkeling van sterfte- en ziektecijfers en van de bestendigheid van de verzekeringsportefeuille,
5. valutakoersen, met inbegrip van de koers van de euro ten opzichte van de US dollar,
6. veranderingen in de concurrentieverhoudingen en het prijsklimaat, met inbegrip van een toename van de concurrentie in Nederland,
7. veranderingen in binnen- en buitenlandse wetten, voorschriften en belastingen,
8. regionale of algemene veranderingen in de waardering van activa,
9. grote natuur- of andere rampen,
10. het niet in staat zijn om bepaalde risico's op economisch verantwoorde wijze te herverzekeren,
11. de toereikendheid van verliesreserves,
12. veranderingen in wet- en regelgeving betreffende de verzekeringssector,
13. veranderingen in het beleid van toezichthouders en/of buitenlandse overheden en
14. algemene concurrentiefactoren op nationale schaal.

Plaatsen waar de documenten kunnen worden geraadpleegd

De statuten van de ASR kunnen worden geraadpleegd bij de Kamer van Koophandel te Utrecht en op het hoofdkantoor van de vennootschap.

De jaarrekening wordt gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel te Utrecht.

Begrippenlijst en afkortingen

Achtergestelde schuld (lening)

Een lening (of effect) dat lager staat in de rangorde van schulden die aanspraak kunnen maken op activa en inkomsten.

Basispunt (bp)

Eén honderdste van een procent (0.01%).

Beleggingscontract

Een levenverzekeringscontract dat het financieel risico overdraagt, maar geen significant verzekeringsrisico.

Besloten derivaat (in een contract)

Een component van een hybride(samengesteld) instrument dat ook een niet-afgeleid basiscontract omvat. Het basiscontract kan een obligatie of aandeel, een lease-overeenkomst, een verzekeringscontract of een aan- of verkoopcontract zijn.

Bruto geboekte premies

Totale premies (al dan niet verdiend) voor in een bepaalde periode aangegane of bekomen verzekeringscontracten, zonder aftrek van in herverzekering gegeven premies.

Cash flow hedge

Een afdekking van het risico op schommelingen in de kasstromen van een actief of een verplichting of van een verwachte toekomstige transactie die voortkomen uit variabele koersen of prijzen.

Clean fair value

De reële waarde, exclusief het ongerealiseerde deel van de gelopen rente.

Contante waardeberekening (Discounted cash flow method)

Een waarderingsmethode waarbij de verwachte toekomstige kasstromen verdisconteerd worden tegen een rentevoet die de tijdswaarde van het geld uitdrukt alsook een risicopremie die een weerspiegeling vormt van de extra opbrengst die beleggers verlangen om het risico te compenseren op lagere kasstromen dan verwacht.

Deelneming

Een entiteit waarin ASR invloed van betekenis heeft en die geen dochteronderneming of belang in een joint venture is.

Derivaat

Een financieel instrument (op of buiten de beurs verhandeld) waarvan de koers direct afhangt ('afgeleid is van') de waarde van een of meer onderliggende waarden, bijvoorbeeld aandelenindexen, schuldpapier, goederenprijzen, andere afgeleide instrumenten of een andere overeengekomen prijsindex of regeling.

Discretionaire winstdeling

(DPF - Discretionary Participation Feature). Het recht van houders van bepaalde verzekeringscontracten en/of financiële instrumenten op een aanvullend rendement (naast een gegarandeerde uitkering). Het tijdstip en/of de hoogte hiervan is afhankelijk van de beslissing van de emittent.

Dochteronderneming

Dochterondernemingen zijn die ondernemingen waarin ASR, direct of indirect, het financiële en operationele beleid kan sturen teneinde voordelen uit deze activiteiten te verwerven ('zeggenschap').

Effectenleentransacties

Een lening van een effect van de ene partij aan de andere, die op zijn beurt het effect dient terug te bezorgen op de eindvervaldag van de transactie. Een dergelijke lening is veelal gewaarborgd. Dit type transacties geeft de eigenaar van het effect de mogelijkheid om een bijkomend rendement te behalen.

Embedded value

De huidige waarde van alle toekomstige kasstromen van een bestaande portefeuille.

Employee benefits

Het geheel van niet-verplichte verzekeringen en andere voorzieningen die werknemers, naast hun salaris, ontvangen in ruil voor door hen verrichte diensten.

Financiële lease

Een lease-overeenkomst die vrijwel alle aan de eigendom van een actief verbonden risico's en beloningen overdraagt. De eigendom kan uiteindelijk wel of niet worden overgedragen.

Geamortiseerde kostprijs

Bedrag waarvoor het financieel actief of de financiële verplichting bij de eerste opname in de balans wordt opgenomen. Dit verminderd met aflossingen op de hoofdsom, vermeerderd of verminderd met de via de effectieve-rentemethode bepaalde geaccumuleerde afschrijving van het verschil tussen dat eerste bedrag en het aflossingsbedrag, en verminderd met eventuele afboekingen wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

Goodwill

Goodwill vertegenwoordigt het positieve verschil tussen enerzijds de reële waarde van de activa, passiva en uitgegeven eigen vermogensinstrumenten, en anderzijds het belang van ASR in de reële waarde van de activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen.

Hedge accounting

Verantwoording van de compenserende effecten van veranderingen in de reële waarde van het afdekkingsinstrument en de reële waarde van het afgedekte instrument in de resultatenrekening van dezelfde periode.

IFRS

Afkorting voor International Financial Reporting Standards (voorheen International Accounting Standards (IAS)). De standaard internationale boekhoudregels voor het opstellen van jaarrekeningen per 1 januari 2005 voor alle beursgenoteerde ondernemingen binnen de Europese Unie, die de jaarcijfers beter vergelijkbaar maken en beter inzicht in de financiële positie en resultaten verschaffen.

Immaterieel vast actief

Een identificeerbaar, niet-monetair actief zonder fysieke vorm.

Joint venture

Een strategische samenwerking tussen twee of meer partijen, die vermogen en kennis inbrengen maar aan de andere kant onafhankelijk blijven opereren.

Kernvermogen

Het totale beschikbare vermogen op groepsniveau, op basis van de definitie van Tier 1-vermogen (Kernkapitaal uitgedrukt als percentage van het risicogewogen balanstotaal).

Marktkapitalisatie

Beurswaarde. Marktkapitalisatie is gelijk aan het aantal uitstaande aandelen vermenigvuldigd met de geldende koers van het aandeel.

Notioneel bedrag

Een uitdrukking van een aantal eenheden van een valuta, een financieel instrument, een bepaald volume of gewicht dat gespecificeerd wordt in een transactie met derivaten.

Operationele lease

Een overeenkomst die het gebruik van een goed toelaat tegen periodieke betalingen, maar geen overdracht inhoudt van een eigendomstitel. Het financiële risico blijft bij de schuldeiser of leasinggever.

Operationele marge

Het bedrijfsresultaat gedeeld door de netto verdiende premies. Het bedrijfsresultaat is de winst of het verlies uit alle activiteiten, inclusief het technisch en beleggingsresultaat.

Optie

Het recht, maar niet de verplichting, om een effect gedurende een bepaalde periode of op een bepaalde datum tegen een bepaalde prijs te kopen (calloptie) of verkopen (putoptie).

Overlopende acquisitiekosten

De kosten van het verwerven van nieuwe en hernieuwde verzekeringen, hoofdzakelijk commissies en uitgaven met betrekking tot underwriting, tussenpersonen en de uitgifte van nieuwe polissen. Deze kosten variëren en houden hoofdzakelijk verband met het aangaan van nieuwe contracten.

Private equity

Effecten van bedrijven die niet aan een beurs zijn genoteerd. De verkoop van private equity is aan strenge regels gebonden. Omdat een markt ontbreekt moet een belegger zelf een koper vinden als hij zijn aandeel in een dergelijk bedrijf wil verkopen.

Reële waarde (fair value)

Het bedrag waarvoor een actief (verplichting) kan worden verkregen (aangegaan) of verkocht (vereffend) in een marktconforme ('at arm's length') transactie, tussen bewuste en bereidwillige partijen.

Reële waarde afdekking (Fair value hedge)

Een afdekking om de blootstelling te beperken aan schommelingen in de reële waarde van een actief, een verplichting, of een vaststaande verbintenis. De schommeling van de reële waarde is verbinden aan een specifiek risico en heeft een invloed op de gerapporteerde nettowinst.

Shadow accounting

Onder IFRS 4 is het verzekeraars toegestaan, maar ze zijn daartoe niet verplicht, om hun grondslagen voor financiële verslaggeving zodanig te wijzigen dat de invloed van een opgenomen maar ongerealiseerde winst of ongerealiseerd verlies op deze waarderingen dezelfde is als die van een gerealiseerde winst of een gerealiseerd verlies. De hiermee verband houdende aanpassing van de verzekeringsverplichting (of geactiveerde acquisitiekosten of immateriële activa) dient in het eigen vermogen te worden opgenomen als en alleen als de ongerealiseerde winsten of verliezen direct in het eigen vermogen worden verwerkt.

Transactiedatum

De datum waarop ASR toetreedt tot de contractuele bepalingen van het instrument.

Value of Business acquired (VOBA)

De contante waarde van toekomstige winsten (ook gedefinieerd als 'value of business acquired' of 'VOBA') uit overgenomen verzekeringscontracten wordt verantwoord als immaterieel actief en afgeschreven over de opnameperiode van de premie of brutowinst van de overgenomen polissen.

VaR

Afkorting van Value at Risk: een techniek op basis van de statistische analyse van historische marktontwikkelingen en fluctuaties. De VaR bepaalt de kans dat het verlies op een portefeuille een bepaald bedrag zal overschrijden

Vastgoedbelegging

Vastgoed dat wordt aangehouden omwille van huuropbrengsten of een stijging van de kapitaalwaarde.

Verzekeringscontract

Contracten die aan de ene partij (ASR) een aanzienlijk verzekeringsrisico overdragen van de andere partij (de verzekeringsnemer) door overeen te komen om de verzekeringsnemer te vergoeden voor een onvoorziene gebeurtenis die schade berokkent aan de verzekerde.

Voorziening

Een verplichting van een onzekere omvang of met een onzeker tijdstip. Voorzieningen worden opgenomen als verplichtingen wanneer het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen vereist zal zijn om deze verplichtingen af te wikkelen. Dit in de veronderstelling er dat een betrouwbare schatting kan worden gemaakt.

Waardevermindering

Het bedrag waarmee de boekwaarde van een actief zijn realiseerbare waarde overtreft. In dergelijke gevallen zal de boekwaarde via de resultatenrekening teruggebracht worden tot zijn reële waarde.

Afkortingen

ALM	Asset and liability management
DPF	Discretionary participation features
Euribor	Euro inter bank offered rate
IBNR	Incurred but not reported
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
LAT	Liability adequacy test
OTC	Over the counter

